

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

**CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN**

90

Saxo Institute

2021

Medieval Commentators on Simultaneous Perception: An Edition of Commentaries on Aristotle's *De sensu et sensato* 7

Juhana Toivanen

Introduction

It is nowadays widely acknowledged that Aristotle's small treatises on natural phenomena involving both the soul and the body—the so-called *Parva naturalia*—provide important insights into his philosophical positions. Scholarly interest in these treatises has been on the rise, and taking them into consideration has augmented our understanding of Aristotle's scientific and philosophical views significantly.¹

Medieval commentaries on Aristotle's *Parva naturalia* have long been in the margins of scholarly attention. The main reason for this is familiar to everyone working on medieval philosophy: the sheer lack of critical editions remains the main obstacle to a wider appreciation and analysis of the philosophical ideas presented in these works. Even though recent years have witnessed a steady growth in publications, and many commentaries on Aristotle's treatises on *De somno*, *De insomniis*, *De divinatione*, and *De memoria et reminiscentia* have appeared in print,² most extant com-

---

¹ On *Parva naturalia* and their reception, see Bydén 2018.

² Many of these have been prepared in the context of the research programme *Representation and Reality* (University of Gothenburg, 2013–19, funded by the Riksbankens Jubileumsfond) and published in *CIMAGL* (<https://cimagl.saxo.ku.dk/access/>).

mentaries, especially those on *De sensu et sensato*, are still available only in manuscripts, or occasionally in Renaissance editions.

The present edition aims to improve the situation by providing access to hitherto unedited commentaries, which deal with a particular philosophical problem that Aristotle raises in chapter seven of his *De sensu*. The question concerns the possibility of perceiving many sensible qualities simultaneously. I have chosen to focus on this question due to its philosophical interest and because it complements theories that can be found in medieval commentaries on *De anima*.³ The question is important for a deeper understanding of medieval theories of perception, but it also reveals how medieval authors dealt with the limits of Aristotelian cognitive psychology, and sheds additional light on the medieval reception of *Parva naturalia*. Although medieval authors do not always show independent thinking in relation to this question, certain new elements are brought to the fore—especially the ideas that perception requires paying attention and that the clarity of perception comes in degrees.⁴

Not all extant medieval commentaries include a question concerning simultaneous perception. However, the omission is usually not a matter of conscious decision: often it is not present simply because the author has left the commentary unfinished or because the final sections have been lost (for instance, Geoffrey of Aspall's commentary ends abruptly in the middle of a question before he gets to the final parts of *De sensu*). Yet, out of thirteen extant question commentaries from the thirteenth and fourteenth centuries, which are listed in a recent catalogue by Sten Ebbesen, Christina Thomsen Thörnqvist, and Véronique Decaix,⁵ seven include the question—or eight, if we count Peter of Auvergne, who does not have a separate question dedicated to the topic but who deals with Aristotle's arguments in connection with his discussion of the unity of the common sense.⁶ This shows that simultaneous perception was considered a central theme in Aristotle's work. Given that it occupies almost one fifth of *De sensu*, this should not come as a surprise.

³ In relation to *de An.* 3.2.

⁴ The former idea was widely discussed in the thirteenth and fourteenth centuries. See, e.g., Silva and Toivanen 2010; Silva and Yrjönsuuri 2014.

⁵ Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016.

⁶ Peter of Auvergne, *Quaestiones super Parva naturalia*, ed. K. White 1986, 2:110–12.

In selecting the question commentaries to be included in the present collection, I have consulted the aforementioned catalogue. It claims to be exhaustive for the period 1260–1320, and it includes some important later works up to the fifteenth century.⁷ Of the eight commentaries that raise the question concerning simultaneous perception, two have appeared in critical editions (Peter of Auvergne, and Nicolas Oresme/Albert of Saxony⁸); excerpts of the remaining six are edited here.⁹ In addition to the question commentaries listed in the catalogue, I have included relevant sections from a couple of important exposition commentaries.

The full list of commentaries edited here is as follows:

- Adam of Buckfield, *Commentarium in Aristotelis De sensu et sensato (recensio II)*.
- Anonymous of Merton, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.
- Radulphus Brito, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.
- Anonymous of Paris, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.
- John Felmingham(?), *Expositio in librum De sensu et sensato*.
- Walter Burley, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.
- John of Jandun, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.
- John Buridan, *Expositio in librum De sensu et sensato*.
- John Buridan, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.

The most significant discovery made in the course of preparing the editions concerns Walter Burley's commentary. Previous studies indicate that he wrote only an exposition commentary on *De sensu*, but a more careful examination of the existing manuscripts shows that at least one of them contains a different work, here dubbed *Quaestiones super librum De sensu et sensato*.

⁷ Catalogues that list also exposition commentaries include De Raedemaker 1965; Lohr 1967–74; and Weijers et al. 1994–2012.

⁸ Nicole Oresme/Albert of Saxony, *Le Quaestiones de sensu attribuite à Oresme e Alberto di Sassonia*, ed. J. Agrimi 1983.

⁹ I have excluded John Versor's commentary from the mid-fifteenth century for the simple reason that it falls outside the period to which I decided to confine my work. Another important work that has not been included—because an edition already exists—is Roger Bacon, *Liber de Sensu et sensato*, ed. R. Steele 1937.

A detailed description of this finding, as well as the other authors and their works is presented below. A doctrinal study will be published separately,¹⁰ but it should be noted that the main reason for editing these questions is their philosophical interest. Aristotle's argumentation concerning simultaneous perception is challenging, and chapter seven of *De sensu* deepens our knowledge of his theory of perception substantially. Medieval authors discuss many aspects of his theory and develop them further. Their commentaries give an occasion to see in detail how the hylomorphic relation between the body and the soul was understood in the context of cognitive psychology during a period when Aristotelian philosophy was first incorporated in the Latin philosophical tradition and later challenged from various perspectives. The texts edited below share many common ideas and arguments, but they also stand as historical documents that reveal how intricate philosophical discussions proceed towards new interpretations and ideas. For this reason they are both philosophically engaging and historically significant.

Editorial principles and textual tradition

The texts included in the present collection have not been previously published in critical editions. The exact dates of composition of most of the works from which they are taken are unknown, but they all originate from the period between c. 1230 and c. 1350. They were written by arts masters in leading centres of study of Aristotelian philosophy in this period, that is, in Oxford, Cambridge, and Paris.

The main source for the commentators is, obviously, Aristotle. All authors use William of Moerbeke's translation (which probably dates from between 1260 and 1270) with the exception of Adam of Buckfield, who relies on the earlier anonymous translation (perhaps by Nicholas of Reggio). Adam's commentary laid the ground for understanding Aristotle's argumentation, and it influenced Albert the Great and Thomas Aquinas.¹¹

¹⁰ Toivanen, "Perceiving Many Things Simultaneously" (forthcoming).

¹¹ Donati 2018, 169–209; Bydén 2018, 19; Gauthier 1985, 111*. Donati discusses the relation between Albert's and Adam's commentaries on *De somno* in detail.

It is unclear to what extent it was directly used by the authors whose commentaries are edited here, but the expositions by Aquinas and especially Albert influenced the later tradition, and thus Adam's work had at least an indirect effect on them. Other works that Latin authors used as interpretative aids include Averroes' *Epitome on Parva naturalia*, which was available from about 1230 in Michael Scot's translation, and Alexander of Aphrodisias' commentary on *De sensu*, after c. 1260–70 in Moerbeke's translation.¹²

More detailed information concerning the authors, works, and manuscripts used in preparing the editions is presented below. The folios of the complete commentaries on *De sensu* are indicated; obviously the editions prepared for the present publication use only the final sections of the manuscripts. In addition to listing the manuscripts of each commentary, I discuss briefly the editorial principles that are peculiar to that work. General principles are discussed at the end of this introduction.

Works edited

Adam of Buckfield, *Commentarium in Aristotelis De sensu et sensato* [Recensio II]

Adam of Buckfield (c. 1220–1279/92) was a master of arts in Oxford. He wrote several influential commentaries on Aristotle's works, including an exposition commentary on *De sensu*, which was probably composed sometime in the late 1230s or early 1240s.¹³ Adam's commentary is handed down to us in two redactions. The so-called *Second redaction*, which is edited here, is preserved in three manuscripts (see below).¹⁴

¹² For dating of the translations, and more generally on the Latin reception of Aristotle's *Parva naturalia*, see De Leemans 2011, 917–23; Bydén 2018, 18–23; Pasnau and van Dyke 2010, 2:793–822.

¹³ Burnett 1996, 40–41.

¹⁴ On Adam's life, works, and influence, see Brumberg-Chaumont 2010, 121–41; Lohr, vol. 23, 1967, 317–23; Pasnau and van Dyke 2010, 2:839; Noone 1992, 308–16; Van der Heijden and Roest 2019, s.v. "Adam de Buckfield". As Gauthier (1985, 117*–21*) has pointed out, we do not know what the relation between the two redactions is.

Adam is the only commentator in the present collection to use the anonymous (Nicholas of Reggio's?) late twelfth or early thirteenth century translation of *De sensu*.¹⁵ However, the version he uses is not exactly similar to the edition that is currently available in the Aristoteles Latinus database. Some of his glosses are based on wording that is close but not identical with the published version, and although some of these cases are perhaps due to scribal errors occasioned by copying of Adam's work, there are also cases in which all three manuscripts have similar readings, none of which is exactly the same as the version in Aristoteles Latinus.¹⁶ It is therefore likely that Adam had a slightly different version of *De sensu* on his desk—this should not come as a surprise, as Aristotle's works were circulating in numerous copies that were not standardised.

Adam's commentary is historically significant because it is probably the first extant Latin commentary on *De sensu*. Adam provides a clear and detailed analysis of the text and manages to explain Aristotle's philosophical arguments fairly accurately despite the obvious challenges posed by the *translatio vetus*. He does not signal any interpretative problems that one might raise in relation to the text, but this practice is fairly common in exposition commentaries. Adam's commentary influenced later authors, especially in Oxford.¹⁷

Adam's work is preserved in three manuscripts, all of which have been used in preparing the edition:

E Erfurt, Universitätsbibliothek, Dep. Erf. CA 2° 318, fol. 150ra–161va.

¹⁵ ALD XIII.1. For a discussion on the dating, see Galle 2008.

¹⁶ For instance, when Adam explains *Sens.* 7, 448b9–12, he quotes: “Quod ergo aliquid AB sentitur in huius, et totam rem aliquam. Enim eadem proportio et in AG. Enim oportet unum quid et alicuius, autem totum non est <sentire>.” Aristoteles Latinus has: “Quod ergo in huius aliquid AB sentit, dicitur totum sentire et totam. Eadem vero proportio et in AG. Oportet enim unum quid et alicuius, totum autem non est sentire.” (The difference between manuscripts: “Quod ergo aliquid AB {aliquid AB} om. L V} sentitur in huius {huiusmodi L}, et totam rem aliquam {aliquid L; aliquae V}. Enim eadem {est add. E} proportio et {et} om. L V} in {termini V} AG. Enim oportet unum quid {quidem V} et alicuius {aliter L V}, autem totum non est <sentire>.”)

¹⁷ De Leemans 2011, 918b–919a (see also footnotes 11 and 14 above).

L London, Wellcome Historical and Medical Libr., 3, fol. 53vb–60ra.¹⁸

V Vatican, BAV, Vat. lat. 5988, fol. 34ra–41va.¹⁹

The relation between the manuscripts cannot be established, because each manuscript contains significant errors. *E* and *L* contrast with *V* by sharing several omissions due to homoeoteleuton and, reversely, not having lost text at points where *V* has done so, but each of *E* and *L* also suffers from its own peculiar omissions due to homoeoteleuton,²⁰ and on one occasion *E* alters the order of arguments.²¹ In general, *V* has the best text and it has been followed here, but there are a number of places where *E* has a correct reading, and therefore it cannot be excluded. *L* contains only a few correct readings that are independent of *E*, but it often confirms the correct reading in *E* and thus has some limited value.

None of the manuscripts uses any clear chapter division. In *L* and *V*, some of the lemmata have been separated from the text by typographical means (larger font), which can be taken as a way to divide the text in different sections.²² The text edited here contains three such sections, which correspond to major transitions in Aristotle’s argumentation. The first section (beginning at 447a12) focuses on Aristotle’s dialectical argument that simultaneous perception is not possible. The second section (448a19) begins with an explanation and criticism of a theory that Aristotle raises just to refute it: simultaneous perception is not possible, but we have a false experience that we perceive many things at the same time because

¹⁸ Description: Robinson 2020, 222–24.

¹⁹ Available online: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.5988.

²⁰ E.g., *E* omits the words “sicut patet ... fieri unum” (page 153, lines 14–15 below; hereafter the references to the editions are given as ‘page.line’), and “quae genere ... diversorum sensuum” (159.9–11); *L* omits “ergo nec ... et amarum” (157.5–6), “in secunda ... solutionem aliorum” (159.16–160.1); both *E* and *L* omit “cuiusque unius ... contrarii sed” (157.17–19); and *V* omits, e.g., “et non ... unius sensus” (154.9–10), “eodem modo ... omnia sensibilia” (166.18–19), and “ad quod ... quae est unum” (169.19–20).

²¹ At 155.16–156.5.

²² *L* and *V* have slightly different divisions: only *V* begins a new section at “De aliis coloribus” (*Sens.* 3, 439b18; see fol. 35va of *V*).

the interval between distinct perceptions of these things is imperceptibly short. Finally, the third section (448b17) explains Aristotle's own view.

Adam begins each section with a detailed and somewhat disorganised *divisio textus*. I have clarified these sections by adding Bekker numbers in parenthesis after lemmata and other structural elements that Adam provides; elsewhere the references to Aristotle's work are spelled out in the apparatus. The main sections have been numbered up to the fourth level; adding further levels seemed unnecessary, perhaps even counterproductive, as it would not have clarified the structure any more.

The edition is based on good-quality digital reproductions either in colour (*E* and *L*) or in black and white (*V*).

Anonymous of Merton, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*

The author of this question commentary has not been identified. It dates from late thirteenth or early fourteenth century, but it is unclear whether it originates in England or the continent.²³ Although the question concerning the possibility of simultaneous perception is brief, it contains a couple of philosophically interesting suggestions. The first of them is a distinction between (1) the causal process that explains the actualisation of perceptual powers and (2) a psychological judgement that the power makes in relation to its objects. The causal process can involve several distinct objects simultaneously but—and this is the other suggestion—the judgement cannot do so without becoming less accurate: the author claims that the judgement may be either distinct (if it pertains to only one object) or confused (if it pertains to more than one object). However, these ideas are not peculiar to this commentary, as they played an important role in several question commentaries of the time.

The commentary consists of fifteen questions.²⁴ Only question four, which focuses on the naturalness of language, has been previously published in a critical edition.²⁵ The work is extant in only one manuscript:

²³ Ebbesen 2017, 155–56.

²⁴ For the list of questions, see Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 80.

²⁵ Ebbesen 2017, 156–57.

M Oxford, Merton College Library, Ms. 276 (H.2.8), fol. 1ra–8vb.²⁶

In preparing the edition, I have used a black and white digital reproduction of the manuscript. The quality of the reproduction leaves much to be desired, but I am rather confident that consulting the original manuscript would not have significantly improved the edition.

Radulphus Brito, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*

Radulphus Brito (†1320/21) was a master of arts at the university of Paris. He is known mostly for his work on philosophy of language and logic, but he wrote commentaries on almost the entire Aristotelian corpus. Most of his works have not been edited, and his philosophical views in other areas of philosophy remain largely unexplored.²⁷

Brito's question commentary on *De sensu* is preserved in one manuscript:

F Florence, Biblioteca Nazionale Centrale, Conv. Soppr. E.I.252, fol. 207ra–214va.²⁸

The work lacks ascription but it is almost certainly written by Brito.²⁹ Several commentaries in the same codex are attributed to him, the style used in *Quaestiones De sensu* is similar to what we find in his authentic works, and there does not seem to be any doctrinal discrepancies that would call the attribution into question.³⁰ The commentary probably dates from c. the period 1290–1300, and was occasioned by Brito's teaching at the university of Paris.³¹

Brito's commentary on *De sensu* as a whole has not been published in a critical edition. However, Sten Ebbesen has recently edited two ques-

²⁶ Description: Thomson 2011, 328–30.

²⁷ Mora-Márquez and Costa 2018; Weijers et al., vol. 8, 2010, 43–64. For biographical details, see Courtenay 2005; Deuffic 2002.

²⁸ Description: Pomaro 1983, 49–51; Fauser 1974, 59–60. For the list of questions, see Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 72–73.

²⁹ Ebbesen 2016b, 11, referring to Iacopo Costa's unpublished dissertation (2007), which discusses the attribution at length.

³⁰ Ebbesen 2016b, 12–13.

³¹ Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 72; Ebbesen 2016b, 13–14.

tions from it: one on memory in non-human animals, and another on the connection between being deaf and being mute.³² The former is published as a part of a selection of questions that are taken from Brito's commentaries on other treatises of *Parva naturalia*, all of which are preserved in the same Florentine codex as the commentary on *De sensu*.

In addition to Aristotle's *De sensu*, Brito's sources include Aristotle's *De anima* and Albert the Great's exposition commentary on *De sensu*, to which he refers twice in the question edited here.

The edition is based on high-quality digital reproduction in colour.

Anonymous of Paris, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*

The author of this commentary on *De sensu* has not been identified. In his recent edition of an anonymous commentary on *De memoria et reminiscencia* which is preserved in the same codex, Sten Ebbesen has suggested that the author of these two commentaries is the same. I have no reason to doubt that suggestion, which means (as Ebbesen suggests) that the work was written between 1280 and 1310, probably in Paris.³³ It is extant in only one manuscript:

P Paris, Bibliothèque nationale de France, Ms. lat. 16160, fol. 109ra–118vb.³⁴

The anonymous commentary is exceptional for its scope, as the author dedicates altogether three questions to the problem of simultaneous perception. He asks first whether simultaneous perception is possible (q. 35); then whether it is done by one single act or several distinct acts (q. 36); and finally, whether the common sense is one power (q. 37). This last question is related to simultaneous perception because the ability to perceive simultaneously several sensible qualities that belong to different genera (e.g., sound and colour) was traditionally attributed to the common sense (Aristotle's *koinē aisthēsis*), which integrates the information

³² "Utrum ira et memoria insint omnibus animalibus" (Ebbesen 2016b, 21–23); and "Utrum surdi a nativitate sunt muti" (Ebbesen 2017, 162–64).

³³ Ebbesen 2016a, 165.

³⁴ Description: Seńko 1982, 46–50. For the list of questions, see Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 74–75.

received from the five external senses. This interpretation, although based on Aristotle's text, was provided by Alexander of Aphrodisias³⁵ and it was the favourite solution of medieval Latin authors as well.

The author connects Aristotle's argumentation in *Sens. 7* to *De anima*, to which he refers five times in the three questions that are edited here. Although the author refers only to the second book of *de An.*, the majority of his references are to the first chapters of book three in modern editions. In the middle ages the division of *de An.* was different, as chapters 3.1–3 were considered to form the last chapters of the second book, and book three was thought to begin at 3.4. In addition to Aristotle, the author refers to Avicenna and Averroes.

Only two questions from the anonymous commentary have been previously edited.³⁶ The current edition is based on a black and white digital reproduction of the manuscript that is available in the digital library of the Bibliothèque nationale de France (Gallica).³⁷ Although the quality of the reproduction is poor, it is sufficiently clear to establish the text. The difficulties are due to the manuscript rather than the quality of the reproduction.

John of Felmingham(?), *Expositio in librum De sensu et sensato*

Not much is known about John of Felmingham. He was a master of arts in Cambridge by 1330, and he wrote a question commentary on *De sophisticis elenchis* and an exposition commentary on Aristotle's *Meteorology*.³⁸ He may be the author of the anonymous commentary *Expositio in librum De sensu et sensato*, part of which is edited here, but the attribution is uncertain: it is based solely on the fact that the commentary is preceded by Felmingham's exposition on *Meteorology*.³⁹ The work is preserved in one manuscript:

³⁵ Gregoric 2007, 133–38; Gregoric 2017, 47–64.

³⁶ Ebbesen 2017, 157–61.

³⁷ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b90671919/f109.image.r=16160>.

³⁸ Lohr, vol. 26, 1970, 196.

³⁹ Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 77.

C Cambridge, Gonville and Caius College Library, Ms. 512/543, fol. 158vb–169ra.⁴⁰

The manuscript is written in an English hand, and it dates from about 1310–30.⁴¹ The commentary is divided into nine chapters. The first chapter is a preface, and the following eight chapters are dedicated to philosophical questions raised by Aristotle in his work.⁴² Although the treatise is generally considered as an exposition commentary, in many respects it has affinities with question commentaries—not only structurally but also with respect to the content. The author does not proceed by explaining Aristotle’s text line by line. Instead, he raises one or several philosophical *dubia* in relation to each chapter of *De sensu* and focuses on solving these problems.⁴³ More importantly, his exposition is not based solely on Aristotle’s text(s). I have not studied other chapters in detail, but when addressing the *dubium* concerning simultaneous perception (in chapter nine, which is edited here), the author looks to Avicenna’s *De anima* and Albert the Great’s commentary on *De anima* to provide a plausible solution.

The section edited here ends with a declaration: “And so ends this treatise.”⁴⁴ However, the manuscript continues with a discussion concerning the internal senses, in which the author draws heavily on Avicenna’s *De anima*. This additional question is not edited here because—contrary to expectation—it does not directly pertain to simultaneous perception. Commentaries on *De sensu* commonly analysed the role of the common sense in the process of perceiving several perceptual qualities at the same time, but Felmingham(?) only briefly mentions that (1) the common sense has the ability to judge the difference between sensible qualities; that (2) it can judge the difference between the acts of the external senses; and that (3) it cognises the sensible species themselves in addition to cognising the difference between them.⁴⁵

⁴⁰ Description: Thomson 2013, 88–92.

⁴¹ Ebbesen 2017, 183.

⁴² Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 77.

⁴³ For the list of questions, see Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 77–78.

⁴⁴ “Et sic finitur iste tractatus” (fol. 168rb).

⁴⁵ John Felmingham(?), *Expositio in librum De sensu et sensato*, fol. 168rb.

Only one question from this commentary has been published in a critical edition.⁴⁶ The present edition is based on an examination of the original manuscript which is preserved in the library of Gonville and Caius college.

Walter Burley, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*

Walter Burley (c. 1275–after 1344) has a reputation as the most fervent philosophical opponent of William of Ockham. Today he is known mainly for his work on logic and natural philosophy, but he wrote widely on philosophical matters and was one of the most important and influential thinkers of his own time. Walter studied at Oxford, and he was a regent master at Merton college. In 1306/7 he moved to Paris to study theology. He became a doctor of theology at Sorbonne by 1324 and later returned to England.⁴⁷ Walter was a prolific author: a comprehensive catalogue of his works includes seventy-one titles. Among them we find also an exposition commentary on *De sensu*, which is dated to c. 1300–c. 1307, when he was in Oxford.⁴⁸ The following list of manuscripts of this work is given by Charles Lohr:⁴⁹

- L* London, Lambeth Palace, Ms. 74, fol. 175r–184v.
- M* Oxford, Magdalen College Library, Ms. lat. 146, fol. 95r–104v.
- O* Oxford, Oriel College Library, Ms. 12, fol. 86v–97v.
- P* Pamplona, Biblioteca de la Iglesia Catedral, Ms. 24.
- V* Vatican, BAV, Vat. lat. 2151, fol. 244rb–256ra.
- Va* Vatican, BAV, Ottob. lat. 2165, fol. 48v–63v.

No critical editions of this work have been published, and we also lack a detailed study of the manuscript tradition. Lohr remarks that the *incipit* of *Va* differs from the beginning of the five other manuscripts. What he does not notice, however, is that also the *explicit* is different. This remark

⁴⁶ Ebbesen 2017, 183–84.

⁴⁷ For Walter Burley's biography, see Vittorini 2013, 17–28. For general information on his commentary on *Parva naturalia*, and the context against which it should be seen, see Vittorini 2013, 33–36; and Thomsen Thörnqvist 2014, 379–87.

⁴⁸ Vittorini 2013, 46.

⁴⁹ Lohr, vol. 24, 1968, 183

alone gives reason to suspect that *Va* contains a different version of the work; a more detailed examination of *Va* against *MO* and *V* supports this hypothesis. I have not consulted *L* and *P*, and therefore the results presented here are tentative. However, *L* ends precisely at the same point as *MO* and *V*,⁵⁰ and Lohr does not indicate that *P* differs from other manuscripts in any way. Thus, these two manuscripts probably contain the same version as *MO* and *V*, which means that only *Va* preserves the other version of the commentary. Obviously, the only way to positively rule out the possibility that the remaining two manuscripts (*L* and *P*) alter the general picture is to examine them in detail, but that will have to wait for another day.

Before focusing on the version preserved in *Va*, it is useful to make a couple of remarks on *Expositio in librum De sensu et sensato* in *MOV*. This work does not represent the genre of exposition commentaries in its purest form. Walter does not offer a line-by-line analysis of Aristotle's text but divides the text into a prologue and ten chapters, which most of the time proceed by raising philosophical questions (in the form of doubts) on the basis of the text.⁵¹ These chapters follow the structure of Aristotle's treatise, but Walter focuses only on what he considers to be the most important philosophical ideas in Aristotle's text, and he discusses Aristotle's arguments in an analytical rather than in an expository manner. Walter's division matches closely with the one that is used in Aristotle's *De sensu* today. The main difference is that he divides our chapters four, five, and six into two chapters each. This division is not necessarily his own invention, however. It may equally well stem from the version of *De sensu* that he was using when writing his commentary.

The last question in *MOV* is titled: "Utrum duo sensus possunt simul sentire in eodem indivisibili temporis, ut utrum simul et semel possit visus videre et auditus audire?" Walter proceeds by giving a number of arguments that are supposed to prove that simultaneous perception is not

⁵⁰ See James and Jenkins 1930, 121.

⁵¹ The number of chapters is found in *O* and *V*; the division of the text in *M* is less clear, and making sense of it would require a more detailed examination than is possible in the present context.

possible—these arguments are based on Aristotle’s dialectical reasoning at *De sensu* 7, 447a12–448a19. However, the commentary ends abruptly before we get to Walter’s answer to the question: the explicit (“impossibile est eundem sensum simul immutari a contrariis”) is a part of one of the *videtur quod non* arguments, and it is related to Aristotle’s dialectical argument that one power of the soul cannot be simultaneously actualised by two contrary qualities (around *Sens.* 448a5). The scribes of *M O* and *V* indicate that the work is unfinished, but the reason for its incompleteness is unknown. It is possible that Walter did not finish the work, but we cannot rule out the possibility that all the existing manuscripts are based on an incomplete copy of a once complete work.

Turning to *Va*, we may note that it contains a different version of the commentary. The most significant difference is that this version is a pure question commentary. The work is divided into a prologue and twenty-six questions, and although the questions roughly follow Aristotle’s design, Walter does not connect them to certain sections of Aristotle’s work as he does in *Expositio*—in my calculation, only three of the questions contain an evident lemma in their titles. Labelling this version as *Quaestiones super librum De sensu et sensato* is therefore justified; the manuscript does not give the work any title.

I have not compared *Expositio* and *Quaestiones* systematically, except for the proemium and the final question concerning simultaneous perception. This comparison has yielded the following preliminary results:

- The proemium in *Va* can be divided into two sections. The first is an introductory paragraph, which is not present in *M O V*; the second section is common to *Expositio* and *Va*. Furthermore, *Expositio* includes a long section, which discusses preliminary conclusions from the beginning of *Sens.* (436a17–b7). This section is not present in the proemium of *Va*.
- In the common part of the proemium, Walter places *Parva naturalia* in the context of Aristotle’s natural philosophy and discusses their relation to other Aristotelian treatises. The differences between *Expositio* and *Quaestiones* are significant here as well, as the brief sample in the table below shows.

- In the last section of the introduction, *Expositio* makes two preliminary conclusions: (1) Consideration of health and sickness pertains to the natural philosopher (cf. *Sens.* 436a17–b1); and (2) sleep, waking and other states mentioned in *Sens.* 436a7–10 belong to the combination of soul and body (cf. *Sens.* 436b1–8). *Va* raises a question concerning the first issue separately in q. 3. The arguments are the same, but the discussion in *Va* is significantly shorter than in *M O V*. The second question is not raised in *Va* (at least there is no separate question dedicated to it).

The following table contains a comparison of a brief section from the part of the proemium that is common to *Quaestiones* and *Expositio*. It shows that the two works are related to each other, although the former contains material that is not present in the latter and there are differences in wording.

<i>Va</i>	<i>M O V</i> ⁵²
Prima consideratio continetur in libro <i>De anima</i> , ubi considerat ea quae sunt communia omnibus animatis secundum quod animata sunt, non inquantum calida vel frigida, mollia vel dura, simplicia vel composita, sed solum inquantum animata.	Prima pars traditur in libro <i>De anima</i> , quoniam in libro <i>De anima</i> considerantur ea quae sunt communia omnibus viventibus secundum quod animata sunt, non inquantum calida seu frigida, dura vel mollia, simplicia vel composita, sed solum inquantum sunt animata.
Tertia consideratio partim continetur libro <i>De plantis</i> (qui tamen libellus secundum Simplicium non dicitur esse scriptus ab Aristotele sed a Theophraseo discipulo eius), partim vero continetur libro <i>De animalibus</i> , qui tres habet	Tertia [secunda <i>O</i>] pars traditur partim in libro <i>De plantis</i> et partim in libro <i>De animalibus</i> , qui habet tres

partes: una est *De partibus animalium*, secunda *De historiis animalium*, et tertia *De generatione animalium*.

Media autem, consistens quae est de anima et de potentiis et operationibus animae per comparationem ad organum corporeum, traditur in *Parvis libris naturalibus*; loquor de anima seu potentiis animae quae

existunt in organis. De istis enim potest esse duplex consideratio, quia in se—et haec non est alia quam consideratio habita in libro *De anima*; et alia potest esse consideratio, scilicet, comparatione ad organum corporeum. Et haec traditur in libris supradictis.

Quia vero intellectus nullius partis corporis actus est nec est virtus in organo, ideo nec potest esse scientia diversa de intellectu, ita quod una sit de ipso in se, et alia de ipso in comparatione ad organum corporeum.

partes; quarum una est *De partibus animalium*, et alia *De historiis animalium*, tertia *De generatione animalium*.

Sed media pars continet ea, quae sunt communia corpori et animae.

Omnes enim potentiae animae praeter potentiam intellectivam sunt potentiae organicae, et de talibus potest esse duplex consideratio: una in comparatione ad animam, et illa traditur in libro *De anima*; et alia in

comparatione ad organum corporeum, et haec traditur in *Parvis libris*.

In the context of the present edition, the most significant difference concerns the final part of the commentary. Question 26 of *Quaestiones* is titled “Utrum contingat aliquem sentire simul diversa sensibilia”, and it

⁵³ Minor variants between *MO* and *V* have not been recorded.

is significantly longer than the incomplete chapter in *Expositio* (150 lines of text in *Va* against 43 lines in *M*). *Quaestiones* includes the complete question, and although its beginning is clearly related to the extant section of *Expositio*, there are also differences, both with respect to the content and with respect to the wording. To illustrate this, I have compared, in the following table, the *quod non* section of question 26 in *Va* to what we have left of the corresponding section in *M* (*O* and *V* do not significantly differ from *M* here). The table includes everything that is common to these two works; in addition to the common elements, both versions include arguments that are not present in the other. There is also a significant structural difference: the section marked as [2] comes after section [1] in *M O* and *V*. I have altered the order to ease the comparison to *Va*.

<i>Va</i>	<i>M (O V)</i>
Et primo quod aliquis non possit simul sentire diversa sensibilia specie, quia aliquis simul non sentit contraria, quia motus qui fiunt a sensi<bili>bus contrariis sunt contrarii. Si ergo impossibile est aliquem moveri simul motibus contrariis, impossibile est aliquem simul sentire contraria;	[2] Aliter ostendit<ur> antecedens sic: immutationes quae sunt a contrariis sunt contrariae; sed impossibile est idem simul et semel moveri motibus contrariis; ergo impossibile est eundem sensum simul immutari a contrariis; etc.
[...] motus, quia fiunt a talibus sensi<bili>bus, aut sunt aequales aut inaequales. Si aequales, ergo unus destrueret alium sic quod neutrum sentiatur,	[1] Istis suppositis probatur quod diversi sensus non possunt simul sentire diversa sensibilia. Probatur sic: motus facti a sensibilibus aut sunt aequales aut inaequales. Si aequales, ergo destruunt se invicem ita quod neuter sentitur,

quia non potest dici quod ex eis
fiat unum per commixtionem.

quia non potest dici quod ex eis
fit unum per commixtionem,
quia si sic, neutrum sentiretur
sed illud commixtum. Similiter,
sensibilia diversorum sensuum
differunt; ergo et ex talibus
non fit unum per commixtionem.

Item, nec inaequales, quia
tunc motus maior impedit motum
minorem ne sentiatur.

Si sint inaequales,
tunc maior motus impedit
minorem ne sentiatur.

It should be noted that the resemblance between these sections is not terribly remarkable, since the arguments against the possibility of simultaneous perception tended to be similar across the commentary tradition. However, there is little doubt that the two works are related to each other, even though their exact relation cannot be resolved without further examination.

The questions that *Va* poses are listed in the following table:

No.	<i>Va</i>	Title
Proem.	48vb	Sicut dicit Themistius.
1	49rb	Utrum de sensu et sensato possit esse scientia.
2	49vb	Penes quid <sumitur> numerus et distinctio ipsorum [scil. sensuum exteriorum].
3	50rb	Utrum naturalis philosophi sit determinare de sanitate et aegritudine.
4	50va	Utrum visus magis prosit ad cognitionem intellectualem quam auditus.
5	51ra	Utrum surdus a nativitate sit mutus.
6	51va	Utrum sermo sit naturalis homini.
7	51vb	Utrum oculus posset videre se in lumen suum.
8	52vb	Utrum videamus extra mittentes vel intus suscipientes.
9	54ra	Utrum anima si[n]t in exteriori ipsius oculi.
10	54rb	Utrum unum et idem elementum dominatur in omnibus organis sensuum.

- 11 54vb Utrum visus sit aquae a dominio.
 12 55rb Utrum organum tactus sit situatum iuxta cor.
 13 55va Utrum lumen sit substantia.
 14 56rb Utrum lumen sit tota essentia {elementea a.c. Va} coloris.
 15 57rb Utrum perspicuum sit de essentia coloris.
 16 57vb Utrum color sit extremitas perspicui.
 17 58rb Utrum album et nigrum possunt commisceri ad invicem
 ita quod fiat color medius.
 18 58vb Utrum humidum sit principium passivum saporum.
 19 59ra Utrum calidum sit efficiens ipsorum.
 20 59va Utrum elementa agant vel patiantur per suas formas
 substantiales.
 21 60rb Utrum sapor dulcis sit extremus sapor.
 22 60vb Utrum species saporum sint finitae.
 23 61rb Utrum odor sit fumalis evaporatio vel semper multi-
 plic<et> se cum fumali evaporatione.
 24 61vb Utrum odor multiplicet se in medio subito vel successive.
 25 62rb Utrum qualitates sensibile dividantur in infinitum.
 26 62vb Utrum contingat aliquem sentire simul diversa sensibilia.

Walter refers abundantly to Averroes, Alexander of Aphrodisias, Avicenna, and especially Albert in the course of his work. For instance, in question 14 (on the essence of light), he develops his own answer in explicit response to the views of Averroes, Albert, and Alexander, which he explains in considerable detail. The exact relation between Walter's commentary and the views of these authors requires further investigation, however.

The manuscript *Va* contains several corrections by another hand. I have accepted these corrections, and they are marked in the apparatus as *Va^{corr}*. Since the edition is based only on *Va*, the relation between the other manuscripts is not relevant in this context. No earlier editions of either of these works exist.⁵³ The present edition is prepared from a good-quality digital reproduction in colour.

⁵³ Hermann Shapiro and Frederick Scott have edited a question titled *De sensibus* (Shapiro and Scott 1966), but it is not related to *Sens.* (Vittorini 2013, 38–39).

John of Jandun, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*

John of Jandun (c. 1285–1328) was a Parisian master of arts, who is known mostly for his acceptance of Averroes’ monopsychist model of the human intellect. He also defended a theory that the perceptual power of the soul includes the so-called agent sense, which plays an analogous role in sensation to that played by the agent intellect in understanding.⁵⁴ Jandun wrote commentaries on almost the whole *Corpus Aristotelicum*; the question commentaries on *Parva naturalia* date from 1309 when he was studying at the Faculty of Arts in Paris (the date of composition is based on the colophon of the manuscript *Va*).⁵⁵ Only one question of Jandun’s commentary on *De sensu* has appeared in critical edition.⁵⁶

Jandun dedicates two questions to simultaneous perception. In the first question (q. 33) he asks whether it is possible for one power of the soul to simultaneously perceive several perceptual qualities that belong to different genera (say, colour and sound). Having admitted that this is possible for the common sense, he goes on to ask (in q. 34) whether two qualities are perceived by one act or by two distinct acts. He defends (with some hesitation) the former position. Interestingly, this view differs from the one he proposes in his commentary on *De anima*. At this stage it is not possible to say what the reason for this difference is, although it may be significant that his commentary on *De anima* is influenced by his monopsychist theory.⁵⁷ Another fact worth mentioning is that the two questions edited here lack all references to the agent sense. One possible reason for this omission is that this particular philosophical doctrine is not relevant in the context of questions 33–34, but we cannot rule out other

⁵⁴ See, e.g., Silva 2020.

⁵⁵ Brenet 2011; Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 80–81; Weijers et al., vol. 5, 2003, 80–81.

⁵⁶ Ebbesen 2017, 178–83: “Utrum omnis surdus a nativitate sit mutus” (q. 7). This edition is based on *O* and the 1557 printed edition of *AA* (see below).

⁵⁷ I would like to thank Michael Stenskjær Christensen for pointing out the difference between the two works. Christensen, “John of Jandun on How to Understand Many Things at the Same Time” (forthcoming), and Toivanen, forthcoming, make some tentative hypotheses concerning this issue.

possible explanations before further research on Jandun's commentary on *De sensu* and its relation to his other works has been carried out.

What is less surprising is that Jandun uses Averroes' works extensively in his commentary. In addition to the obvious references to Aristotle's *De sensu*, *De anima*, and *Metaphysics*, questions 33–34 include two direct quotations from and at least one paraphrase of Averroes' *Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros*, and one reference to his commentary on *Metaphysics*.

Jandun's commentary is extant in four manuscripts:

- O* Oxford, Bodleian Library, Ms. Canon. misc. 222, fol. 1ra–40va.⁵⁸
- S* Seville, Biblioteca Capitulare y Colombina, Ms. 7-7-19, fol. 37ra–72rb.
- Va* Vatican, BAV, Vat. lat. 6768, fol. 100ra–122vb.⁵⁹
- Ve* Venice, Biblioteca Nazionale Marciana, Cod. Lat. Z. 259 (1756), fol. 217va–266va.

The present edition is based on digital reproductions of all surviving manuscripts. Although the quality of these reproductions vary (*O* in acceptable-quality black and white; *S* in good-quality black and white; *Va* in poor-quality black and white; and *Ve* in good-quality colour), they are all sufficiently clear to ward off any serious doubt about the readings due to the reproductions; the difficulties stemming from the original manuscripts of course remain. In addition to the four manuscripts, I have consulted Albratius Apulus' edition from 1570, but I have not included its readings in the apparatus systematically:

AA Ioannis Gandavensis philosophi acutissimi Quaestiones super Parvis Naturalibus, edited by Albratius Apulus. Hieronymus Scotus: Venice, 1570. (Other printings: 1505, 1557, 1589.)

None of the witnesses directly depends on any of the others, as each of them contains at least one significant omission.⁶⁰ *O S* and *Ve* share several

⁵⁸ Description: Thomson 2011, 79–80; see also Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 80–82.

⁵⁹ Available in https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.6768.

⁶⁰ E.g., *O* omits “ergo unus sensus diversa sensibilia non potest una actione cognoscere” (204.12–13); *S* omits “primae, licet possit esse plurium ex consequenti. Modo sensus

minor errors against *Va*,⁶¹ which suggests that they belong to the same group; the relation between *O S* and *Ve* cannot be established. However, grouping these three witnesses together is somewhat problematic, since there are some common readings in *O S Va* that are not present in *Ve*.⁶² A possible explanation is that the tradition is contaminated and the scribe of *Ve* deliberately corrects some of the errors either on the basis of another source that is not extant, or by making clever conjectures. *Ve* has been corrected by another hand (indicated as *Ve^{corr}* in the apparatus),⁶³ but some of the differences from *O S* and *Va* are not later corrections but variants in the main hand.

Thus, we must conclude that the manuscript tradition cannot be described with a *stemma codicum*, and the exact relation between individual witnesses cannot be established. Nevertheless, *O S Ve* can be considered as a loose group within a general schema due to their unmistakable closeness in comparison to *Va*. In general, this group has a better text than *Va*, which contains a large amount of errors—the scribe is either careless or using a corrupted copy. However, it cannot be excluded because on many occasions it gives the correct variant.

Although it cannot be established with full certainty that *O S Ve* belong to the same group, I usually accept a reading if it is present in *Va* and at least one other witness. In most cases where *O S* and *Ve* agree with each other but differ from *Va*, I follow their reading. When all manuscripts offer a different reading, I have chosen the most likely one based on internal rea-

---

communis unius est contrarietatis” (homoeoteleuton) (202.19–203.1); *Va* omits “quia constat quod differentia inter hoc album et hoc dulce est quid unum sensibile” (200.17–201.1), “ego non possem iudicare differentiam inter album et dulce” (homoeoteleuton) (201.4–5), and “bene possunt contineri sub uno primo subiecto, ut album et nigrum” (homoeoteleuton) (208.17–18), among others; and *Ve* omits “ergo sentiuntur per diversas actiones” (homoeoteleuton) (205.3).

⁶¹ E.g., *universaliter* instead of *communi* (202.18), and *communicantis* instead of *convenientium* (207.17).

⁶² E.g., *pertractae* instead of *protractae* (202.12), which is not very significant; and omission of “non oportet” on p. 203.8.

⁶³ The corrections by another hand are on pages 199.2 and 202.13. The former correction is made by striking out a word, and thus it is not certain that it is by another hand; the latter clearly is.

sons, mainly the sense of the argument. Although *Va* represents a faulty text, there are a number of cases where I favour its reading; but I do so only when it seems obvious that either the argument or else the grammar makes more sense with it. Otherwise the few exceptions to these principles are insignificant, but there are two cases, in which *Ve* clearly has the correct reading against the unanimous testimony of the other witnesses.⁶⁴ I have simply accepted these readings. The aforementioned principles are also followed in the case of insignificant variants; if all manuscripts give a different reading, the reading of *Ve* has been adopted. Finally, I have deviated from the unanimous testimony of the manuscripts and favoured *AA*'s correction in one case.⁶⁵

John Buridan, *Expositio in librum De sensu et sensato*

John Buridan (c. 1300–1361) was an extremely influential author who spent his entire academic career at the faculty of arts in Paris.⁶⁶ He is probably most well known for his nominalist metaphysics and, together with William Ockham, as the initiator of the so-called *via moderna*.

Buridan left two commentaries on *De sensu*: one of them is an exposition of Aristotle's work, and the other is a question commentary (see below). In the former work, Buridan divides Aristotle's text in eight chapters, the last of which focuses on *De sensu* 7, 447a12–449b4 and thus on the possibility of simultaneous perception. Buridan proceeds along the lines set by Aristotle but manages to clarify the tangled argumentation considerably—this is unsurprising, given his general philosophical acuity. Occasionally, he provides interpretations that are not present in the original text as such: for instance, he follows a suggestion, originally made by Alexander of Aphrodisias, that external senses can receive several species of distinct perceptual qualities simultaneously because as bodily organs they are extended in space. One species can affect one part of the organ

⁶⁴ See footnote 62 above.

⁶⁵ *O S Ve* read: “[...] quia constat quod differunt inter hoc album et {inter *Ve*} hoc dulce est quid unum sensibile” (200.17–201.1), and *AA* has changed *differunt* to *differentia*. *Va* omits the sentence.

⁶⁶ For biography and list of works, see Weijers et al., vol. 4, 2001, 127–63.

while another species acts on another part.⁶⁷ Aristotle seems to reject this view, and so does for instance Aquinas.⁶⁸

Buridan's *Expositio in librum De sensu et sensato* is extant in three manuscripts:

E Erfurt, SB, Ampl. F.298 (a.d. 1352), fol. 122r–126v.⁶⁹

F Florence, BLaur. Ashb. 1348 (XV), fol. 115–130 (PN).

V Vatican, BAV, Vat. lat. 2162 (XIV), fol. 141v–149r.⁷⁰

I have checked all three manuscripts, but the edition is based only on *E* and *V*, because *F* seems to represent a different redaction. I have not made a thorough comparison between the two redactions, but my impression is that the main points and the general progression of the arguments are the same. Yet, the wording of *F* often differs quite radically from the other two manuscripts, and the differences from the version we find in *E* and *V* are so constant and significant that for the most part *F* does not help in establishing the base text of *E* and *V*.

The following table contains three examples that illustrate the difference between *E* and *V* and *F*:

<i>E</i> <i>V</i>	<i>F</i>
Est ergo quaestio utrum sensus potest sentire duo simul in eodem et indivisibili tempore. Et non credatur quod Aristoteles credat aliquod tempus esse indivisibile, ita quod non habeat partes. Sed tempus vocatur indivisibile ad se ipsum, quia non est divisum contra se ipsum. Et ideo tu et ego sumus in hac domo in eodem tempore indivisibili sic intelligendo,	In prima parte proponit quaestionem sicut statim proposita est.

⁶⁷ Gregoric 2017, 57–58.

⁶⁸ *Sens.* 7, 448b20–449a2; Thomas Aquinas, *Sent. Sens.*, cap. 18, 97a40–b79.

⁶⁹ Description: Michael 1985, 2:736.

⁷⁰ Description: Michael 1985, 2:736. Available at https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.2162.

quod tempus in quo tu es in hac
domo non est divisum contra
tempus in quo ego sum in
hac domo.

[...] verbi gratia, aliqui fortiter intendentes {impedentes <i>E</i> } ad aliquam melodiam vel {nihil <i>V</i> } fortiter timentes aut cogitantes non percipiunt aliquando ea, quae ante oculos suos portantur, vel etiam ea quae eis dicuntur.	[...] quod apparet experimentaliter aliqui est valde attentus ad sonos vel ad aliqua delectabilia et tristabilia vel timentes non percipiunt ea, quae ante oculos eorum transeunt vel quae ante aures eorum dicuntur.
Hic ponit secundam suppositionem, scilicet quod simplex praesentatum sensui absque permixtione eius cum alio magis et veracius {verius <i>E</i> } percipitur quam si sit alteri commixtum. Ideo melius audis et intelligis hominem solitarie loquentem quam si ipse cum alio vel aliis simul loqueretur.	Secunda suppositio est quod aliquid multo melius percipitur et iudicatur simplex quam alteri commixtum, ut vinum in sua simplicitate quam commixtum aquae, et apparet si multi loquuntur simul quod nesciam quid aliquis eorum dicit.

Needless to say, it would be interesting to compare the two redactions systematically, but this is not the occasion for that kind of undertaking.

The relation between *E* and *V* cannot be established. There is one homoeoteleuton in *E* which proves that *V* does not filiate from it.⁷¹ However, there are a number of places where *E* has the correct reading. I have followed *V* when the readings have equal value, but in most cases the edition

⁷¹ *E* omits "dulce vel impropotionalia ut album et" on p. 212.7-8.

preserves the better reading of the two, judged on the basis of the sense of the argument and grammar. The only exception is that I have preserved the *divisio textus* element “ibi”, which *E* puts in front of all lemmata but *V* systematically omits. These omissions are not indicated in the apparatus.

E bridges two sections of the text by adding the lemma from *De sensu* both to the end of the previous paragraph (preceded by “sequitur”) and to the beginning of the next section. In effect, he provides the lemma twice.⁷² I have not included these repetitions in the text, and I also deemed it unnecessary to indicate them in the critical apparatus. The *divisio textus* has been clarified by adding Bekker numbers in parenthesis after lemmata; afterwards the references to Aristotle’s work are included in the apparatus. The main sections have been numbered up to the fourth level. Otherwise, the general principles (see below) have been followed.

I have used digital reproductions: *E* in satisfactory-quality black and white, and *V* in good-quality colour.

John Buridan, *Quaestiones super librum De sensu et sensato*

In addition to the exposition commentary, Buridan also prepared a question commentary. It contains twenty-one questions,⁷³ the last of which is dedicated to the problem of simultaneous perception. Buridan considers it obvious that we can perceive several perceptual qualities simultaneously, and therefore he focuses on a related question, namely, whether it is possible to perceive many things equally well at the same time: “Utrum aliquis potest sentire plura simul distincte et perfecte.”

Buridan’s question commentary was quite popular and it is preserved in eleven manuscripts:⁷⁴

B Basel, Universitätsbibliothek, cod. F.V.10, fol. 1ra–9va.

E Erfurt, Universitätsbibliothek, Dep. Erf. CA 2° 357, fol. 132ra–149va (olim 131ra–148va).⁷⁵

⁷² E.g., “[...] sum in hac domo. Sequitur: *si autem semper. Si autem semper.* Hic voluit [...]”

⁷³ For the list of questions, see Ebbesen, Thomsen Thörnqvist, and Decaix 2016, 82–84.

⁷⁴ Descriptions: Michael 1985, 740–43 (incomplete).

⁷⁵ Description: Schum 1887, 249–50; Markowski 1987, 86.

- Kl* Klagenfurt, Bischöfliche Bibliothek, cod. XXXI.b.5, fol. 125r–143v.
- Kr* Krakow, Biblioteka Jagiellńska, cod. 737, fol. 46ra, 46rb–62ra.
- Ku* Kues (Bernkastel-Kues), Hospitalbibliothek, cod. 187, fol. 1r–32v.
- M₁* Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 18248, fol. 220ra–239va.
- M₂* Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 19551, fol. 126ra–129rb.
- P* Prague, Knihovna Metropolitní Kapituli, cod. L.29 (= Podlaha Nr. 1272), fol. 85r–101v.
- S* Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, Cod. Sang. 775, fol. 121ra–177ra.
- V* Vatican, BAV, Vat.lat. 11575, fol. 88ra–vb, 92ra–109rb.
- W* Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 4784, fol. 178r–201v.

The edition is based on *E M₁ M₂ S* and *V*. I have also examined *W*, but it contains only a heavily truncated version of question 21 and therefore does not offer any help in establishing the text.⁷⁶ In addition to these manuscripts, I have consulted Lockert's edition:

- L* *Quaestiones et decisiones physicales*, edited by George Lockert, Paris 1516, 27r–39v. (Other printings: Paris 1518; Lyon 1534.)

The variants of *L* have not been recorded, however.

One question of this commentary has appeared in a critical edition.⁷⁷ A full edition of Buridan's commentary has supposedly been prepared by Maciej Stanek, but I have been unable to access it.⁷⁸

The relations between the manuscripts cannot be described with a *stemma codicum*. The manuscripts *M₂ S* and *V* contain significant omis-

⁷⁶ The text of *W* lacks the sections *Quod non*, *In oppositum*, and *Ad argumenta* completely; its *Responsio* contains all six conclusions that are present in other manuscripts that I have checked, but they are significantly shortened and simplified.

⁷⁷ Ebbesen 2017, 184–89: “Utrum caeci a nativitate habentes auditum debeant esse sapientiores quam surdi a nativitate habentes visum” (q. 3). This edition is based on *E* and the 1516 printing of Lockert.

⁷⁸ Stanek 2015.

sions, which prove that *E* and *M*₁ are not based on them.⁷⁹ It also seems unlikely that *M*₁ could be the base text for the other manuscripts, as it contains a couple of readings that are peculiar to it and a large number of minor omissions.⁸⁰ *M*₁ and *M*₂ are close to each other and can be considered to belong to the same group,⁸¹ but otherwise their relation cannot be established for the same reasons that prevent knowing what their relation to other manuscripts is. In general, *E* has the best text. It seems possible that *S* and *V* are descended from it, but there are some places where they have the correct reading against *E*,⁸² and on one occasion *E* has been corrected with a reading that can be found in *S* and *V*.⁸³ Thus, the relation between *E*, *S* and *V* remains unsettled.

It goes without saying that these results may be subject to change once the evidence of the remaining manuscripts, which have not been used here, is taken into account.

My edition follows *E*, especially when its reading is confirmed by *M*₁ and/or *M*₂, and secondarily if it is confirmed by *S* and/or *V*. However, the version contained in *E* is not without problems, and sometimes the sense of the argument or else the grammar requires a reading from other manuscripts. Many variants in *M*₁ and *M*₂ are correct, and there are also cases where *S* and *V* have the best reading, either together or independently.

I have used digital reproductions of *E* (good-quality black and white), *S* (good-quality colour), and *V* (barely readable black and white). *M*₁ and *M*₂ have been consulted *in situ* at the Bayerische Staatsbibliothek.

⁷⁹ There is one homoeoteleuton in *M*₂ (221.18–19); three in *S* (219.15–16, 222.7–8, and 223.5); and one in *V* (221.14–15). It may be notable that Lockert's edition omits the same section as *V*.

⁸⁰ *M*₁ reads "scilicet una sensatione vi(s)us habet ab isto" against the unanimous "Sed una sensatione non distinguimus hoc ab illo" of other manuscripts (218.10–11).

⁸¹ Cf. *E S V* (with minor variants): "plura sentimus simul tam pluribus sensibus quam uno sensu, sive exteriori sive communi [...] simul et diversis sensibus et eodem sensu, tam contraria quam similia"; *M*₁ *M*₂: "plura sentimus pluribus sensibus simul [...] diversis sensibus sive similia {sensibilia M1} sive contraria" (220.8–10). See also 223.8.

⁸² E.g. at 219.13.

⁸³ *E* writes "approximatum sensui et proportionatum", which appears also in *M*₁ *M*₂; but the reading has been corrected to "proportionatum sensui"—which is the reading of *S V* (222.8).

General principles

In preparing the editions, the following general editorial principles have been followed: the abbreviations have been silently expanded; the orthography has been classicised; the punctuation has been modernised; the paragraph divisions are mine (although they agree with those in the manuscripts more often than not); and the titles, subtitles, section numbers, and other structural elements have been added. Emendations have been made to the text when they have been deemed justifiable on the basis of either grammar or the general sense of the argument. In these cases the original manuscript readings are given in the critical apparatus.

The edition includes two apparatuses. The first of them is dedicated to references, mainly to Aristotle's *De sensu* and *De anima*. When the author's quote differs from the Latin text published in the *Aristoteles latinus* series, I have quoted the text from AL in the apparatus for convenience. References to other works have been added when they are explicitly mentioned or quoted in the text, but otherwise the references are kept to a minimum. Since medieval authors recycle the arguments quite freely from one work to another, cross-references between commentaries could have been included. However, they would have been rather numerous and probably not very useful, which is why I decided to indicate the source only in the case of direct quotations and paraphrases that deviate little from the original.

The apparatus criticus is negative, and it reproduces the variants in different manuscripts (when available) and justifications for choices in cases where only one manuscript is extant. The apparatus does not aim to be exhaustive. Obvious orthographical errors have been tacitly corrected; and trivial variants (such as *ergo* vs. *igitur*), minor differences in spelling, and insignificant variations in word order have not been recorded. However, instead of noting only variants that clearly alter the meaning, I have included information about inversions, minor terminological differences, and so forth, in order to give the reader a possibility to see the differences and similarities between different manuscripts in some detail—especially when these are suggestive of their relations.⁸⁴

---

⁸⁴ I would like to express my gratitude to Sten Ebbesen and Heine Hansen, who kindly

Sigla

⟨album⟩	album, <i>quod numquam in codice vel codicibus fuit, addendum censeo</i>
[album]	album <i>delendum censeo</i>
†album ac†	<i>verba album ac aut per se corrupta esse aut aliquid excidisse puto</i>
┌2 voces┐	<i>fenestram duarum fere vocum capacem reliquit librarius</i>
⟨***⟩	<i>lacunam latere censeo</i>
fa(ci)li	<i>vox ita compendiose scripta ut inter fa et li aliquid omissum esse indicetur; ibi ci addendum censeo</i>
a.c.	<i>ante correcturam</i>
add.	<i>addidit</i>
cf.	<i>confer</i>
coni.	<i>conieci, coniecit</i>
corr.	<i>correxi, correxit</i>
del.	<i>delevit</i>
fort.	<i>fortasse</i>
in mg.	<i>in margine</i>
inv.	<i>invertit</i>
iter.	<i>iteravit</i>
om.	<i>omisit</i>
scr.	<i>scripsit</i>
s.l.	<i>supra lineam</i>
suppl.	<i>supplevit</i>
vid.	<i>videtur</i>

---

read and commented on the editions published here. I also thank Andreas Ott and Hektor Löfgren for their assistance in acquiring the manuscripts, and Michael Stenskjær Christensen for technical support in using the Lombard Press Schema to prepare the edition and turn it into $\text{\LaTeX}$. This work has been financially supported by Riksbankens Jubileumsfond and the Academy of Finland.

Abbreviations

<i>Auctoritates</i>	Anonymous, <i>Les Auctoritates Aristotelis</i>
<i>Cael.</i>	Aristotle, <i>De caelo</i>
<i>CIMAGL</i>	<i>Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin</i>
<i>de An.</i>	Aristotle, <i>De anima</i>
<i>De anima</i>	Avicenna, <i>Liber de anima seu Sextus de naturalibus</i>
<i>De sensu</i>	Albert the Great, <i>De sensu et sensato</i>
<i>GA</i>	Aristotle, <i>De generatione animalium</i>
<i>In de An.</i>	Averroes, <i>Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros</i>
<i>In Metaph.</i>	Averroes, <i>Aristotelis Metaphysicorum libri XIII cum Averrois Cordubensis in eosdem commentariis, et epitome</i>
<i>In Sens.</i>	Averroes, <i>Compendium libri Aristotelis De sensu et sensato</i>
<i>Int.</i>	Aristotle, <i>De interpretatione vel Periermenias</i>
<i>Quodl.</i>	Henry of Ghent, <i>Quodlibeta</i>
<i>Sens.</i>	Aristotle, <i>De sensu et sensato</i>
<i>Sent. de An.</i>	Thomas Aquinas, <i>Sentencia libri De anima</i>
<i>Sent. Sens.</i>	Thomas Aquinas, <i>Sentencia libri De sensu et sensato</i>

Bibliography

Primary sources

- Albertus Magnus. *De homine*. Edited by H. Anzulewicz and J. R. Söder. Alberti Magni Opera omnia 27.2. Münster: Aschendorff, 2008.
- Albertus Magnus. *De sensu et sensato*. Edited by S. Donati. Alberti Magni Opera omnia, 7.2A. Münster: Aschendorff, 2017.
- Alexander of Aphrodisias. *De anima liber cum Mantissa*. Edited by I. Bruns. Commentaria in Aristotelem Graeca, suppl. 2.1. Berlin: Reimer, 1887.
- Alhazen. *De aspectibus*. In *Alhazen's Theory of Visual Perception*, edited and translated by A. M. Smith. 3 vols. Transactions of the American Philosophical Society, 91.4–5. Philadelphia: American Philosophical Society, 2001.

- Anonymous. *De potentiis animae*. In *Opuscula theologica et philosophica*, by Thomas Aquinas. Opera omnia 17. Parma: Typis Petri Fiaccadori, 1865.
- Anonymous [John Buridan, pseud]. *Expositio in Aristotelis De anima*. In *Le traité de l'âme de Jean Buridan [De prima lectura]*, edited by B. Patar. Louvain-la-Neuve: Éditions de l'Institut Supérieur de Philosophie, 1991.
- Anonymous. *Les Auctoritates Aristotelis*. Edited by J. Hamesse. Philosophes Médiévaux 17. Louvain: Publications Universitaires, 1974.
- Aristotle. *De anima: Recensio Guillelmi de Moerbeka*. In *Sentencia libri De anima*, by Thomas Aquinas, edited by R.-A. Gauthier. Sancti Thomae de Aquino Opera omnia 45.1. Rome: Commissio Leonina, 1984.
- Aristotle. *De caelo: Translationes Roberti Grosseteste et Guillelmi de Moerbeka*. Edited by F. Bossier. Aristoteles Latinus Database, VIII.1–2. Turnhout: Brepols, 2003.
- Aristotle. *De generatione animalium: Translatio Guillelmi de Moerbeka*. Edited by H. J. Drossaart-Lulofs. Aristoteles Latinus XVII.2.V. Bruges: Desclée De Brouwer, 1966.
- Aristotle. *De interpretatione vel Periermenias*. Edited by L. Minio-Paluello and G. Verbeke. Aristoteles Latinus, I.1–2. Bruges: Desclée De Brouwer, 1965.
- Aristotle. *De sensu et sensato*. Edited by L. Peeters. Aristoteles Latinus Database XIII.1. Turnhout: Brepols, 2003.
- Averroes. *Aristotelis Metaphysicorum libri XIII cum Averrois Cordubensis in eosdem commentariis, et epitome*. Edited by A. Zimare. Aristotelis Opera Cum Averrois Commentariis 8. Venice: Juntas, 1562; reprint Frankfurt: Minerva, 1962.
- Averroes. *Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros*. Edited by F. S. Crawford. Cambridge Mass.: The Medieval Academy of America, 1953.
- Averroes. *Compendium libri Aristotelis De sensu et sensato*. In *Compendia librorum Aristotelis qui Parva Naturalia Vocantur*, edited by A. L.

- Shields and H. Blumberg, 3–44. Cambridge, Mass.: The Medieval Academy of America, 1949.
- Avicenna. *Liber de anima seu Sextus de naturalibus*. Edited by S. van Riet. 2 vols. Louvain: Peeters, 1968–72.
- Henry of Ghent. *Quodlibet XII, q. 1–30*. Edited by J. Decorte. *Henrici de Gandavo Opera omnia*. Leuven: Leuven University Press, 1987.
- Nicole Oresme/Albert of Saxony. *Le Quaestiones de sensu attribuite à Oresme e Alberto di Sassonia*. Edited by J. Agrimi. Pubblicazioni della Facolta di lettere e filosofia dell'Universita di Pavia. Florence: La Nuova Italia, 1983.
- Peter of Auvergne. *Quaestiones super Parva naturalia*. Edited by K. White. In *Two Studies Related to St. Thomas's Commentary on Aristotle's De sensu et sensato together with an Edition of Peter of Auvergne's Quaestiones super Parva naturalia*. 2 vols. Ph.D. thesis. Ottawa: University of Ottawa, 1986.
- Peter of Auvergne. *Questions on Aristotle's De caelo*. Edited by G. Galle. Leuven: Leuven University Press, 2003.
- Roger Bacon. *Liber de Sensu et sensato*. Edited by R. Steele. *Opera hactenus inedita Rogeri Baconi*. Oxford: Clarendon Press, 1937.
- Thomas Aquinas. *Sentencia libri De anima*. Edited by R.-A. Gauthier. *Sancti Thomae de Aquino Opera omnia 45.1*. Rome: Commissio Leonina, 1984.
- Thomas Aquinas. *Sentencia libri De sensu et sensato, De memoria et reminiscentia*. Edited by R.-A. Gauthier. *Sancti Thomae de Aquino Opera omnia 45.2*. Rome: Commissio Leonina, 1985.

Secondary literature

- Brenet, Jean-Babtiste. 2011. "Jean of Jandun." In Lagerlund 2011, 2:626–628.
- Brumberg-Chaumont, Julie. 2010. "La première réception du *De memoria et reminiscentia* au Moyen Âge latin: le commentaire d'Adam de Buckfield." In *Les Parva naturalia d'Aristote: fortune antique et médié-*

- vale*, edited by C. Grellard and P.-M. Morel, 121–141. Paris: Publications de la Sorbonne.
- Burnett, Charles. 1996. “The Introduction of Aristotle’s Natural Philosophy into Great Britain: A Preliminary Survey of the Manuscript Evidence.” In *Aristotle in Britain during the Middle Ages*, edited by J. Marenbon, 21–50. Turnhout: Brepols.
- Bydén, Börje. 2018. “Introduction: The Study and Reception of Aristotle’s *Parva Naturalia*.” In Bydén and Radovic 2018, 1–50.
- Bydén, Börje, and Filip Radovic, eds. 2018. *The Parva Naturalia in Greek, Arabic and Latin Aristotelianism*. Cham: Springer.
- Christensen, Michael Stenskjær. “John of Jandun on How to Understand Many Things at the Same Time.” In *Forms of Representation in the Aristotelian Tradition*, vol. 3: *Concept Formation*, edited by C. Thomsen Thörnqvist and J. Toivanen. Forthcoming.
- Courtenay, William C. 2005. “Radulphus Brito, Master of Arts and Theology.” *CIMAGL* 76:131–158.
- De Leemans, Pieter. 2011. “*Parva Naturalia*, Commentaries on Aristotle’s.” In Lagerlund 2011, 2:917–923.
- De Raedemaker, Jozef. 1965. “Une ébauche de catalogue des commentaires sur les *Parva naturalia* parus aux XIIIe, XIVE et XVe siècles.” *Bulletin de philosophie médiévale* 7:95–108.
- Deuffic, Jean-Luc. 2002. “Un logicien renommé, proviseur de Sorbonne au XIVE siècle, Raoul le Breton de Ploudiry: Notes bio-bibliographiques.” *Pecia: ressources en médiévistique* 1:45–153.
- Donati, Silvia. 2018. “Albert the Great as a Commentator of Aristotle’s *De somno et vigilia*: The Influence of the Arabic Tradition.” In Bydén and Radovic 2018, 169–209.
- Ebbesen, Sten. 2016a. “Anonymus Parisini 16160 on Memory: An Edition.” *CIMAGL* 85:162–217.
- Ebbesen, Sten. 2016b. “Radulphus Brito on Memory and Dreams: An Edition.” *CIMAGL* 85:11–86.
- Ebbesen, Sten. 2017. “Does Language Acquisition Depend on Hearing a Language? A Text Corpus.” *CIMAGL* 86:138–215.

- Ebbesen, Sten, Christina Thomsen Thörnqvist, and Véronique Decaix. 2016. "Questions on *De Sensu et Sensato*, *De memoria* and *De somno et vigilia*: A Catalogue." *Bulletin de philosophie médiévale* 57:59–115.
- Fauser, Winfried. 1974. *Der Kommentar des Radulphus Brito zu Buch III De anima*. Münster: Aschendorff.
- Galle, Griet. 2008. "The Dating and Earliest Reception of the Translatio vetus of Aristotle's *De sensu*." *Medioevo: Rivista di Storia della Filosofia Medievale* 33:7–96.
- Galle, Griet. 2015. "The Use of Auctoritates Aristotelis in Peter of Auvergne's *Questions on De caelo*." In *Les Auctoritates Aristotelis, leur utilisation et leur influence chez les auteurs médiévaux: État de la question 40 ans après la publication*, edited by J. Hamesse and J. Meirinhos, 87–113. Textes et Études du Moyen Âge 83. Barcelona: FIDEM.
- Gauthier, René-Antoine. 1985. "Préface." In *Sentencia libri De sensu et sensato, De memoria et reminiscencia*, by Thomas Aquinas, 1*–128*.
- Gregoric, Pavel. 2007. *Aristotle on the Common Sense*. Oxford: Oxford University Press.
- Gregoric, Pavel. 2017. "Alexander of Aphrodisias on the Common Sense." *Filozofski Vestnik* 38 (1): 47–64.
- James, Montague Rhodes, and Claude Jenkins. 1930. *A Descriptive Catalogue of the Manuscripts in the Library of Lambeth Palace*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lagerlund, H., ed. 2011. *Encyclopedia of Medieval Philosophy: Philosophy Between 500 and 1500*. 2 vols. Dordrecht: Springer.
- Lohr, Charles H. 1967–74. "Medieval Latin Aristotle Commentaries." *Traditio* 24–30.
- Markowski, Mieczysław. 1987. *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem latinorum quae in Bibliotheca Amploniana Erfordiae asservantur*. Wrocław: Polska Akademia Nauk Instytut Filozofii i Socjologii.
- Michael, Bernd. 1985. *Johannes Buridan: Studien zu seinem Leben, seinen Werken un zur Rezeption seiner Theorien im Europa des späten Mittelalters*. 2 vols. Berlin.

- Mora-Márquez, Ana María, and Iacopo Costa. 2018. "Radulphus Brito." In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by E. N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/archives/spr2018/entries/radulphus-brito/>.
- Noone, Timothy. 1992. "Evidence for the Use of Adam of Buckfield's Writing at Paris: a Note on Yale, Historical-Medical Library, MS 12." *Medieval Studies* 54:308–316.
- Pasnau, Robert, and Christina van Dyke, eds. 2010. *The Cambridge History of Medieval Philosophy*. 2 vols. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pomaro, Gabriella. 1983. *Catalogo di manoscritti filosofici nelle biblioteche Italiane*. Vol. 3. Corpus Philosophorum Medii Aevi, subsidia III. Florence.
- Robinson, Pamela. 2020. *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries*. Vol. 3, Aberdeen–York. Turnhout: Brepols.
- Schum, Wilhelm. 1887. *Beschreibendes Verzeichnis der amplonianischen Handschriften-Sammlung zu Erfurt*. Berlin.
- Seńko, Władysław. 1982. *Repertorium Commentariorum Medii Aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliothecis Publicis Parisiis Asservantur*. Opera Philosophorum Medii Aevi: Textus et studia 5.2. Warsaw: Akademia Teologii Katolickiej.
- Shapiro, Hermann, and Frederick Scott. 1966. "Walter Burley's De sensibus." *Mitteilungen des Grabmann-Institut* 13:3–10.
- Silva, José Filipe. 2020. "From Agent to Active Sense: Was there an Augustinianism-Averroisist?" In *Active Cognition: Challenges to an Aristotelian Tradition*, edited by V. Decaix and A.-M. Mora Marquez, 79–101. Cham: Springer.
- Silva, José Filipe, and Juhana Toivanen. 2010. "The Active Nature of the Soul in Sense Perception: Robert Kilwardby and Peter Olivi." *Vivarium* 48:245–278.
- Silva, José Filipe, and Mikko Yrjönsuuri, eds. 2014. *Active Perception in the History of Philosophy: From Plato to Modern Philosophy*. Studies in the History of Philosophy of Mind 14. Dordrecht: Springer.

- Stanek, Maciej. 2015. *Jana Buridana, Quaestiones super Parva naturalia Aristotelis: Edycja krytyczna i analiza historyczno-filozoficzna*. Katowice.
- Thomsen Thörnqvist, Christina. 2014. "Walter Burley's *Expositio* on Aristotle's Treatises on Sleep and Dreaming: An Edition." *CIMAGL* 83:379–515.
- Thomsen Thörnqvist, Christina, and Juhana Toivanen, eds. *Forms of Representation in the Aristotelian Tradition*. 3 vols. Forthcoming, Leiden: Brill.
- Thomson, Rodney M. 2011. *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries*. Vol. 1, Oxford. Turnhout: Brepols.
- Thomson, Rodney M. 2013. *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries*. Vol. 2, Cambridge. Turnhout: Brepols.
- Toivanen, Juhana. "Perceiving Many Things Simultaneously: Medieval Reception of an Aristotelian Problem." In *Forms of Representation in the Aristotelian Tradition*, vol. 1: *Sense Perception*, edited by J. Toivanen. Forthcoming.
- Van der Heijden, Maarten, and Bert Roest, eds. 2019. "Franciscan Authors, 13th–18th century: A Catalogue in Progress." Wikibooks. <https://applejack.science.ru.nl/franciscanauthors/>.
- Vittorini, Marta. 2013. "Life and Works." In *A Companion to Walter Burley: Late Medieval Logician and Metaphysician*, edited by A. D. Conti, 17–47. Leiden: Brill.
- Weijers, Olga, et al. 1994–2012. *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: Textes et maîtres (ca. 1200–1500)*. 9 vols. Studia Artistarum. Turnhout: Brepols.

Adam de Bocfeld, *Commentarium in Aristotelis De sensu et sensato*

Divisio textus 447a12–448a19

E 159vb, L 58va,
V 39vb

Est autem quaedam obiectio (447a12) etc. Hic movet auctor tertiam quaestionem sive dubitationem et solvit. Et dividitur in duas. <1> In prima ponit dubitationem; <2> in secunda, *Si enim maior* (447a21), prosequitur eam. Et illa in duas: <2.1> in prima procedit opponendo; <2.2> in secunda, *Quod autem dicunt* (448a19), solvendo. Prima in duas: <2.1.1> in prima probat quod non convenit simul sentire duo diversa sensibilia eiusdem sensus; <2.1.2> in secunda, *Quoniam autem a quibusdam* (447a29), quod non convenit sensibilia diversorum sensuum.

Prima (447a12) in duas: <1.1> in prima ponit duas suppositiones (secunda ibi *Et quoniam unumquodque* (447a17)); <1.2> in secunda, ibi *Hoc autem accidit* (447a20–21), ponit suam rationem.

Alia pars (447a29), in qua probat quod sensibilia diversorum generum non possunt simul sentiri, dividitur in duas: <2.1.2.1> in prima ponit suam rationem et innuit declarationem consequentiae, cum dicit *Aequales enim* (447b4); <2.1.2.2> in secunda, *Quoniam magis simul* (447b6), complete rationis consequentiam declarat. Et ista in tres: in prima ponit suam rationem totam; in secunda, *Videtur autem unum* (447b24), removet quandam falsam responsionem; in tertia, *Si ergo magis amplius* (448a13), repetit rationem et infert conclusionem principalem simul innuendo declarationem consequentiae.

1 est] sit L   quaedam] alia *add.* E   movet] removet E L   auctor] *om.* E 1–2 quaestionem sive] *om.* E L 2 dividitur] haec pars *add.* E 3 in] *om.* L maior] manifestior E 4 illa] pars dividitur *add.* E 6 convenit] contingit E sentire] sentiri L duo diversa] diversa E; duo L 7 quoniam autem a quibusdam] quoniam ergo probat E convenit] contingit simul E 8 sensibilia] diversorum generum scilicet *add.* E 9–10 secunda] incipit *add.* E 10 in] *om.* L secunda] parte ut *add.* E 12 alia] illa E; aliam V 12–13 sensibilia ... sentiri] non contingit simul sentire diversa sensibilia diversorum generum E 14 cum dicit] et hoc est E 15 magis simul] in aliis E 15–16 rationis] *om.* E 16 ista] pars dividitur *add.* E 18 falsam responsionem] *inv.* L falsam] *om.* E

Prima (447b6) in tres: in prima ponit maiorem; in secunda, *Uno autem sensu* (447b9), ponit minorem; in tertia, *Nec non si ea* (447b21), repetit minorem et concludit. Media pars (447b9) in duas: in prima ponit minorem; in secunda, *Commixtio enim* (447b10), probat eam et primo in se, secundo in sua conversa, ibi, *Quando ergo* (447b16). 5

Illa pars in qua removet responsionem (447b24) dividitur in duas: in prima ponit suam conclusionem; in secunda, *Dico autem hoc* (447b26), probat eam. Et illa in duas. In prima ponit rationem suam; in secunda, *Amplius contrariorum* (448a1–2), probat minorem rationis et primo in contrariis extremis, secundo, *Similiter autem* (448a5), in mediis. 10

Expositio

<1.1> In speciali sic procedit. Primo ponit dubitationem, et est: Utrum convenit simul sentire duo sensibilia diversa, scilicet in eodem instanti indivisibili, vel non? Et hoc est *Est autem quaedam*. Secundo prosequitur, et primo ponit duas suppositiones. Prima est quod motus excellentioris sensibilis reddit motum minus excellentis sensibilis insensibilem, ut quando ponitur simul excellens visibile cum minus excellenti, sicut flamma candelae in radiis solis. Tunc non sentiunt circumstantes visibile minus propter maius, quod superfertur minori. Immo | contingit aliquando intendere et timere utrum ipsum minus visibile ibi sit vel non, eo quod non apparet. Credunt enim aliquando candelam esse extinctam eo quod ipsius lux a 15
V 40ra 20

13 *Sens. 7, 447a12.*

1 prima] dividitur *add.* E 2 tertia] tertio V nec non si ea] nec non E; non ergo V 2–3 minorem²] maiorem L 3 pars] adhuc dividitur *add.* E prima] qua L 4 commixtio] commix(t)iatum E 5 conversa] consequentia ut E quando ergo] quoniam ergo etc. E 7 suam conclusionem] *inv.* L 8 illa in duas] ista pars in duas dividitur E 9–10 probat ... mediis.] *om.* L 9 minorem] suae *add.* E et primo] *om.* E 10 secundo] in secunda E 11–12 convenit] contingit E; configurat L 12 scilicet] *om.* E instanti] tempore E 13 et¹ ... quaedam] *om.* E 14 prima est] primo L excellentioris] excellens E 15 ut quando] unde quando aliquid E 16 simul] *om.* E visibile] sensibile *a.c.* E excellenti] sensibili E 18 quod] quia L superfertur] similiter additur E immo] et tunc E 20 ipsius lux] *inv.* L

maiore luce absorbetur. Et | similiter, qui audiunt excellentem sonum non L 58vb
audiunt simul minorem, illud autem supponitur, et hoc est *Si enim maior*.
Secunda suppositio est quod omne sensibile simplex | et purum magis sen- E 160ra
titur quam cum est compositum sive coniunctum sive etiam mixtum cum
5 alio, sicut vinum melius gustatur purum quam cum aqua mixtum. Et causa
huius est quia utrumque contrariorum sensibilium obscurat alterum.

⟨1.2⟩ Consequenter ponit rationem suam, et est quod non simul sen-
tuntur diversa sensibilia eiusdem generis. Et primo dicit quod illud ac-
cidit, scilicet quod non simul sentiuntur, de illis sensibilibus ex quibus
10 est aliquid unum compositum. Tunc enim simul sunt. Si autem essent in
diversis subiectis et non simul, non esset dubium. Et hoc est *Hoc autem
accidit*.

⟨2.1.1⟩ Consequenter ponit rationem, et est: sensibilia eiusdem gene-
ris, si simul sint, aut ipsorum motus sunt aequales aut inaequales; sed sive
15 sic sive sic, non possunt simul sentiri; ergo nullo modo simul sentiuntur.
Huius rationis solum probat minorem. Et primo quando motus sensibi-
lium sunt inaequales, tunc enim maior motus reddit minorem minus sen-
sibilem quam si esset separatus et per se. Aufertur enim aliquid de actione
minoris sensibilis quando miscetur cum maiori, quia per se est simplex et
20 purum, et ita magis sensibile. Sed commixtum cum maiori absorbetur ab
ipso et redditur insensibile. Et hoc est *Si enim maior*.

2 *Sens.* 7, 447a21. 11–12 *Sens.* 7, 447a20–21. 21 *Sens.* 7, 447a21.

1 maiore] maiori L V absorbetur] absorberitur E 2 audiunt] audivit E sup-
ponitur] supponit E si] sive V 3 et] *om.* E magis] manifestius E 4–
5 compositum ... alio] coniunctum cum alio E; coniunctum sive cum alio commixtum
L 5 melius] *iter.* E mixtum] *om.* E 6 contrariorum] et *add.* L obscurat
alterum] obscurant reliquum E 7 consequenter ... est] deinde proponit rationem pro-
bantem E non] *om.* L 8 diversa sensibilia] *inv.* E L 8–9 illud accidit] istud
accideret E 9 non] si E de] *om.* E 11 subiectis] *om.* L V simul] tunc *add.*
E L 13 rationem] responsionem E 13–14 generis] quamvis L 14 si simul sint]
simul sunt E 15 simul sentiuntur] *om.* E 16 solum probat minorem] primo ponit
minorem solum E; solum ponit minorem L 17 tunc enim maior] tunc *et* maior enim
inv. E 18 aufertur] aufert E 19 miscetur] commiscetur E simplex] sensibilis E
20 magis sensibile] in aliis sensibus E commixtum cum] mixtum E maiori]
sensibili *add.* E

⟨2.1.2.1⟩ Consequenter ostendit idem quando motus sunt aequales, ita tamen quod ex utroque sensibili fiat compositum tertium, tunc enim neutrius sensibilis sensus erit per se. Unum enim obscurat alterum (per secundam suppositionem), quare aut nihil sentietur omnino, vel sentietur unum sensibile commixtum ex utroque et neutrum in se, quodcumque fuerit illud sensibile quod commixtum est, sive visibile sive audibile. Et hoc est *Si autem aequales*.

Consequenter probat quod non convenit sentire simul diversa sensibilia per unum sensum tali ratione: sensibilia plurium sensuum simul commisceri non possunt; ergo non possunt simul sentiri. Huius rationis primo declarat antecedens sic: a quibusdam sensibilibus natum est aliquid unum commisceri, a quibusdam non. Sensibilia enim diversorum sensuum commisceri non possunt, quia solum illa commiscentur quorum extrema nata sunt fieri aliquod unum, sicut patet in sensibilibus eiusdem generis, ut in coloribus, quare etiam ab albo et acuto non potest fieri unum nisi valde accidentaliter, ut cum sunt in uno subiecto numero—tunc enim accidit quod album sit acutum. Non autem fit tunc ex eis unum essentialiter, sicut ex acuto sono et gravi (quae sunt sensibilia eiusdem sensus) potest fieri una symphonia media essentialiter. Et ita patet quod sensibilia diversorum generum non possunt commisceri et facere unum. Et hoc est *Quoniam ergo*. Secundo infert consequens, et hoc est *Ergo nec sentire*. Tertio declarat ne-

6–7 *Sens. 7, 447a25.* 20 *Sens. 7, 447a29.* 21 *Sens. 7, 447b3.*

1 ostendit] dicit L 2 compositum tertium] *inv.* E; tantum compositum L 3 alterum] alium E 4 quare aut] quando quidem E; quod aut L sentietur¹] sentitur E L vel sentietur unum] sed sentitur tantum E 5 fuerit] fiunt V 6 sive visibile] ex utroque et neutrum in se sive sensibile E est²] quod dicit *add.* E 8 consequenter] quoniam ergo a quibusdam hic E convenit] contingit E diversa] plura E 9 per ... ratione] diversorum sensuum sic E plurium sensuum] plurimorum sensibilibus E 10–11 huius ... declarat] primo ostendit E 12 commisceri¹] commiscere E 13 quorum extrema] quae L 14 aliquod] *om.* E 14–15 sicut ... unum] *om.* E 15 valde] *om.* E 16 uno subiecto] subiecto unum L 17 acutum] actu E non ... unum] tunc inde ex eis enim fit unum E; ex eis *et* unum *inv.* L 18–19 potest ... essentialiter] *om.* E 18 fieri] ex *add.* L 20 et ... ergo] *om.* E 21 secundo infert] deinde E ergo nec sentire] quoniam non est E 153.21–154.1 declarat necessitatem consequentiae] ostendit consequentiam E

cessitatem consequentiae sic: si sensibilia diversorum sensuum sunt simul, aut ergo motus ipsorum in suos sensus sunt aequales, et tunc obscurant | se ad invicem et neutrum sentitur, cum non possit fieri unus motus me- E 160rb
dius mixtus ex illis, sicut iam dictum est. Si autem fuerit motus illorum
5 sensibilium inaequales, tunc motus excellentior faciet sensum et auferet
sensibilitatem minoris, sicut vult prima suppositio praedicta. Et ita nul-
lo modo simul videntur. Et hoc est *Aequales enim*. Et quia diceret aliquis
quod dictae suppositiones habent veritatem in duobus sensibilibus unius
sensus, et non plurium sensuum, et ita sua ratio nulla, quia sensibile unius
10 sensus non aufert sensibilitatem alterius sensus; ideo <etc.>

<2.1.2.2> Consequenter declarat virtutem consequentiae completius
sic: magis videtur quod anima simul possit sentire duo sensibilia eiusdem
sensus quam duo sensibilia diversorum sensuum; sed anima simul non po-
test sentire sensibilia eiusdem sensus, nisi commisceantur; ergo nec simul
15 sentiet duo sensibilia diversorum sensuum, cum non possint commisceri
in unum. Huius rationis primo ponit maiorem, et hoc est *Quoniam magis*.
Et probat eam sic: quia anima magis nata est simul moveri in uno sensu
quam in duobus, et hoc est *Magis enim*. Secundo ponit minorem, et hoc est
Uno autem sensu. Tertio probat minorem sic: commixtio facit duo sensibi-
20 lia eiusdem sensus esse unum sensibile numero; sed unus sensus numero
non est unius sensibilis cum alio, sed solum unius sensibilis numero, licet

7 *Sens.* 7, 447b4. 16 *Sens.* 7, 447b6. 18 *Sens.* 7, 447b8. 19 *Sens.* 7, 447b9: “Uno autem simul”.

1 sensuum sunt] sensibilium sint E 2 suos sensus] suis sensibus E; suos actus L
3 se] *om.* L possit] posset L fieri] *om.* V 3–4 motus medius] medius E;
motus L 4 sicut ... est] *om.* E autem] *om.* E fuerit motus illorum] sumit
motus ipsorum E; facit illorum *ut vid.* V 5 excellentior] excellens E faciet] facit L
6 sensibilitatem] sensum E 6–7 sicut ... nullo] et non aliquo E 7 videntur] videtur
L et²] deinde E diceret aliquis] *inv.* E; aliquid diceret L 8–9 sensibilibus unius
sensus] sensibus E 9–10 et¹ ... sensus¹] *om.* V 9 et¹ ... sensuum] et non in pluribus
eiusdem sensus E 10 non aufert] *om.* L alterius sensus²] *inv.* E 11 consequenter
declarat] ostendit E virtutem] necessitatem E completius] *om.* E 12 simul
possit] *inv.* E L 13 duo] diversa E 14 nec simul] simul non L 15 duo] diversa E
commisceri] ad misceri E 17 et] enim E eam] *om.* E quia] quod E simul]
om. L 18 duobus] diversis sensibus E 19 minorem] maiorem L 21 unius¹] unus
L solum unius] unus E

unus sensus specie possit esse simul duorum sensibilium. Quare necesse
 est duo sensibilia eiusdem sensus simul commisceri et fieri unum sensibile
 numero, si debeant simul sentiri. Primo ponit maiorem, et hoc est *Com-*
mixtio enim. Secundo innuit minorem, cum dicit *Nullius autem*. Et glossa:
 V 40rb | li *nullius* sensibilis separati est *simul unus sensus*, scilicet numero, cum 5
 alio sensibili, sed super unius sensibilis numero est tantum unus sensus
 numero. Tertio ponit conclusionem, et hoc est *Quare necesse est*. Quarto
 declarat minorem sic: ea, quae anima sentit simul, sentiet unica actione si-
 ve apprehensione sensus; sensus autem, qui secundum actionem est unus,
 est unus numero, et unus est sensus specie, qui est unus ab unitate virtu- 10
 tis, secundum quod visus vel auditus dicitur sensus unus. Et si est unus
 sensus numero, necesse est quod secundum actionem unus sit. Et ita oportet
 L 59ra | quod illud quod sentitur unum esse sentiatur, aliter | enim non esset
 apprehensio una. Et ita, si plura sensibilia simul sentiantur, necesse est ea
 simul commisceri et fieri unum. Et hoc est *Quia uno sensu*. 15

Consequenter probat conversam minoris. Et primo ponit conclusio-
 nem dicens quod si duo sensibilia fuerint commixta, ita quod fiat unum,
 tunc et illorum erit sensus unus, non solum secundum virtutem sed etiam

3–4 *Sens.* 7, 447b9. 4 *Sens.* 7, 447b10. 7 *Sens.* 7, 447b12: “Quare commixta necesse
 est”. 15 *Sens.* 7, 447b12–13.

1 sensus] sensibilis E duorum sensibilium] diversorum sensibilium E; duorum sen-
 suum L 3 debeant] debeat L 4 innuit] *om.* E cum dicit] ibi E autem]
 enim E 4–7 et ... numero] *om.* E 5 unus] unius L 6 super] semper L tan-
 tum] unum *a.c.* V unus] unius L 8 declarat] ostendit E sentiet] ea *add.*
 E unica] una E 9 sensus²] *om.* E autem] *om.* L secundum] unam *add.*
 E 12 numero necesse est] oportet E ita] *om.* E 13 quod¹] *om.* L sentitur]
 sentit E 13–14 non esset apprehensio] apprehensiva non esset V 14 simul] *om.*
 L 155.16–156.5 consequenter ... quia] *Ordinem argumentorum inv.* E: Consequenter
 probat eam sic: unius sensibilis unus est motus sive actio in sensum, sicut unius coloris
 una est coloratio {coloratio E}. Ergo et una erit virtus <cor>respondens illi sensui, quia
 sensus est unus, non solum secundum virtutem sed secundum actionem, quia in eodem
 tempore indivisibile una immutatione et operatione immutat sensum. Et hoc est *Quando*
ergo. Deinde probat conversam minoris, et primo ponit conclusionem dicens quod si duo
 sensibilia fuerint commixta ita quod fiant unum, eis respondet sensus unus. Deinde dicit
 quod 17 dicens] dicit L fuerint] simul V 18 erit] esset V etiam] *om.* V

secundum actionem, quare in eodem tempore indivisibili et unica immutatione sive operatione immutant sensum. Et hoc est *Quando ergo*.

Consequenter probat eam sic: unius sensibilis unus est motus sive actio in sensu, sicut unius coloris unica est coloratio; ergo et unica virtus erit
 5 secundum numerum ab illo immutata; quia si duo sensibilia | maneant duo, E 160va
 non sentientur uno sensu nec una virtute secundum numerum. Si autem commisceantur et faciant unum sensibile secundum numerum, uno sensu secundum numerum sentiuntur. Et hoc est *Unius enim*.

Consequenter repetit minorem iam probatam, et infert conclusionem
 10 dicendo quod est impossibile sic sentire duo sensibilia eiusdem sensus simul, si sint duo immixta; multo minus est sentire duo sensibilia diversorum sensuum. Et hoc est *Necnon si ea*.

Consequenter intendit destruere quandam responsionem. Diceret enim aliquis quod duo sensibilia duorum sensuum sive diversorum sunt
 15 unum numero, sicut patet quod unum numero est album et dulce, sicut lac, et ideo possunt simul sentiri. Hoc removet et primo conclusionem, quam intendit, ponit. Et est quod anima non sentit duo sensibilia cum sint unum numero simul, sed solum ista sensibilia simul sentit quae numero et specie sunt unum, sicut quando extrema sensibilia eiusdem sensus
 20 commiscentur et faciunt unum medium. Illud enim medium est unum tam specie quam numero. Sed album et dulce, licet sint unum numero, tamen nunquam sunt unum specie. Et hoc est *Videtur autem*.

2 *Sens. 7, 447b16.* 8 *Sens. 7, 447b19.* 12 *Sens. 7, 447b21.* 22 *Sens. 7, 447b24:* “Videtur enim numero unum”.

1 quare] quia L 5 quia] quare L duo¹] dua L maneant] maneat E 6 non]
 om. L V sentientur] sentiuntur E nec] sive L V 6–8 si ... numerum] om. L V
 8 sentiuntur] sentientur L unius] unus V 10 dicendo] dicens E est] ipsum
 sit E sic] simul E; sicut L 11 simul] om. E L 13 consequenter intendit destruere]
 deinde destruit E responsionem] rationem L 13–14 diceret enim aliquis] dicens
 E 14 duorum sensuum sive diversorum] diversorum generum E 15 patet ... est]
 et E 16 ideo] est L sentiri] sentire et E 16–17 conclusionem ...ponit] ponit
 conclusionem E; ponit conclusionem quam intendit L 17 et est] scilicet E non]
 om. E L 18 sentit] sentiunt E 19 sicut] scilicet E 20 illud] aliud E 21–22 sed
 ... specie] om. E 21 unum] idem L

Consequenter probat consequentiam sic: sicut se habet visus in iudicando album et nigrum, et gustus in iudicando dulce et amarum, sic se habet anima in iudicando haec sensibilia huius sensus et ista illius, et in iudicando album et nigrum, dulce et amarum; sed visus non simul iudicat album et nigrum nec gustus dulce et amarum; ergo nec anima simul iudicat album et dulce vel nigrum et amarum. Primo ponit maiorem, ibi, *Dico autem hoc*. Secundo minorem, ibi, *Sed aliter*, supple, quam simul sentit sensus visus *velud gustus utrumque contrariorum*, scilicet sensibilibus suorum. Tertio ponit conclusionem, ibi, *similiter*, supple, iudicat anima, id est, aliter quam simul *ipsa coelementaria*, id est, sensibilia duorum sensuum, quae dicuntur coelementaria, id est, in eisdem elementis existentia et ab eisdem producta ad differentiam duorum sensibilibus eiusdem sensus, quae nunquam simul in eisdem elementis reperiuntur. Quarto exemplificat de maiore, et hoc est *velud sicut*.

Consequenter probat minorem suae rationis alia ratione quam prius. Et quia prius probata fuit et nunc iterum probatur, ideo dicit *Amplius*. Et est ratio: contrariorum sensibilibus sunt motus contrarii; sed cuiusque unius sensus sunt sensibilia contraria; ergo [sine] sensibilibus eiusdem sensus sunt motus contrarii; sed motus contrarii non possunt simul esse in eodem sensu, cum sensus sit indivisibilis; ergo duo sensibilia eiusdem

6–7 *Sens.* 7, 447b26. 7–14 *Sens.* 7, 447b29–30: “Sed aliter utrumque contrariorum, similiter seipsa coelementaria, velud sicut gustus dulce, ita visus album, et sicut iste nigrum, ita ille amarum.” 16 *Sens.* 7, 448a1.

1 consequentiam sic] hanc conclusionem E 2 nigrum] dulce et amarum *add. & del. V*; ita *add. E* 2–5 sic ... amarum] sed visus non simul iudicat album et nigrum. Similiter se habet anima in iudicando huius sensus sensibilia et illius, et in iudicando album et nigrum et dulce et amarum E 3 habet] *om. L* 5–6 ergo ... amarum] *om. L* 6 ibi] et hoc est E L 7 ibi] et hoc est E 7–8 supple ... suorum] *om. E* 9 ponit] *om. E* ibi] et hoc est E 9–13 supple ... reperiuntur] *om. E* 11 id est] *om. V* eisdem¹] eis L existentia] essentia *a.c. L* 14 maiore] maiori E velud sicut] volunt sicut etc. E 15 suae rationis] *om. E* 16 et quia prius] *om. E* et nunc] ² voces¹ V iterum] *om. L* 17 ratio] talis *add. E* contrariorum sensibilibus] continuorum sensibilibus E; contrariorum sensuum L; continuorum sensuum V 17–19 cuiusque ... sed] *om. E L* 19 non possunt simul esse] possunt esse *et simul non inv. E*; contrarii *post* possunt *scr. a.c.*, simul esse *inv. L* 20 duo] diversa E

sensus, quae sunt contraria et extrema—sicut dulce et amarum—non possunt simul sentiri ab eodem sensu. Hanc rationem totam ponit continue, et hoc est *Amplius contrariorum*.

Consequenter ostendit idem de sensibilibus mediis eiusdem sensus. Et
5 primo ponit conclusionem dicens quod duo sensibilia media, quae non sunt contraria extrema, non possunt simul sentiri. Et hoc est *Similiter autem*.

Consequenter probat hoc quod media sensibilia non differunt ab invicem nisi per maiorem vel minorem accessum ad extrema. Differt enim
10 unus medius color ab altero per hoc quod in hoc est plus de albedine, in illo plus vero de nigritudine, et ita non possunt simul sentiri sicut nec album nec nigrum. Et eodem modo est de saporibus. | Et hoc est *Haec enim albi*. Et quia aliquis diceret quod haec diversa sensibilia simul possunt sentiri quando sunt commixta, hoc removet dicens quod sensibilia
15 commixta non simul sentiuntur in se, immo simul sentiuntur sicut unum sensibile numero, quod est unum commixtum ex illis. Sunt enim tunc in aliqua proportione secundum quam possunt facere unum sensibile | numero, sicut diapason et diapente sunt soni medii, et uterque istorum sentitur sicut unus sonus numero commixtus ex duobus sonis contrariis; fit enim
20 unus sonus medius ex sonis extremis, et ita simul sentiuntur soni extremi, quando commiscuntur secundum aliquam proportionem numeralem

3 *Sens. 7, 448a1.* 6–7 *Sens. 7, 448a5.* 12–13 *Sens. 7, 448a6.*

2 totam ponit] ponit E; *inv.* L 3 et hoc est] *om.* E 4 sensibilibus] sensibus E
5 duo] similiter diversa E 5–6 quae non sunt] non E 6 contraria] et *add.* E L
non] *om.* E 6–7 similiter autem] *om.* E 6 similiter] simul L 9 accessum] recessum E
10 medius color] *inv.* E L altero] alio E; hoc L per ... hoc²] quod in hoc
corr. ex in hoc quod L 10–11 albedine ... de] *om.* E 11 plus vero] vero plus *corr. ex*
plus vero L nigritudine] nigredine E 12 eodem modo] similiter E est¹] *om.*
L hoc est] *s.l.* V 13 diceret] dicere L 14 dicens] dicit L quod] duo *add.* E
15 commixta] *om.* E; mixta L simul¹] *om.* E immo] sed E 17 aliqua] alia L
quam] quod E 18 et diapente sunt] *om.* E uterque istorum] *om.* E 19 sicut]
uno sensu E numero] *om.* E commixtus ex duobus] *iter.* L sonis] *om.* E
enim] *om.* L 20 sonus] sensus E; *om.* L medius ex sonis] ex E 20–21 soni
extremi] extremi *corr. ex* extrema E 21 commiscuntur] miscentur L

et aliter non. Et hoc est *Nec commixta*. Et quia multum et paucum, et par et impar sunt differentiae numeri, ideo proportionem numeralem vocat multi ad parum et paris ad imparem.

Consequenter repetit suam rationem simul innuens necessitatem consequentiae. Et dicit quod cum duo sensibilia diversorum sensuum magis distant ab invicem quam sensibilia eiusdem sensus, eo quod differunt genere et specie—sensibilia eiusdem sensus non differunt genere sed specie solum—, et ideo minus potest anima simul sentire sensibilia diversorum sensuum, quae genere differunt, quam sensibilia eiusdem sensus quae <genere> sunt eadem, cum non possit simul sentire sensibilia eiusdem sensus, nec simul sentiet diversa sensibilia diversorum sensuum. Et hoc est *Si ergo magis*.

Divisio textus 448a19–b17

Quod autem dicunt (448a19) etc. Hic intendit solvere suam dubitationem et dividitur in duas. <2.2.1> In prima ponit solutionem aliorum et destruit; <2.2.2> in secunda, *De prius autem dicta* (448b17), dat solutionem propriam. Prima in duas: <2.2.1.1> in prima ponit solutionem aliorum; <2.2.1.2> in secunda, *Et hoc non verum* (448a24), destruit eam. Et illa in duas: in prima ponit suam conclusionem, in secunda, *Si enim quando* (448a26), probat eam. Et illa in duas: in prima probat eam sub condicione, in secunda, *Amplius non utique* (448a30), absolute.

1 *Sens. 7, 448a8.* 12 *Sens. 7, 448a13.*

1 paucum] parvum E et³] om. L V 2 differentiae numeri] differentia numeri E; differentiae unum L 2–5 proportionem ... duo] om. E 6 distant ab invicem] distant E; distent ab invicem L 6–7 eo ...sensus] om. L; et ideo V 7–8 sed specie solum] om. E 8 ideo minus] ideo non E; ita minus V anima] alia L simul] om. L; minus V sensibilia diversa] inv. E 8–9 diversorum] d E; duorum L 9–11 quae ... sensuum] om. E 9 quam] quare L sensus] generis sensus corr. ex sensus V 11 sensus] om. L 13 quod autem dicunt] quid autem ducit V intendit solvere] solvit E 14 destruit] eam add. E 15 dicta] om. E 159.16–160.1 in³ ... aliorum] om. L 17 et hoc non verum] si hoc E 18 conclusionem] solutionem E 19–20 amplius non utique] om. E

Expositio

⟨2.2.1.1⟩ In speciali sic procedit: primo ponit solutionem aliorum et est quod quidam tractantes de proportionibus sonorum dicunt quod | duo soni non simul perveniunt ad auditum nec simul audiuntur, licet videantur simul audiri. Immo decipiunt sensum, quoniam de necessitate cadit tempus medium inter adventum unius soni et adventum alterius. Sed illud tempus est insensibile propter parvitatem. Et eodem modo est de aliis sensibus. Unde propter insensibilitatem illius temporis medii crederet aliquis se simul videre et audire diversa sensibilia. Et hoc est *Quod autem dicunt*. L 59rb

⟨2.2.1.2⟩ Consequenter destruit primam solutionem. Et primo ponit conclusionem quam intendit dicens quod licet hoc non sit verum, scilicet quod simul perveniant sensibilia ad sensum, sicut probatum est, sed successive, tamen non oportet aliquod tempus esse insensibile medium nec oportet etiam aliquod tempus decipere sensum, ut ipsi ponunt, sed totum tempus sentietur. Et hoc est *Et si hoc non verum*.

Consequenter probat hanc conclusionem. Et primo sub condicione dicens quod si sensus sentit unam partem magnitudinis sensibilis in hac parte temporis, et aliam partem in alia parte temporis continua succedente, tunc non erit aliquod tempus medium quod decipiat sensum, sicut ipsi dicunt, quod inter duo continua tempora non cadit tempus medium, sed solum instans continuans. Si autem dicant quod sensus, qui fit in secunda parte temporis continua succedente, non est sensibilis prop-

8 *Sens.* 7, 448a19. 14 *Sens.* 7, 448a24.

3 simul ... auditum] proveniunt simul ad aurem E 3-4 licet ... audiri] *om.* E 4-5 tempus] eius E 5 adventum unius soni] unius medii adventum E 6 eodem modo] sic E 7 insensibilitatem] diversitatem E 8 videre et audire] audire et E 9 primam solutionem] eam E; dictam solutionem L 10 quam intendit] *om.* E dicens] dicit L licet] quod *add.* L 11 perveniant sensibilia] perveniat V sicut] prius *add.* E L 12 oportet] contingit E esse insensibile medium] medii esse insensibile E 13 oportet etiam] oportet E; *inv.* L 14 et hoc est] *om.* E non] est *add.* E 15 et primo sub condicione] sub condicionem E 17 partem] *om.* E temporis] sic per *add.* & *del.* E continua] continue E; continuo V 19 continua tempora] *inv.* E L 20 autem dicant] dicatur E 21 in secunda] secundo in L V continua] continue E; continuo L V

ter parvitatem—hoc est, quod si illud tempus continuum sit adeo parvum quod sit imperceptibile sensui—tunc decipit ipse sensus se ipsum secundum quod sentit, quia sentit et tamen non percipit se sentire propter parvitatem temporis, | quod est inconueniens. Et hoc est *Si enim quando*. Et nota quod per partes magnitudinis sensibilis dat ipse intelligere diversa sensibilia eiusdem sensus radicata in diversis partibus magnitudinis, de quibus est quaestio utrum simul sentiantur. Et supponit quod non probat hic quod non est causa huius quod alii ponunt, scilicet quod tempus insensibile cadit medium inter apprehensiones illorum sensibilium. Et iam probavit hoc, si sensibilia in continuis temporibus sentiuntur.

Consequenter probat illud idem absolute sic: si aliqua magnitudo vel aliquod tempus est insensibile, | hoc erit propter parvitatem; sed hoc non potest esse, cum enim aliquis sentit totam magnitudinem in toto tempore aliquo continuo, non erit aliqua pars magnitudinis quae non sentiatur nec aliqua pars temporis in qua non sentiatur aliquid magnitudinis; sed non sentitur tota magnitudo in aliqua parte temporis, cum non simul sentiatur tota per hypothesim, nec etiam aliqua pars magnitudinis sentitur in toto tempore, sed quaelibet pars magnitudinis sentitur in aliqua parte temporis sibi correspondente. Quare sicut toti magnitudini respondet totum tempus, ita cuilibet parti magnitudinis respondet aliqua pars temporis. Unde sicut nihil magnitudinis est insensibile, cum tota magnitudo

4 *Sens.* 7, 448a26.

1 hoc est quod si] id est si E; hoc est scilicet V 2 tunc] *om.* E 2–3 secundum] solum E 5 per] *om.* E L 6 radicata] iudicata E diversis partibus magnitudinis] suis partibus diversis magnitudinibus, *corr. ex ... magnitudinis ut vid.* V 7 est quaestio] quaeritur E simul sentiantur] sentiantur E; simul sentiatur simul L 7–8 supponit ... hic] supponens praedictas rationes quod non intendit enim hic L; supponens praedictas quaestiones quod non intendit hoc V 8–9 insensibile] *om.* E 9 apprehensiones illorum] acceptionem ipsorum E iam] ideo V 10 probavit] probant E sentiuntur] sentiantur L; sentitur V; et sic sub condicione *add.* E 11 aliqua] aliorum L 13 potest] propter *ut vid.* L 13–14 tempore] *om.* E 14 magnitudinis] *om.* E quae non sentiatur] insensibilis L 15 nec ... magnitudinis] *om.* L 16–19 cum ... temporis] *iter.* L 17 aliqua] alia E magnitudinis] *om.* E 18 quaelibet] *om.* E 19 correspondente] respondente E quare] quia L toti] *om.* E 20 aliqua] alia L 21 nihil] *om.* E V magnitudo] *om.* E

sentiatur per hypothesim, ita nihil temporis insensibile erit. Et ita solutio eorum nulla.

In hac ratione sic procedit: primo dicit quod nullum tempus neque magnitudo ulla est insensibile, vel si sic, hoc erit propter parvitatem. Et hoc
 5 est *Amplius non utique*. Et construe illam litteram sic: *vel in quo*, illud enim est quasi correctio praecedentis. Et dicit *vel*, supple, erit tempus aliquod, *in quo non sic*, scilicet sensus, *quia in huius aliquo*, id est, quia in aliqua parte temporis non est sensus, id est, aliqua pars temporis est insensibilis, *vel istius*, scilicet magnitudinis, *quod videt* est, supple, alia pars insensibilis, quod probat: *si quaedam est magnitudo* etc., et patet. Et supple in fine:
 10 Sed haec pars secunda disiunctivae est falsa. Et huic suppletioni continuatur haec conclusio *enim*, quae sequitur, dicit ergo ibi. Bene dico quod falsum est aliquam partem temporis vel magnitudinis esse insensibilem propter parvitatem temporis, quia si aliquis sentit totam magnitudinem
 15 in tempore continuo, non convenit auferre aliquam partem temporis vel magnitudinis, quae non sentiatur. Et hoc est *Si enim totam*. Et vocat totam magnitudinem AB, et totum tempus in quo sentitur AG. Et ideo per BG, quae ponuntur in littera, intellige unam partem magnitudinis et aliam partem temporis; B enim est pars magnitudinis et G pars temporis.

20 Consequenter addit dicens quod in toto tempore non sentitur aliqua pars magnitudinis neque tota magnitudo in parte temporis, nisi sicut aliquis dicitur videre totam terram, quia videt partem eius, vel ambulare in

5–10 *Sens.* 7, 448a30–33: “[...] amplius, non utique erit nec tempus nec res ulla que non sentitur vel in quo non sic, quia in huius aliquo vel istius quod videt, si est quedam magnitudo et temporis et rei insensibilis omnino propter parvitatem.” 16 *Sens.* 7, 448b4.

3 in ... procedit] *om.* E primo dicit] primum dicit E; primo ostendit L neque] sive E 4 ulla] *om.* L 5 non] vero E 5–15 et ... partem] deinde ostendit quod non est aliqua magnitudo E 6 correctio] corruptio V dicit] dic(it) V 7 huius] hoc V 8 insensibilis] sensibilis V 9 supple] simplex L 10 probat] probabit L et supple in fine] supra in finem L 11 disiunctivae] disiunctae L 12 enim] primo *ut vid.* V sequitur] prosequitur L 15–16 vel magnitudinis] *om.* E 16 si enim totam] et hoc tota E 17 in quo sentitur] *om.* E 18 quae ... littera] *om.* E partem] magnitudinem E 18–19 et ... magnitudinis] *om.* L 20 consequenter] deinde E; tunc L 21 sicut] *om.* E 22 videt partem] vidit partes E ambulare] audire E

toto anno, quia ambulat in parte eius anni; quod dicitur improprie. Sed proprie loquendo in toto tempore non sentit aliquam partem magnitudinis, et hoc est *Non ergo in hac*, id est in toto tempore sentitur, supple, *aliquid*, id est aliqua pars magnitudinis vel continui (legatur correctiva *istius*, id est, magnitudinis, *aliquid*, id est, aliqua pars), supple, sentitur in toto tempore. *Velud terram* etc., *et in anno*, scilicet toto, *ambulat* etc., quasi dicens improprie. Possumus dicere partem magnitudinis sentiri in toto tempore, quia sentitur in parte temporis, sicut aliquis dicitur improprie ambulare in toto anno quia ambulat in parte anni. Et similiter possumus dicere totam magnitudinem videri in parte temporis, quia pars magnitudinis tunc videtur, sicut aliquis dicitur tunc videre totam terram, quia videt partem eius. | *Sed proprie*, supple, loquendo, *in AG*, id est, in toto tempore *nihil sentit* id est, nullam partem magnitudinis.

Consequenter infert ex hoc, quod debet dici quod in hac parte temporis aliquam partem magnitudinis sentit, et in toto tempore totam magnitudinem. Eadem enim est proportio totius temporis ad totam magnitudinem, et partis ad partem. Oportet enim unam partem temporis respondere uni parti magnitudinis, et non totum tempus. Et hoc est *Quod ergo*. Et construe sic: *ergo*, supple, ex quo non sentitur aliqua pars magnitudinis in toto tempore, dicitur quod *aliquid AB*, id est, quod aliqua pars magnitudinis *sentitur in huius*, id est, in hac parte temporis, *et totam rem*, id est,

3–6 *Sens.* 7, 448b6–8: “[...] non ergo in hac aliquid vel istius aliquid, velud terram videt totam, quoniam quod per ipsam; et in anno ambulat, quoniam in hac parte sua.” 12–13 *Sens.* 7, 448b8–9. 163.18–164.6 *Sens.* 7, 448b9–12: “Quod ergo in huius aliquid AB sentit, dicitur totum sentire et totam. Eadem vero proportio et in AG. Oportet enim unum quid et alicuius, totum autem non est sentire.”

1 eius] *om.* E L 2 non] quia L 3 sentitur supple] *om.* E; sentitur supra L 3–4 aliquid ... est²] *om.* E 4–5 vel ... pars] *om.* L V 4 continui] *continuae, ut vid.* E 5 supple] *semper* L 6 scilicet] *om.* E ambulat] *om.* E 6–7 etc. quasi dicens improprie] *improprie dicens* E; item quasi dicat proprie *corr. ex* item quasi dicat improprie V 7 possumus ... magnitudinis] *magnitudinem* E 8 sentitur] *om.* E aliquis] *aliquid* V 9 quia] *qui* E 11 sicut] *quia* E aliquis] *om.* L videt] *vidit* E 12 supple] *om.* E tempore] *quando* E 15 aliquam partem magnitudinis sentit] *sentiri* E 16 totam] *om.* E 17 temporis] *magnitudinis* E 18 magnitudinis] *temporis* E totum tempus] *toti* E 18–19 et³ ... supple] *id est* E 19–20 in toto] *tota* L; *totius* V 20–21 tempore ... magnitudinis] *om.* L V 21 huius] *huiusmodi* L

totam magnitudinem *aliquam*, supple, *sentire totum*, id est, per totum tempus, *enim* pro quia, *eadem proportio et in AG*, id est, in toto | tempore ad totam, supple, magnitudinem, et in parte temporis ad partem magnitudinis, *enim* pro quia, *oportet unum quid*, id est, unicam partem temporis esse, scilicet *et alicuius*, scilicet partis magnitudinis, *autem* pro sed, *totum*,
 5 esse, supple, tempus, *non est*, supple, alicuius partis magnitudinis, quasi dicens: pars respondet parti et non totum parti.

Consequenter infert ex hoc quod omnes partes magnitudinis et etiam temporis sunt sensibiles, et hoc est *omnia ergo*. Et patet consequentia. Ex
 10 quo enim partes temporis correspondent partibus magnitudinis, et quaelibet pars magnitudinis sentitur per hypothesim, et quaelibet pars temporis sentietur per hypothesim.

Consequenter removet dubitationem. Diceret enim aliquis: si omnes partes temporis et magnitudinis sentiuntur, ergo infinita sentiuntur, quod
 15 est inconueniens. Hoc removet dicens quod sensus non distinguunt quot partes habet magnitudo | vel tempus, quia non distincte videt omnes partes sed solum totam magnitudinem, *sicut et a longe videmus de pertichia*, quae sunt stellae fixae in quodam loco caeli. Videmus enim locum illum cum stellis, et tamen non possumus numerare stellas. Et similiter est de

9 *Sens. 7, 448b12.* 17 *Sens. 7, 448b13–14:* “videt et detrepichia a longe”.

1 *aliquam*] *aliquid* E; *aliquae* V 1–2 *tempus*] *temporis* E; *ad partem magnitudinis* *add. & del.* V 2 *quia*] *in parte temporis* *add. & del.* E *eadem*] *est* *add.* E *et in*] *in* L; *termini* V 4 *quid*] *quidem* V *unicam*] *unam* E 5 *et alicuius*] *et aliter* L; *aliter* V *magnitudinis*] *temporis* *a.c.* E *pro sed*] *pars* in L 6 *supple*] *tempus* *a.c.* L; *om.* E 7 *et non totum parti*] *om.* L 8 *consequenter infert*] *deinde infert* E; *quantum inf(ert) ergo* L *quod*] *quare* L 9 *omnia*] *quoniam* E 10 *temporis correspondent*] *respondent* E 12 *per hypothesim*] *om.* E 13–15 *diceret ... removet*] *om.* E 15 *dicens*] *dicit* L *quod*] *per* *add.* E *distinguunt quot*] *distinguit* *quod* E; *distinguit quod* L 16 *habet*] *habeat* E *magnitudo*] *multitudo* *a.c.*, *ut vid.* E *distincte videt*] *potest distinguere* E; *inv.* L *omnes*] *entis* *ut vid.* E 17 *totam magnitudinem*] *inv.* L; *magnitudinem totum, quia si omnes partes magnitudinis et temporis sentiuntur, ergo infinita sentiuntur, quod est inconueniens. Hoc removet dicens* E 18 *fixae*] *multum defixae* *ut vid.* E; *multum finitae* V 19 *cum*] *et est* L *est de*] *cum dicit* L

magnitudine. Et hoc est *sed non videntur*. Et addit in fine quod licet quaelibet pars magnitudinis videatur, non tamen quantumcumque parva possunt accipi per divisionem. Non enim sensus potest distinguere magnitudinem per tam parvas partes, sed solum per partes sensibiles secundum actionem. Unde non videtur distincte quantacumque parva pars magnitudinis sicut nec indivisibile videri potest. Et causa huius dicta fuit in solutione primae conclusionis. Et hoc est *sed non videtur*.

Consequenter epilogat principalem conclusionem, et hoc est *Quoniam ergo*.

Divisio textus 448b17–449b4

De prius autem dicta (448b17). Destructa solutione aliorum hic ponit solutionem propriam. Et dividitur in duas: <2.2.2.1> in prima dat suam intentionem; <2.2.2.2> in secunda prosequitur, ibi, *Primum ergo* (448b20). Et illa in duas: in prima ponit solutionem suam, in secunda, *Quoniam vero sensibile* (449a20), removet dubitationem.

Prima (448b20) dividitur in duas: in prima ponit suam solutionem, quae fundata est super unam similitudinem; in secunda, *Si vero alia* (449a5), illam similitudinem verificat.

Prima (448b20) in duas: in prima ponit suam solutionem; in secunda probat suum similem, ibi, *Quoniam forte* (448b27). Et illa in duas: in prima probat suum similem per duas rationes (secunda ibi *Amplius sensus*

1 *Sens.* 7, 448b12. 7 *Sens.* 7, 448b14. 8–9 *Sens.* 7, 448b16.

1 magnitudine] quod sensus non distinguit quantum partes habet magnitudo vel tempus, sed totam magnitudinem solum et totum tempus *add.* E sed] *om.* E 2 magnitudinis] temporis *a.c.* E 2–3 possunt accipi] possit accipere E 3–4 magnitudinem] *om.* E; parvam *add.* L 5 quantacumque parva pars] una pars E 5–6 magnitudinis sicut] sic L 6 indivisibile] divisibile E; hoc *add.* L videri] videre E 7 conclusionis] dubitationis E sed non videtur] non videntur etc. E; sed non videntur V 8 est] quod | dicit *add.* E (161va) 10 dicta] dicto etc. E destructa solutione aliorum] *om.* E 11 duas] partes *add.* E 11–13 dat ... prima] *om.* E 13 solutionem suam] *inv.* E L 14 dubitationem] dubium L 16 quae fundata est] fundatam E super] supra L unam] *om.* E 16–17 si ... similitudinem] *om.* E 16 vero] nota L 18 ponit] dat E 19 suum similem] simile ut E illa] pars dividitur *add.* E 20 suum similem] simile E secunda ... ergo] *om.* E sensus] ergo V

(448b29–30)); in secunda, *Si autem haec in uno* (449a2), ex uno simili infert principale intentum.

Illa pars (449a5) in qua verificat similitudinem dividitur in duas: in prima parte verificat illam similitudinem; in secunda, *Vel quemadmodum* (449a13), determinat modum unitatis organi communis.

Illa pars (449a20) in qua removet dubium dividitur in duas: in prima ponit conclusionem suam; in secunda, *Est enim quidem* (449a21), probat eam. Et illa in duas penes duas rationes (secunda ibi, *In eo vero* (449a27)).

Expositio

⟨2.2.2.1⟩ In speciali sic procedit. Primo dat intentionem suam dicendo quod
 10 considerandum est de praedicta obiectione, utrum scilicet possit anima simul sentire plura sensibilia vel non. Et intelligo per *simul* in uno instanti indivisibili, ita quod apprehensiones sensibiles illorum sensibilibum non separentur ab invicem. Et hoc est *De prius autem dicta*.

Consequenter prosequitur, et est substantia suae solutionis, quod sicut
 15 plura sensibilia eiusdem sensus simul sentiuntur ab eodem sensu particulari—quia sensus particularis, licet habeat duo organa partialia sicut duos oculos, tamen habet unum organum primum ad quod continuantur illa partialia organa, mediante quo sentit omnia sua sensibilia—eodem modo est in tota anima sensitiva. Illa enim sentit omnia sensibilia sensuum parti-

11 *Sens.* 7, 448b18. 13 *Sens.* 7, 448b17.

1 si ... uno¹] haec autem E haec] *om.* L uno²] illo E 4 parte] *om.* E illam similitudinem] eam E 6 dubium] dubitationem E duas] tres V prima] parte verificat {*ut vid.*} illam similitudinem *add.* L 7 suam] *om.* E secunda] et est *add.* L quidem] quidam L V; *om.* E 8 duas] dicens *add.* E secunda ... vero] *om.* E vero] vere V 9 suam dicendo] dicens E; dicit L 10 considerandum est] consequitur L obiectione] *om.* L scilicet possit anima] oportet E 11 plura] diversa E et ... simul] scilicet E 12 sensibiles] *om.* E L 13 et ... dicta] *om.* E 14 consequenter] et est *add. & del.* L 15–16 particulari ... licet] partibus quae sensus particularium *ut vid.* L 16 organa partialia sicut] particularia organa ut E; organa particularia sicut L 17 habet] *om.* E organum] principale et *add.* E continuantur] comparantur E 18 partialia] particularia E L sentit omnia sua sensibilia] sensu sentiuntur illa E 18–19 eodem ... sensibilia] *om.* V 19 omnia] omnino L

cularium per eandem virtutem communem secundum substantiam, quae reperitur in uno organo communi ad quod continentur omnia organa particularium sensuum; mediante quo organo communi simul sentit omnia sensibilia, sive differant specie sive genere. Et illud organum est unum in se et secundum substantiam, licet sit aliud secundum esse in quantum est terminus diversorum organorum particularium. 5

⟨2.2.2.2⟩ In hac ratione sic procedit: primo quaerit an anima ita sentiat diversa sensibilia genere hic et alibi—id est, in diversis organis particularium sensuum—quod non sentiat ipsa aliqua virtute communi indivisibili et in aliquo organo communi et indivisibili secundum substantiam (ad quod organum indivisibile omnia organa sensuum particularium continentur), vel super aliquod organum tale sit. Et hoc est *Primum ergo*. 10

Consequenter respondet huic quaestioni dicens quod sicut idem visus sentit in eodem instanti diversos colores, et ista sensibilia quae sunt secundum visum habent plures partes ipsa sentientes, id est, duo partialia organa, et tamen haec partialia organa sentiunt ista diversa sensibilia eodem genere sensus particularis et per naturam unius organi primi ad quod radicantur. Sicut nullum obstat inconueniens si aliquis dicat sic duos oculos eadem virtute particulari sentire et in uno organo primo illius virtutis radicari, eodem modo obstat nullum inconueniens si dicatur sic in anima tota—scilicet quod ipsa per virtutem unam communem simul sentit diver- 15 20

12 *Sens.* 7, 448b20.

1 communem] *om.* E quae] primo *add.* L 3 particularium sensuum] *inv.* E L quo ... sentit] sensu communi sentiuntur E communi] ad quod continentur omnia organa *add. & del.* V 4 sensibilia] particularia E sive¹ ... genere] *om.* V 5 secundum substantiam] subiecto E secundum esse] et aliud V 7 in hac ratione] deinde E ratione] conclusione L an] utrum E; aut L ita] *om.* E V 7–8 sentiat] simul E; sentit *a.c.* L 8 genere] sentiat *add.* E; *om.* L hic ... est] et haec E 9 communi] quasi E 10 et¹] *om.* L organo communi et] communi L V secundum] per L 12 continentur] continentur L V vel super] secundum E sit] similiter E 13 dicens] dicit L 15 partialia] particularia E L 16 et ... organa²] *om.* L partialia] *om.* E 18 radicantur] reducuntur L aliquis] quis E 18–19 sic ... et] organa eadem virtute sentire diversos colores E 20 eodem modo] sic E obstat nullum] *inv.* E L 20–21 sic ... scilicet] in tota anima E; sic in a(nima) in tota scilicet V

sa sensibilia genere, mediante aliquo organo primo ad quod continuantur
 | omnia organa particularium sensuum, sicut ad suum principium. Et hoc E 161vb
 est *Vel quoniam primum*. Et legatur li *vel* correlative respectu praecedentis
 quaestionis, ut sit ibi *vel*.

5 Consequenter probat suum simile per duas rationes, secundum quod
 duo partialia organa | sensus particularis ad unum primum organum parti- V 41rb
 culare reducantur. Et primo ponit conclusionem dicens quod ex hiis duo-
 bus oculis fit unum | organum particulare secundum naturam et eadem L 59vb
 est etiam operatio utriusque oculi, quoniam videre, et ita communicant
 eandem virtutem particularem et etiam idem organum particulare. Et hoc
 10 est *Quoniam forte*. Secundo probat eam sic. Si unum sit organum primum
 ad quod radicanter duo oculi, tunc erit unum sensibile per naturam, quod
 sentitur ab utroque oculo. Si autem fuerint duo oculi distincta organo et
 separata, non erit unum sensibile correspondens utrique, sed plura sensi-
 15 bilia, quia sensitivum et sensibile sunt proportionalia; sed consequens est
 falsum, cum color sit sensibile proprium utriusque oculi; ergo etc. Huius
 rationis solum ponit medium, et hoc est *Si vero secundum quod unum*.

20 Secunda ratio: si ista partialia organa essent distincta et non ad unum
 primum radicata, tunc actiones sensitivae istorum organorum essent di-
 versae et etiam virtutes diversae, quia non est actio nisi a virtute neque

3 *Sens. 7, 448b22.* 4 Locum non inveni. 11 *Sens. 7, 448b27.* 17 *Sens. 7, 448b28.*

1 continuantur] convertuntur V 2 suum] sui E 3-4 et ... vel] *om.* E 3 et] vel
 L correlative] corr^etive V; corruptive *ut vid.* L praecedentis] presentis L 4 ut
 sit] si sit V 5 secundum] dicens E 6 partialia] particularia E V sensus par-
 ticularis] particularium sensuum E primum organum] *om.* E 7 reducantur ...
 conclusionem] radicanter E dicens] dicit L hiis] *om.* E 8 oculis] organis E
 secundum naturam] *om.* L 9 oculi quoniam] quia E 9-10 et ... particulare] *om.* E
 9 communicant] [1 vox] V 11 secundo probat eam] deinde probat E primum]
 radicale *add.* L 12 oculi] organa E erit] esset E 13 oculo] *om.* E fuerint]
 fiant L 13-14 duo ... separata] separata organa E 14 erit] esset E correspon-
 dens] corpus V 14-15 sensibilia] *om.* E 15 sensitivum et sensibile] sensibilia et
 sensibile L 16 sensibile proprium] *inv.* E L utriusque oculi] utriusque E; ocu-
 li V 17 rationis solum] tantum E quod unum] *om.* E 18 ratio] talis *add.* E
 partialia] particularia E 19 organorum] *om.* E

etiam actio sensitiva absque virtute sensitiva. Et ita sensus simpliciter essent diversi, quod est manifeste falsum. Et ita primum huius rationis infert consequens et declarat, et hoc est *Amplius sensus*. Et nota quod sensum vocat actionem sensitivam sive sensum quando actualiter operatur. Scientiam autem vocat virtutem sentientem habitualiter consideratam. 5

Consequenter ex hoc simili probato infert aliam partem similitudinis dicens quod si anima simul sentit sensibilia diversa eiusdem sensus unica virtute particulari et indivisibili et in uno organo primo particulari et indivisibili, ergo et similiter sentiet simul plura sensibilia diversorum sensuum aliqua virtute communi et organo communi. Magis enim potest anima simul sentire sensibilia diversa genere quam eadem genere. Et causa huius esse potest, quia sensibilia diversa genere conveniunt in subiecto uno et eodem secundum numerum; non sic sensibilia eiusdem generis. Et hoc est *Si autem hoc in uno*. 10

Consequenter verificat dictam similitudinem sic: aliqua virtute particulari sentit anima dulce, et alia virtute particulari sentit album—et eodem modo est de aliis sensibus genere differentibus. Et ita cum anima sit indivisibilis secundum substantiam, ex istis virtutibus particularibus est aliquod unum ad quod reducuntur istae virtutes secundum quod est sensitiva communis, quae est unum secundum substantiam et non secundum esse. Sed 15 20

3 *Sens.* 7, 448b29–30. 14 *Sens.* 7, 449a2.

1 virtute] actione E sensitiva²] forsitan *add.* L simpliciter] *om.* E 2 est manifeste falsum] falsum est E L 2–3 rationis ... declarat] ostendit consequens E 4–5 sive ... vocat] secundum E 4 quando] quare V 5 habitualiter] actualiter L consideratam] *om.* E; considerantem V 6 consequenter ... probato] deinde E 7 dicens] dicit L unica] *om.* E 8 et¹] *om.* E L in] *om.* E 9 ergo] *om.* E similiter] simul L sentiet] sentient E simul] *om.* L 10 aliqua virtute] alia virtute L; et anima E 10–11 simul] *om.* E 11 diversa] differentia L 11–12 et ... genere] *om.* E 12–13 conveniunt ... numerum] cum continuant in subiecto uno numero E 13 non sic] *om.* E eiusdem generis] non *add.* E; unius quia sensibilia unius generis etc. *corr. ex* unius quia sensibilia diversa genere conveniunt in subiecto uno unius generis etc. V et hoc est] *om.* V 14 si autem hoc] hoc autem E 15 consequenter verificat dictam similitudinem] deinde ostendit in similitudine E 16 virtute ... sentit¹] *om.* E 16–17 eodem modo est] sic E 18 virtutibus particularibus] partibus E 19–20 ad ... unum] *om.* V 19 reducuntur ... quod²] ista virtus reducitur quae E 20 non] unum *add.* L

unius virtutis unum est organum primum, quare et sensus communis erit aliquod organum primum, quia nullum organum particularis virtutis potest esse organum eius. Ergo necesse est unam esse partem animae sive virtutem communem, quae sentit omnia sensibilia particularium sensuum, sicut dictum est in secundo *De anima*, mediante aliquo organo communi uno et eodem, etiam aliud genus sensibilis per aliud organum particulare sentit. Et hoc est *Si vero alia* etc. Et quia sic dixit, quod haec virtus sentit omnia sensibilia et eodem organo et diversis, ostendit quomodo differunt dicens quod secundum quod haec virtus actione indivisibili, hoc est apprehensione una et eadem, sentit plura sensibilia—sicut dulce et amarum et album—sic utitur eodem organo indivisibili quod est organum primum sensitivi communis. Secundum autem quod anima apprehendit plura sensibilia divisibilia actione, hoc est alia apprehensione et alia, sic utitur diversis organis particularibus in quibus fiunt istae diversae actiones. Et hoc est *Ergo secundum quod indivisible*.

Consequenter, quia dixit quod sensitivum primum est unum, declarat modum suae unitatis per simile dicens quod eodem modo est in anima sicut in ipsis rebus sensibilibus. Sicut enim album et dulce et alia sensibilia sunt unum et idem numero secundum subiectum, quando non sunt diversa propter diversitatem subiectorum, sed unumquodque illorum sensibilibus secundum esse est aliud ab alio: eodem modo idem numero est primum sensitivum secundum | subiectum, quod sentit omnia sensibilia

E 162ra

5 *de An.* 3.2, 426b12–23. 7 *Sens.* 7, 449a5. 15 *Sens.* 7, 449a10.

1–2 quare ... primum] *om.* E L 1 sensus] *sensum ut vid.* V 3 eius] commune E ergo necesse est] oportet E esse²] *om.* L 3–4 sive virtutem] *om.* E; secundum virtutem L 5 aliquo] *om.* E 6 uno] *om.* L 7 sentit¹] *sentitur* E haec] *om.* L 8 et¹ ... diversis] eodem organo E quomodo] quoniam L differunt] *differenter* E 9 haec] *om.* E hoc est] id est E; hoc L 10 sicut] ut E; sic V 10–11 et amarum et] *om.* E 12 sensitivi] *sensibile* E; *semine ut vid.* L 13 hoc est] id est E 15 indivisible] *om.* E 16 sensitivum] *sensibile* E declarat] *ostendit* E 17 suae] *om.* E per simile] *om.* E dicens] *dicit* L in anima] *innata* E; anima L 18 enim ... alia] *animalia* E 19 sunt unum et idem] idem sunt E quando] quomodo E 20 propter] secundum E; per L subiectorum] *substantiarum* E; subiectorum ab invicem L 20–21 illorum ... esse] *om.* E 21 eodem modo] *similiter* E 22 quod] quia L omnia] anima E

differentia vel genere vel specie. In quantum est unum secundum subiectum, simul sentit ea; tamen secundum esse, scilicet secundum diversas proportionales sive comparationes quas habet ad diversa organa particularia, quorum est terminus et principium, non est unum et idem. Et hoc est *Vel quemadmodum*.

V 41va Consequenter removet dubitationem. Quia enim dixit quod anima sentit virtute indivisibili, ideo crederet aliquis, quod ipsum sensibile quod sentitur possit esse indivisibile—quod | intedit hic remove. Et primo ponit conclusionem dicens quod omne sensibile est magnitudo et divisibile. Et hoc est *Quoniam vero*.

Consequenter probat eam duabus rationibus. Prima talis: nullum infinitum sensibile est, sed finitum; sed ultimum magnitudinis, quod est indivisibile, est infinitum; ergo non est sensibile. Primo declarat maiorem inductive, et hoc est *Est enim quidem*. Et nota quod dicit *non tactualia tangi*, id est, illa sensibilia quae non tanguntur materialiter, scilicet, quae nec sunt tangibilia nec gustabilia, tangi spiritualiter, et forsitan excipit tangibilia et gustabilia, quia manifestum est nullum tale infinitum esse. Et etiam in primo *De caelo et mundo* probatum est nullum elementum esse infinitum nec qualitatem elementarem. Et est haec maior propositio manifesta de se, quia si aliquod sensibile esset infinitum, cum virtus sentientis sit finita, nulla esset proportio inter illud sensibile et sensum.

5 *Sens.* 7, 449a13. 10 *Sens.* 7, 449a20: “Quoniam autem”. 14 *Sens.* 7, 449a21–22. 14–15 *Sens.* 7, 449a24: “non tactualia tangentes”. 18 *Cael.* 1.7, 274a19–b28.

1 differentia vel genere] differentia genere E; genere differentia L secundum] *om.* L
2 esse scilicet] *eam et E* 3 proportionales sive comparationes] operationes E 5 vel]
om. E 6 consequenter] in hac parte E 7 virtute] virtutes L 7–8 quod sentitur]
om. E 8 quod ... remove] hic remove E 9 dicens] dicit L omne] cum L
9–10 et² ... vero] *om.* E 11 duabus rationibus] per duas rationes L 12 sensibile
est] diversibile est *a.c.* L 13 declarat] ostendit E 14 inductive] sic *add. & del.* E;
per inductionem L quidem] quidam E L tactualia] actualia L 15 id est]
quia E 15–16 nec sunt] *iter.* E 16 gustabilia] nec tangibilia *add.* L tangi]
tanget L spiritualiter] simpliciter E 19 est haec maior propositio] haec est E
20–21 sentientis sit finita] sensibilis est infinita E

Consequenter ponit minorem, et hoc est *Est autem*. Et nota quod indivisibile dicitur infinitum, quia infinitum excellit omnem magnitudinem in parvitate. Tertio concludit, et hoc est *Unde non videtur*. Quarto addit quod aliqua est magnitudo primo sensibilis, id est, in tali magnitudine in
 5 qua primo potest sentiri | et non in minori, et talis magnitudo est indivisibilis, non absolute sed respectu sensus, quia non potest sentiri, si ulterius dividitur. Et hoc est *et primum*. L 60ra

Secunda ratio talis est: si indivisibile simplex, cuius est ultimum magnitudinis, sit sensibile, quia virtus sentiens est indivisibilis, tunc ultimum
 10 magnitudinis est insensibile—et tamen primum sensibile. Et ita idem erit visibile et invisibile, quod est inconveniens. Huius rationis primo ponit antecedens, et hoc est *in eo vero*. Et glossa illud verbum *quando ponetur in ultimo*, id est, eius indivisibile ponitur esse ultimum magnitudinis, et hoc dicit ad differentiam indivisibilis, quod cum difficultate divisibilis. Se-
 15 cundo infert consequens, et hoc est *unde quidem*. Et patet necessitas consequentiae sic: si enim ultimum magnitudinis sit sensibile, cum sit principium cuiuslibet magnitudinis sensibilis, primum et principale sensibile erit prima, cum nec sit magnitudo nec pars magnitudinis, nullam passionem sensibilem habere potest, quia omnis passio sensibilis radicatur in
 20 magnitudine. Et ita insensibile erit. Quare idem sensibile et insensibile erit.

1 *Sens.* 7, 449a24. 3 *Sens.* 7, 449a21–22. 7 *Sens.* 7, 449a25. 12 *Sens.* 7, 449a27.
 12–13 *Sens.* 7, 449a28–29. 15 *Sens.* 7, 449a29.

1 nota quod] *om.* E 3 parvitate] parvitatem V concludit] conclusionem *add.* E
 4 id est] et E V 5–6 et¹ ... sentiri] *om.* L 5 in minori] immutari E 6 si] et E; sed
 V 7 dividitur] dividatur E L 8 simplex cuius] simpliciter cuius E; simpliciter eius
 V 11 inconveniens] impossibile E rationis] *om.* E 12–14 et² ... divisibilis] *om.*
 E 12 verbum] verbis V ponetur] ponitur V 13 est] in *add.* L 14 difficultate
 divisibilis] finitae et divisibile V 15 consequens] conclusionem E unde] unum
 L V 15–16 consequentiae] consequens E; *om.* L 17–18 sensibilis ... erit] primum
 sensibile erit et principale E 18 magnitudinis] eius E 19 habere potest] habebit E
 radicatur] iudicatur L 20 et ita insensibile erit] *om.* E 21 erit] *om.* E

Consequenter recapitulat determinata in hoc libro, et hoc est *De instrumentis ergo*. Ultimo addit intentionem respectu libri *De memoria et reminiscentia*, qui immediate sequitur istum, et hoc est *Reliquorum autem*.

1–2 *Sens.* 7, 449b1. 3 *Sens.* 7, 449b3.

1 recapitulat] epyat *ut vid.* L hoc¹] tertio E 1–2 hoc² ... ergo] *om.* E 2 intentionem respectu libri] determinata in libro E 3 qui immediate sequitur istum] *om.* E autem] explicit scriptum de sensu et sensato *add.* L

Anonymus Mertoniani 276,
Quaestiones super librum De sensu et sensato

Quaestio 15

⟨Q⟩uaeritur utrum sensus particularis possit sentire sensibilia contraria M 8va
 simul, ut visus album et nigrum.

Quod non

⟨1⟩ Quod non, quia idem non potest moveri motibus contrariis; sed motus, quibus sensus movetur a sensibilibus contrariis, sunt contrarii; ergo
 5 sensus non potest simul immutari contrariis.

⟨2⟩ Praeterea, aut motus illorum contrariorum sunt aequales aut unus motus est fortior alio. Si sint aequales, utrumque impedit alium, et ita neutrum percipietur. Si unus motus sit fortior alio, illud quod fortius immutat percipietur, et non aliud.

Sed contra

10 Ad oppositum est sensus.

Determinatio

Ad quaestionem dicendum quod sensus potest percipere contraria simul. Et hoc quia agente approximato et patiente disposito necesse est hoc agere et illud pati. Sed album est natum agere in visum et similiter nigrum. Ergo istis approximatis in eadem parte medii—vel sic quod per eandem partem
 15 medii multiplicent species suas—et visu praesente necesse est visum ab utroque immutari simul. Sed intelligendum est, quod etsi sensus simul possit immutari contrariis, non tamen potest simul iudicare de utroque distincte, sed modo confuso.

12–13 GA 2.4, 740b21–24. Cf. *Auctoritates*, 168 (14): “Agens et patiens non agunt, nisi approximata”; Henricus de Gandavo, *Quodl.* 12, q. 26, 140–41: “agente approximato agens necesse habet agere et patiens pati.”

6 motus] notus M

Ad argumenta

⟨Ad 1⟩ Ad primum argumentum: quod motus contrariorum secundum esse quod habent in obiecto sunt contrarii, quia sic sunt ad terminos contrarios; sed motus contrariorum secundum esse quod habent in medio non sunt contrarii. Immutatio enim, qua visus immutatur ab albo, non contrariatur immutationi, qua visus immutatur a nigro. Unde etsi album et nigrum sint contraria, tamen species albi et species nigri non sunt contrariae, quia possunt simul multiplicare se in eadem parte medii. Aliter enim duo homines, quorum unus est albus et alter niger, non possent simul videre se, nisi album et nigrum multiplicarent se simul per idem medium. 5

M 8vb   ⟨Ad 2⟩ Ad aliud: quod motus aequales obiectorum | impediunt se ex hoc quod obiecta sunt magis vel minus materialia, et ex hoc quod magis vel minus multiplicent se materialiter. Et ideo, quia odor et sapor multiplicant se materialiter, immutatio unius odoris impedit immutationem alterius. Sed non est sic de albo et nigro, nam album et nigrum multiplicant se spiritualiter, et ideo immutatio unius non impedit immutationem alterius. 10 15

Expliciunt quaestionista super librum *De sensu et sensato*.

Radulphus Brito,
Quaestiones super librum De sensu et sensato

Quaestio 25

Consequenter quaeritur utrum duo sensus possint simul et in eodem tem- F 214ra
 pore sentire duo sensibilia.

Quod non

⟨1⟩ Arguitur quod non, quia si quod magis videtur inesse non inest, neque
 quod minus; sed magis videtur quod idem sensus posset sentire in eodem
 5 tempore diversa sensibilia illius sensus, et | tamen non sentit; ideo etc. F 214rb
 Probatio minoris: quia magis sunt diversa sensibilia diversorum generum
 quam sensibilia eiusdem sensus, ideo magis videtur etc. Sed non facit sic
 visus: non percipit simul album et nigrum. Ideo etc.

⟨2⟩ Et istud probatur, quod idem sensus non possit etc., quia contra-
 10 ria non sunt in eodem; sed immutationes sensibilium contrariorum sunt
 contrariae sic⟨ut⟩ sensibilia quorum sunt species; ideo etc.

⟨3⟩ Item, sicut intellectus ad intelligibilia, sic sensus ad sensibilia; sed
 intellectus non potest simul intelligere diversa intelligibilia; ideo etc.

⟨4⟩ Item, si diversa sensibilia sentirentur ab uno sensu, aut motus eo-
 15 rum sunt aequales aut non. Si sic, tunc unus impedit alium, quia qua
 ratione unus sentiretur et alter. Si inaequales ita quod unus sit fortior alio,
 illud sensibile cuius motus fortior est solum sentietur, quia motus maiores
 impediunt minores. Ideo etc.

In oppositum

In oppositum est Philosophus, qui vult quod diversi sensus simul possunt
 20 recip⟨er⟩e diversa sensibilia et etiam idem sensus hoc potest; et hoc patet
 ad sensum.

13 intelligibilia] sic sensus ad sensibilia *add. & del.* F 15 unus] unuus *vel* minus F
 20 hoc¹] hic F

Determinatio

Dicenda sunt duo: primo quod diversi sensus possunt simul percipere diversa sensibilia; secundo quod idem etiam.

Primum patet: illae potentiae, quae sunt diversae non habentes ordinem, possunt simul percipere diversa sua obiecta, quae etiam non habent ordinem; diversi sensus sunt huiusmodi, sicut visus et gustus; ideo etc. 5
Item, sicut se habent obiecta ad invicem, ita et potentiae; modo obiecta diversorum sensuum possunt esse simul, sicut dulce et album, <ergo> et potentiae etiam possunt esse simul; ergo etc.

Secundum patet, quia quod ponit differentiam inter aliqua, habet utrumque cognoscere; modo sensus communis, qui est unus, habet ponere 10
differentiam inter diversa sensibilia diversorum sensuum particularium, ut patet secundo *De anima*; ideo etc. Maior patet, quia aliter differentia aliquorum sensibilium non esset nota, nisi ab uno perciperentur. Et hoc facit sensus communis secundum quod unus est, quia percipere aliqua ut 15
differentia sunt, hoc est percipere aliquod obiectum sub una ratione obiecti, quia album et dulce, ut sunt differentia, conveniunt in una ratione obiecti, quia differentia materialis obiecti non diversificat potentiam. Et ita sensus communis idem manens sentit diversa. Etiam sensus communis manens idem subiecto, diversificatus ratione, potest simul diversa sentire 20
absolute, quia sensus communis, ut vult Philosophus, est sicut punctus respectu immutationum sensuum particularium et illae immutationes sunt sicut lineae. Sed idem punctus subiecto, diversificatus ratione, potest terminare plures lineas. Ergo idem sensus communis—idem subiecto, diversificatus ratione—potest determinare immutationes diversorum sensuum 25
particularium.

Sed de sensu particulari est dubium utrum aliquis simul possit videre album et nigrum. Aliqui dicunt quod visus immutatur ab albo non per rationem albi, neque a nigro per rationem nigri, sed per rationem coloris vel lucis, quod est primum obiectum visus. Et ideo dicunt quod album et 30
nigrum possunt simul immutare visum.

12 *de An.* 3.2, 426b17–29. 20–22 Cf. *Sens.* 7, 449a10–20; *de An.* 3.2, 427a9–14. Hoc exemplum magis in Averrois *In de An.* 2.149, 355–56 et in Alexandri Aphrodisiensis *De anima* 63.8–64.11 invenimus.

Sed hoc non valet, quia visus sentit album non solum secundum quod est coloratum, sed secundum quod est coloratum tali colore, unde alia est immutatio albi et alia nigri, quia unum disgregat, aliud congregat; sed diversae immutationes non possunt esse in eodem indivisibili; ideo etc.

5 Ideo dicendum quod licet inchoative iudicium de sensibilibus sit in sensibus particularibus, tamen hoc non est nisi in virtute sensus communis complete, quia ille est primum sensitivum et alii sensus participatione. Verum enim est quod diversae species albi et nigri possunt recipi in organo visus, quia species albi et nigri in medio et organo habent esse
10 spirituale[m] diminutum. Modo ut sic non contrariantur. Sed iudicium de ipsis simul non est nisi in virtute sensus communis.

Sed est dubium: quare cum species albi et nigri sunt in eadem parte medii, non commiserentur ad invicem, ita quod percipiatur color necessarius ita quod non album neque nigrum? Albertus recitat quod illud voluerunt perspectivi, quod species albi et nigri commiscentur in medio, sicut
15 duo luminaria commiscentur in medio. Sed hoc no⟨n⟩ valet, quia tunc non sentiremus album neque nigrum, | quod est contra sensum. Istud autem est quia colores non causant colores medios, nisi quia causae eorum commiscentur ad causandum colores quantum ad esse reale eorum. Sed istae
20 species albi et nigri habent esse in medio spiritualiter solum. Ideo non commiscentur. Et propter hoc sequitur quod illi sensus, qui immutantur immutatione reali ratione organorum et immutatione spirituali ratione potentiae existentis in organo—sicut est tactus et gustus et odoratus, quia sapor facit se usque ad aliquam distantiam cum fumali evaporatione—,
25 non possunt simul sentire diversa sensibilia, quia in talibus fit dupliciter immutatio: realis ratione organi et spiritualis ratione potentiae. Et ideo si simul sentirent diversa sensibilia, contraria essent simul. Et ideo [de] visus inter omnes sensus magis habet veritatem.

F 214va

14–16 Quae Alberto hic attribuuntur in eius *De sensu et sensato* invenire nequivi, sed cf. Albertus Magnus, *De sensu* 1.5, 27.37–28.5; 1.7, 32.46–48; 1.10, 43.19–41; 2.4, 67.52–68.

5–6 sensibilibus sit in sensibus] sensi()bus ... sensi()bus F **13–14** necessarius] nc̄i⁹ F, *sed fort.* medi⁹ (= medius) *vel* mx⁹ (= mixtus) *scribendum.* **19** colores] medios nisi quia causae eorum commiseretur *add. & del.* F **24** fumali] fa(ci)li F; *corr. propter Sens.* 2, 438b24 **25** fit] sit F **27** de] F, *del.* Ebbesen

Ad rationes

⟨Ad 1⟩ Tunc ad primam rationem dicendum quod minor non est vera. Bene verum est quod magis videtur quod sensibilia eiusdem generis sentirentur simul ab uno sensu quam sensibilia diversorum generum a diversis sensibus. Alia pars minoris autem non est vera. Et cum probatur “quia unius sensus est una operatio”, dico sicut solvit Albertus, quia unius subiecto et ratione est una operatio, sed unius subiecto diversificati ratione non oportet. Modo talis est sensus communis, ut dictum est. 5

⟨Ad 2⟩ Ad aliam, cum dicitur “contraria non sunt simul”, verum est. Modo istae immutationes non sunt contrariae, quia non sunt in organo quantum ad suum esse reale. 10

⟨Ad 3⟩ Ad aliam, “sicut intellectus etc.” Simile est quantum ad hoc quia sicut intelligibilia sunt obiecta intellectus, sic sensibilia sensus. Sed dissimile est quantum ad hoc quia intellectus est separatus ab organo et est omnino indivisibilis. Ideo non potest diversa simul intelligere. Sic autem non est de sensu. 15

Vel dicendum quod ⟨sicut⟩ intellectus potest intelligere plura ut plura vel ut diversa sunt, sic sensus communis potest sentire diversas immutationes diversorum sensuum ut diversa sunt. Etiam propter aliud: quia intellectus dependet ex sensatis et imaginatis; sed phantasia non potest plura simul phantasiari; ideo non valet intellectus. 20

⟨Ad 4⟩ Ad aliam, “aut sunt etc.” Dicendum quod aliquando sunt aequales, aliquando inaequales. Modo si sint aequales, adhuc non impediunt se, quia simul potest aliquis sentire excellens fulgidum et excellentem sonum. Et cum probatur, quia motus aequales impediunt se, verum est — reales; modo illae immutationes non sunt reales. Et conceditur, “si sint inaequales commiscantur ad invicem” — falsum est, quia illa quae commiscantur, commiscantur in materia. Modo sensibilia immutant sensum immaterialiter. 25

Verumtamen intelligendum quod ita vehementer possent immutare, quod unum impediret aliud ita quod realiter immutaret sensum. Sic sonus 30

5 Albertus Magnus, *De sensu* 3.6, 109.57–110.2.

26 commiscantur ad invicem] *haec verba in ratione non occurrunt*

secundum se immutat sensum spiritualiter, sed ut est in aere vehementer
moto, potest scindere ligna, ut patet secundo *De anima*, et propter <hoc>
aliquis non potest simul videre excellens fulgidum et excellens nigrum,
<quae> simul operant. Immo, post visionem excellenter fulgidi homo non
5 bene videt. Et sic etiam patet de sono duorum ad invicem sonantium, quod
unus impedit alium.

2 *de An.* 2.12, 424b12.

2 ligna] lingua F

Anonymus Parisini 16160,
Quaestiones super librum De sensu et sensato

Quaestio 35

P 117vb Consequenter quaeritur utrum unus sensus possit simul contraria.

Quod non

⟨1⟩ Arguitur quod non, quia motus maior impedit minorem. Modo aut istae immutationes eru⟨n⟩t aequales aut una erit maior alia. Si sint aequales, tunc unum impedit reliquum. Et si dicas quod sentitur aliquod mixtum; falsum est, ut dicit Philosophus, quia non possunt commisceri. Et 5
 P 118ra quod unus motus vel una | immutatio sit maior alia, tunc una impediret reliquam, et sic non fieret sensus.

⟨2⟩ Item, unus sensus est unius sensibilis, ut dicit Philosophus; ergo non percipiet nisi unum sensibile; modo contraria non sunt unum 10
 sensibile; ergo etc.

⟨3⟩ Item, contraria non sunt in eodem; sed immutationes contrariorum sunt contrariae, quia causae earum sunt contrariae; ergo simul esse non possunt. Maior patet. Minor declaratur, quia contrarietas in effectu arguit contrarietatem in causa et e converso. 15

In oppositum

In oppositum est sensus. Idem enim sensus percipit album et nigrum.

2 *Sens.* 7, 447a14–15; *Auctoritates*, 198 (28): “Motus maiores expellunt minores.” 5 *Sens.* 7, 447a29–b3. 9 Cf. *Sens.* 7, 447b11. 12–13 Cf. *Sens.* 7, 448a2; *Auctoritates*, 198 (32): “Contrariorum contrarii sunt motus.”

6 sentietur] sentientur a.c. P 7 sit] fit P

Determinatio

Dicendum quod unus sensus potest simul iudicare contraria, et istud est frivolum demonstrare, quia illud quilibet experitur. Et de eis quae ad sensum experimur frivolum est dare rationem.

Ad rationes

Et tunc ad rationes.

5   <Ad 1> Et cum dicis “aut immutationes etc.”, dico quod aliquando aequales sunt, aliquando non. Et tu dicis: “impedient se etc.” Dico quod non, quia non habent contrarietatem, quia sunt intentiones. Quod patet, quia per eandem partem medii possunt videri.

Item, non sunt commiscibiles, quia non sunt corpora. Et quando dicis
10 “si inaequales, motus maior etc.”, dico quod ibi posset esse minimus motus unius, qui non sentiretur. Sed tamen si motus unius non sit ita debilis, facient se insimul, quia non sunt contrariae.

<Ad 2> Ad aliam, solutio movetur in quadam alia ratione.

15 <Ad 3> Ad aliam, “contraria non sunt simul” verum est. Et tu dicis: “ista sunt contraria”. Dico quod non. Et tu dicis: “causae sunt contrariae”. Verum est — secundum suum esse reale, et ideo effectus causati secundum esse reale contrariabuntur. Sed effectus causati secundum esse intentionale non contrariantur. Et sic ad illud.

Quaestio 36

20 Consequenter quaeritur utrum sensus sentiens diversa sensibilia simul ipsa sentiat una sensatione vel pluribus; secundo utrum sensus communis, qui cognoscit diversa sensibilia, sit unus.

1 iudicare] *fere iuticare* P   2 quae] quod P   4 tunc] ideo P   11 qui] quod P
13 solutio] *corr.* Ebbesen   17 secundum] sub P, *corr.* Ebbesen   20 secundo] similiter
ut vid. P

Quod pluribus

⟨1.1⟩ De primo arguitur quod pluribus, quia [secundum] diversa agentia inducunt diversas actiones; sed contraria sensibilia sunt diversa et faciunt sensationes; ergo etc.

⟨1.2⟩ Item, si illa sensatio esset una, tunc aut esset alterius aut utriusque. ⟨Si alterius⟩, ideo alterum non percipietur. Si utriusque, hoc est falsum, quia diversa sensibilia habent generare intentionem ⟨sive⟩ immutationem ⟨in⟩ sensu[m]; sed ista diversa non possunt habere unam speciem; ergo etc.

In oppositum

⟨2.1⟩ Item, in oppositum arguitur, quia diversi actus non possunt simul esse in eodem; sed potentia cognoscens diversa sensibilia est una ⟨et⟩ eadem, ergo non potest simul perfici diversis actibus vel perfectionibus; ergo una specie ipsa cognoscet.

⟨2.2⟩ Item, contraria non possunt simul esse in eodem; sed sensationes contrariorum sunt contrariae; ergo aliquis sensus non potest sentire sensationes diversas. Maior patet. Minor etiam, quia si causa est contraria, et effectus; quare etc.

Determinatio

Intelligendum ad hoc quod diversa sensibilia vel sunt contraria sub uno genere, sicut album et nigrum sub colore, vel sunt contraria genera et diversa sensibilia, ut dulce et album.

P 118rb Item, ista sensibilia—vel | eiusdem generis vel diversorum generum— possunt considerari absolute, vel ut habent comparisonem ad alterum, ut unum est differens ab altero. Et tunc dico quod si ista sensibilia cognoscuntur sic, ponendo differentiam inter ipsa, sicut cognoscuntur ⟨una sensatione⟩; sed si non, non. Primum patet, quia sensus, qui ponit differentiam inter aliqua, cognoscit illa sub ratione differentiae; sed illa ratio

1 pluribus] *iter. a.c.* P 7 possunt] possum P 10 sed] cum P 23 sicut] P, *sed fort.* tunc *vel* sic[ut] *scribendum* 25 differentiae] differentis P

est una ex qua sumitur una cognitio; ergo sensus, qui sic cognoscit, unum cognoscit. Et sic sensus communis †vel idem† ponit differentiam inter sensibilia, et sic una cognitione cognoscit.

Aliter potest dici quod cognoscantur absolute et non in comparatione[m] quia, ut dicit Philosophus in fine huius, quod sicut punctus qui
5 est terminus diversarum linearum est unus subiecto, diversus tamen secundum rationem; sic sensus communis sentiens diversa sensibilia est unus substantia sed per comparationem ad illa diversus est in ratione. Sed hoc non contingere[n]t si illa una sensatione cognosceret; ergo non una
10 cognoscit.

Item, dicit quod sicut videmus quod album et dulce sunt idem subiecto, differentia autem secundum rationem et formam, sic sensus communis est diversus secundum rationem, ut illa sentit. Et hoc non esset si sensaret illa una sensatione; quare etc. Et sicut dico de sensu communi, sic possum
15 dicere de sensu particulari, quia visus cognoscens album et nigrum cognoscit album et nigrum ut sunt colores et ista etiam secundum se. Tunc arguitur: sicut se habent album et nigrum ad immutationem medii, sic se habent ad immutationem organi; sed in medio sunt diversae intentiones; ergo et in organo. Sed si sint diversae sensationes simul, ut sic non
20 una sensatione percipientur, similiter dico <et> magis de sensu communi respectu sensibilibus diversorum generum, quia adveniunt per diversos sensus, et ideo per diversas sensationes percipientur.

Ad rationes

<Ad 1.1> Tunc ad rationes. “Diversa agentia etc.” verum est — ut diversa sunt. Et cum dicitur “illa sensibilia etc.”, verum est. Et ideo, si conside-

5 Cf. *Sens.* 7, 449a10–20; *de An.* 3.2, 427a9–14. Hoc exemplum magis in Averrois *In de An.* 2.149, 355–56 et in Alexandri Aphrodisiensis *De anima* 63.8–64.11 invenimus. 11 Cf. *Sens.* 7, 449a13–20.

2 vel ... differentiam] P, *sed fort.* vel identitatem ponit vel differentiam *scribendum*
13 sensaret] *sic* P 15 particulari] particularii P 17–18 sic se habent] *iter.* P 18–
19 intentiones] intentiones *in* sensationes *correctum vel vice versa, ut vid.* P 21 quia]
quare P 24 cum] *s.l.* P

rentur absolute, non; sed sub ratione convenientiae vel differentiae, sic diversis sensationibus [r] sentientur.

⟨Ad 1.2⟩ Ad aliam. “Sicut sentiuntur etc.” Dico quod ipsorum sensuum secundum se sunt diversae intentiones, sed in respectu non.

⟨Ad 2.1⟩ Ad rationes in oppositum dico quod unus actus substantialis est unus tantum. Sed istae sensationes non sunt substantiales sed accidentales, et ideo [in] plures possunt ibi esse. Et si dicas: intellectus actu non potest habere plures intellectiones, ergo neque sensus plures sensationes; dico quod non oportet, quia sensus recipit mediante organo corporali, quod est divisibile. Ideo potest plura recipere, quia etiam istae intentiones non sunt contrariae. 5 10

Aliter, “diversi actus etc.” verum est — in eodem secundum eandem rationem, sed sub diversis rationibus non est inconueniens, maxime si illa sint non contraria. Modo sensus communis, ut sentit diversa sensibilia, licet sit unus subiecto, est tamen diversus secundum rationem respectu diversorum. | 15
P 118va

⟨Ad 2.2⟩ Ad aliam. “Contraria etc.” verum est. Et tu dicis “sunt contrariae”: falsum est. Et tu dicis quod actiones sunt contrariae: verum est — reales, non intentionales. Et sic ad illud.

Quaestio 37

Consequenter quaeritur utrum sensus communis sit unus sensus. 20

Quod non

⟨1⟩ Arguitur quod non, quia sensus unus est unius primae contrarietatis (secundo *De anima*); sensus communis non est huiusmodi; ergo etc.

⟨2⟩ Item, unus sensus debet habere unum obiectum; sensus communis non habet unum obiectum sed diversa; ergo etc. Maior et minor patent.

22 *de An.* 2.11, 422b23–24; cf. Anon., *Expositio in Aristotelis De anima* 2.4.6, 103.17–18.

3 sicut sentiuntur] *haec verba in ratione non occurrunt* 21 primae] predicatione P

In oppositum

In oppositum arguitur, quia sensus qui ponit differentiam inter diversa sensibilia est unus; sensus communis est huiusmodi; ergo etc. Maior patet, quia si non esset unus, tunc esse<t> simile de sensu communi cognoscente diversa sensibilia et de diversis hominibus quorum unus unum cognosce-
 5 ret et alius aliud. Sed nos videmus, quod diversi homines cognoscentes unus unum et alter alterum non ponerent differentiam inter illa; sed sensus communis ponit differentiam inter illa; ergo debet esse unus. Maior patet ad sensum, et <minor> secundo *De anima*.

Determinatio

Quod sensus communis sit unus potest demonstrari per praedictam rationem, quia cognoscit differentiam diversarum sensuum; ergo debet esse
 10 unus.

Item, hoc vult Philosophus et secundo *De anima* et isto, quia dicit quod est sicut punctus, qui est terminus diversarum linearum; modo ille punctus est unus; quare etc.

15 Sed quomodo est unus est difficile. Aliqui posuerunt quod non sit unus sensus formaliter sed subiecto, sicut dicit Philosophus de tactu, secundo *De anima*. Et declarant per Philosophum qui dicit hic, quia simile est de sensu communi et de puncto terminante diversas lineas. Sed nos videmus, quod <sicut> ille punctus est unus subiecto, diversus secundum rationem
 20 et formam, sic est diversus sensus communis. Item, sicut album et dulce in lacte sunt idem subiecto et differunt formaliter, sic dicunt de sensu communi. Item, unus sensus (formaliter unus) videtur habere unum primum obiectum, quia potentiae distinguuntur per obiecta; sed <sensus commu-
 25 nis> non habet unum obiectum; ergo etc. Sicut videmus quod tactus non est unus sensus nisi subiecto, medio et organo, sic de sensu communi. Et haec est via quaedam communis.

3–5 Cf. Averroes, *In de An.*, 2.146, 350–51. 8 *de An.* 3.2, 426b9–24. 12 *de An.* 3.2, 426b17–23. *Sens.* 7, 449a2–20. 16–17 *de An.* 2.11, 422b17–32.

6 ponerent] *fort.* ponunt *scribendum* (Ebbesen) 8 minor] *add.* Ebbesen 16 subiecto] *vel* substantia P

Quidam posuerunt etiam sensum communem realiter non differre a sensibus particularibus, quia subiectum, obiectum et organum est illarum particularium. Hoc tamen falsum est, quia dicit Philosophus: “ipse percipit diversa sensibilia et unus existens non potest dici de aliquo particulari.”

Aliqui dixerunt quod est quidam sensus distinctus ab aliis, et obiecta sua sunt sensibilia communia. Sed hoc est falsum, quia ad ipsum terminantur sensationes istorum particularium sensuum et non cognoscit nisi particulares. Ergo non percipit aliqua nisi per sensus particulares, et ideo sensibilia communia non erunt sibi magis propinqua vel propria quam quaecumque alia.

De prima positione videtur quod non valeat, et deducta[m] ratione[m] quam Philosophus facit secundo *De anima*, quaeram a te utrum sensus communis cognoscens differentiam sensibilibus particularium aut est unus essentialiter aut alius et alius simpliciter. Si sit unus, habeo propositum; si sit alius et alius formaliter, tunc erit simile de sensu communi cognoscente diversa sensibilia et de diversis sensibus cognoscentibus diversa sensibilia—et de diversis etiam hominibus cognoscentibus diversa sensibilia. Modo plures homines cognoscentes diversa sensibilia nunquam ponent differentiam inter illa sensibilia; nec diversi sensus particulares: ergo non alius et alius. Et ideo credo quod sit unus essentialiter subiecto et organo.

P 118vb Et hoc videtur esse de intentione Avicennae, *Sexto naturalium*, et Commentator[is] qui ponunt | communem sensum habentem organum diversum ad quem copulantur diversae sensationes sensuum particularium, et est sicut punctus in circulo. Postea vero ponunt imaginationem, cuius est conservare species sensibilibus, quae recipiuntur a sensu communi secundum Commentatorem. Sed Avicenna dicit quod phantasia conservat. Postea vero ponunt memoriam et reminiscentiam.

3–4 Haec verba in Aristotele non inveni; sed cf. *de An.* 3.2, 426b12–23; Albertus Magnus, *De homine*, q. 35.5, 279–81. 5 Cf. Albertus Magnus, *De homine*, q. 35.4, 275–78. 12 *de An.* 3.2, 426b12–23. 22 Avicenna, *De anima*, 4.1, 1–3. 22–23 Averroes, *In Sens.*, 37–38; id., *In de An.*, 2.149–53, 355–63.

2 subiectum] substantiam a.c. P 23 communem] †nter† P; *coni.* Ebbesen

Sed intelligendum est quod quando virtutes sunt ordinatae, plura cognoscuntur per aliquid unum quando sunt perfectiores et superiores. Et ideo, quia sensus communis est superior ad particulares, ideo una virtute poterit plura cognoscere.

Ad rationes

5 <Ad 1> Ad rationes. “Unus sensus unius etc.” Philosophus intellegit de exterioribus, non de interioribus, quia interiores sensus ad plura se extendunt.

<Ad 2> Ad aliam. “Unus sensus debet habere unum obiectum.” Aliqui dicunt hic quod obiectum suum est differentia diversorum sensibilium; vel aliter immutationes omnium sensuum sunt sicut unum obiectum sui.
10 Et licet istae sint diversae respectu sensibilium particularium, sunt tamen unum respectu sensus communis, quia est superior virtus. Et ideo per aliquid unum plura potest facere per unum quam omnes particulares sensus. Et sic ad illud.

Ad rationes illorum: cum dicunt quod “sicut punctus se habet etc.”, dico quod simile est de puncto respectu unitatis et de sensu communi, quia sicut punctus est unus, sic sensus communis. Sed differentia est quantum ad modum unitatis, quia punctus non est unus nisi subiecto, differens tamen secundum rationem essentialem, et similiter dulce et album in lacte sunt unum subiecto solum sed differunt per essentiam et formam; sed sensus communis est unus essentialiter et differens solum secundum rationes
20 accidentales diversas. Et sic non valet quod dixerunt.

Et ista de libro *De sensu et sensato* sufficiant.

9 sensuum] *vel fort.* sensibilium P sunt] est P unum] subiectum *add. & del.* P
12 potest] poterit *a.c.* P 15 est] *s.l.* P 20 rationes] *vel* rationis P

Ioannes Felmingham(?),
Expositio in librum De sensu et sensato

Capitulum 9

C 167va *Est autem obiectio alia talis.* In isto nono capitulo et ultimo proponit Philosophus unam dubitationem, primo ad eam arguendo, deinde eam solvendo. Et est dubitatio ista: utrum plura sensibilia possunt simul sentiri ab eodem sensu.

Quod non

⟨1⟩ Et videtur quod non, quia sensus non sentit sensibilia nisi quia movetur ab illis per species eorum, ut dictum est. Sed tunc quaero: aut movetur ab illis aequaliter aut inaequaliter. Si aequaliter: ergo motus unius impedit motum alterius | et neuter sentietur, quia quando duo agentia agunt circa idem subiectum diversis actionibus, unum impedit aliud ita quod non inducet formam consimilem, vel ambo inducent formam communem, ut patet in actione plurium elementorum ad formam mixti. Si motus eorum sint inaequales, tunc tantum unum sentietur, quia motus maior obfuscat minorem.

⟨2⟩ Praeterea, si sic: aut ergo plura sensibilia unius sensus, aut plura sensibilia diversorum sensuum. Si unius: ergo sensus simul sentiret contraria, et illa contraria in eodem, quia sensibilia unius sensus sunt contraria, ut album et nigrum, quae pertinent ad visum ratione coloris. Si diversorum sensuum, tunc unus sensus perciperet sensibile alterius sensus, ut visus perciperet dulce et gustus album et sic de aliis—quod est inconveniens, quia tunc sensibilia propria essent communia.

1 *Sens.* 7, 447a12.

12 tantum] t(ame)n C

Sed contra

Ad oppositum est Philosophus, capitulo isto illa parte ubi incipit solvere istam dubitationem, ut ibi, *De prius autem dicta*.

Determinatio

Ad istam dubitationem dicendum distinguendo primo de sensu, secundo de sensibilibus, tertio solvetur per haec dubitatio.

5 Pro primo sciendum, quod sensus dupliciter potest accipi: vel ut est exterior et particularis, vel ut interior et communis. Primo modo est aliquis de numero quinque, scilicet visus etc. Et dicitur exterior, quia eius organum magis est exterius quam aliorum sensuum. Dicitur particularis <quia> modo particulariori, id est materialiori, iudicat de suo obiecto quam
10 aliquis sensus interior. Sensus secundo modo dictus est situatus in anteriori parte capitis, ut vult Avicenna *Sexto naturalium*, capitulo quinto. Et ad illum locum, ubi situatur ille sensus, concurrunt omnes nervi sensitivi sensuum particularium. Et ideo dicit Albertus quod consistit quasi in quodam centro et est locus medullus et humidus. De hoc magis apparebit
15 in posterum. Et dicitur interior, quia situatur in organo magis interius: cerebro. Et dicitur communis, non secundum praedicationem sed secundum cognitionem, quia communiter iudicat de omnibus sensibilibus particularibus sensuum particularium, et de actibus sensuum particularium, et de differentiis praedictorum sensuum et praedictorum actuum.

20 Pro secundo sciendum quod pluralitas sensibilibus potest dupliciter accipi: uno modo ut est unius generis, alio modo ut est diversi generis. Primo modo dicuntur plura sensibilia, quae sunt contenta sub uno obiecto primo unius sensus, et sic dicuntur album et nigrum plura sensibilia, quae sunt sub visibili; et similiter dulce et amarum sunt plura sub gustabili.
25 Secundo modo dicuntur plura sensibilia, quae sunt sub diversis obiectis diversorum sensuum particularium, ut dulce et album, et similiter nigrum

2 *Sens.* 7, 448b17. 11 Avicenna, *De anima* 1.5, 87–88. 13–14 Albertus Magnus, *De anima* 2.4.8, 158.10–13.

10 aliquis] alius C 24 sub] s *add.* & *del.* C

et sonus acutus, quia album continetur sub uno obiecto, scilicet colore, et dulce sub alio, scilicet odore.

Per ista potest solvi dubitatio, et ita patebit tertium. Propter quod dicendum quod plura sensibilia unius generis sive unius contrarietatis, ut album et nigrum, simul possunt percipi ab uno sensu particulari. Cuius ratio est, quia species talium simul possunt informare organum visus, et per species visibilis fit visus. Tamen distincte de talibus non potest iudicare sed modo confuso, quia distinctum iudicium est circa unum distinctum. Plura tamen sensibilia diversi generis non possunt percipi ab uno sensu particulari nec simul nec in diversis temporibus, quia sensus particularis solum cognoscit ea, quae sunt sub proprio suo obiecto, sicut visus solum cognoscit colorem | et lucem et illa quae sunt sub ipsis. Et similiter est de gustu respectu saporis et eorum quae sunt sub sapore, scilicet dulce et amarum. Et sic de aliis.

Si loquatur de sensu communi, tunc dicendum est quod plura sensibilia—sive sint unius contrarietatis, scilicet unius generis, sive diversi generis—possunt simul sentiri a sensu communi. Cuius ratio est quia species eorum simul possunt informare sensum communem, sicut vult Avicenna ubi prius, quod “omnes formae, quae imprimuntur quinque sensibus, redduntur sensu communi.” Et ideo dicit posterius quod sensus communis non percipit nisi ex eo quod sensus proprii redeunt ad ipsum cum suis lucris. Et ratio est quia nervi sensitivi procedunt ab organis sensuum particularium usque ad sensum communem, ut dictum est. Et per tales nervos fit multiplicatio specierum diversorum sensibilium ad sensum communem. Et ideo, sicut simul possumus videre et audire colorem et sonum per diversos sensus particulares, sic possumus per unum sensum communem simul iudicare de istis.

19–20 Avicenna, *De anima* 1.5, 87.21–22: “[...] omnes formas quae imprimuntur quinque sensibus et redduntur ei.” **20–22** Avicenna, *De anima* 5.8, 180.37–39: “Similiter est dispositio sensus communis ex quo est principium cuiuslibet virtutis sensibilis, et ad quem postea redit cum lucro”; cf. Anon., *De potentiis animae*, c. 4, 29b: “[...] quantum vero ad apprehensionem et renuntiationem sensus communis fit in actu per proprios; quia nihil apprehenderet nisi per hoc quod sensus proprii redeunt ad ipsum cum suis lucris, ut dicit Avicenna.”

25 possumus] possumus C 26 possumus] possumus C

Et hoc est quod vult Aristoteles capitulo isto, quod sicut duo oculi per duos nervos concurrunt ad invicem in uno loco versus cerebrum, in quo loco est principale organum visus, et in illo uno loco fit unum iudicium visuale—quia nisi sic concurrerent, homo in videndo per duos oculos
 5 unam rem non videret una visione sed duabus visionibus, quod est inconveniens. Eodem modo omnia organa sensuum particularium, ut vult Aristoteles hic, concurrunt in uno loco in quo est sensus communis. Et ab ipso fit unum iudicium diversorum sensibilium particularium, ut dulcis et albi, et sic de aliis.

10 Ex hiis patet qualiter sensus communis potest simul apprehendere diversa sensibilia diversorum sensuum particularium. Et ex hoc sequitur ulterius a multo fortiori, quod potest apprehendere diversa sensibilia simul eiusdem generis, ut album et nigrum.

Ad rationes

Et per ista patet ad rationes.

15 <Ad 1> Ad primam dicendum quod motus eorum possunt esse aequales. Et quando dicitur “unus impedit alium”, dicendum quod non oportet, sed hoc habet intelligi quando motus est per contrarietatem, sicut quando calidum et frigidum movent per caliditatem et frigiditatem, quae sunt contraria. Sed sic non est in proposito, quia motus sensibilium in organis
 20 sensuum per species contrariorum sensibilium non est motus per contrarietatem, quia species illae non sunt contrariae, cum possunt esse in eadem parte medii et organi. Similiter talis motus non est proprie motus nec mutatio proprie, sed solum similitudinarie, cum non sit nisi quaedam immutatio spiritualis. Vel aliter potest dici quod motus eorum possunt esse
 25 inaequales, nec unus obfuscabit aliam propter spiritualem immutationem, nisi alterum sit valde excellens, sicut est de lumine solis respectu luminis lunae. Sed talis obfuscatio habet intelligi de motu reali per contrarietatem.

1–7 *Sens.* 7, 448b26–449a10.

12 a multo fortiori] ad m(u)lto(fortio)ri C; *coni.* Ebbesen 14 patet] *iter.* C 17 intelligi] ī tē C

C 168rb <Ad 2> Ad secundam dicendum quod patet per positionem, scilicet quod plura sensibilia unius sensus particularis possunt simul sentiri ab uno sensu particulari modo confuso una actione, et distincte per diversas actiones. Et sensibilia plura diversi generis simul pos<sunt> sentiri ab uno sensu communi, ut dictum est. 5

Si dicatur per Philosophum, secundo *De anima*, capitulo de tactu: “omnis sensus est unius contrarietatis”; sed per concessum sensus communis est plurium contrarietatum, quia potest percipere album et nigrum, dulce et amarum; ergo sensus communis non est unus sensus. Ad istud dicendum quod Philosophus ibi loquitur de sensibus exterioribus (et non de interioribus), cuiusmodi non est sensus communis. Ideo ratio non concludit. 10

Ex praedictis in isto tractatu patent aliquantulum sex de quinque sensibus exterioribus, scilicet necessitas eorum, numerus eorum, organa eorum, obiecta eorum, media eorum, operationes eorum. Et sic finitur iste tractatus. 15

6–7 *de An.* 2.11, 422b23–26.

6 philosophum] philosophus C 11 non¹] *s.l.* C

Gualterus Burlaeus,
Quaestiones super librum De sensu et sensato

Quaestio 26

Consequenter quaeritur de ultima quaestione quam Philosophus quaerit Va 62vb
 in littera: utrum contingat aliquem sentire simul diversa sensibilia.

Quod non

5 <1> Et arguitur quod non. Et primo quod aliquis non possit simul sentire
 diversa sensibilia specie, quia aliquis simul non sentit contraria, quia mo-
 tus qui fiunt a sensi<bili>bus contrariis sunt contrarii. Si ergo impossibile
 est aliquem moveri simul motibus contrariis, impossibile est aliquem si-
 mul sentire contraria; sed sensibilia diversa in specie sunt contraria; ergo
 etc.

10 <2> Et quod <non> diversa sensibilia in genere: quia si aliquis sentiat
 simul diversa sensibilia in genere, motus, qui fiunt a talibus sensi<bili>bus,
 aut sunt aequales aut inaequales. Si aequales, ergo unus destrueret alium
 sic quod neutrum sentiatur, quia non potest dici quod ex eis fiat unum
 per commixtionem. Item, nec inaequales, quia tunc motus maior impedit
 motum minorem ne sentiatur.

15 <3> Item, quod non potest virtus superior, nec inferior; sed intellectus
 est virtus superior quam sensus; sed intellectus non potest simul intelli-
 gere multa; ergo nec sensus.

In oppositum

20 Oppositum arguitur, quia Philosophus dicit primo huius libri, ubi determi-
 nat qualiter oculus videt se, quod impossibile est quod aliquod sensibile
 sit praesens sensui et lateat ipsum. Arguitur tunc sic: si plura sensibilia
 simul obiciantur sensui, tunc simul comprehendet utrumque; sed possibi-

18 *Sens.* 2, 437a22–b9.

4 diversa] *iter.* Va 5 qui] *in mg., corr. ex cum Va*

le est duo simul obici sensui, ut visui; quare necesse est quod utrumque simul sentiat—aut sensibile erit praesens sensui et latebit ipsum.

Determinatio

Dicendum est ad hoc quod aliquis simul potest sentire diversa sensibilia, sive sint diversa in specie sive diversa in genere. Ad cuius evidentiam consideranda sunt tria. Primum est quod sensibilia diversa specie simul
5
Va 63ra possunt comprehendi a sensu particulari, | ut a visu album et nigrum. Secundo est intelligendum quod simul non possunt apprehendi sensibilia diversa in genere, puta album et dulce. Tertio est intelligendum quod a diversis sensibus poterunt diversa sensibilia genere simul sentiri.

Primum patet, quia sensibilia diversa in specie sunt contraria; sed unus
10
sensus particularis simul potest suscipere contraria, quia sensus est virtus cognoscitiva. Nunc autem eadem virtus simul est cognoscitiva contrariorum, quia licet ipsa cognita sunt contraria, cognitiones tamen contrariorum non sunt contrariae.

Item, etiam cognito uno, scilicet contrariorum, necesse cognoscitur
15
reliquum et comprehensio per cognitionem; ideo idem simul potest comprehendere contraria. Unus ergo sensus particularis potest simul comprehendere contraria. Unde non dico quod motus unus sit motus alterius, nec cognitio unius est cognitio alterius a parte eorum, quae motum et cognitionem causant. Aperte tamen eius quod patitur et suscipit idem est motus
20
unius et alterius.

Item, una est cognitio contrariorum, et ideo dicit Philosophus quod
habitus est principium cognoscendi se ipsum et suam privationem; sed
in contrariis unum se habet per <modum> habitus, reliquum per modum
privationis; ideo etc.
25

23 Haec verba in Petri Auvergni quaestionibus supra librum *De caelo et mundo* 1.1, 26.80–83 inveniuntur: “Ideo dicitur in fine prooemii De anima quod rectus est iudex sui et obliqui, id est habitus est principium cognoscendi se ipsum et suam privationem.” Cf. Auctoritates, 176 (21): “rectus est iudex sui et obliqui”; *de An.* 1.5, 411a5–6. (Galle 2015, 101.)

7 est] in comprehendi a sensu particulari ut a visu *add. & del.* Va 23 ipsum et] in Va

Simul tamen non potest sentire sensibilia diversa in genere. Et ratio huius est, quia si sic, tunc diversificaretur secundum speciem, quia sicut dicit Philosophus in littera, ex diversitate sensibilibus in genere sequitur diversitas sensuum in specie; quare si diversa sensibilia in genere simul
5 sentirentur ab uno sensu, sequatur quod ipsis erit diversus sensus specie, quod est inconueniens; ideo etc.

Tertia declaratio est, scilicet, quod a sensu communi possunt simul apprehendi diversa sensibilia in genere. Dicit enim Philosophus in littera, quod illud quo[d] virtus sensitiva sentit diversa sensibilia in genere
10 est idem secundum subiectum, ratione tamen alterum et alterum. Illud autem unum et idem secundum subiectum est sensus communis, et ideo ipso sensu communi sicut aliquo indivisibili secundum substantiam sentiuntur simul diversa sensibilia in genere. Organum autem istius sensus communis secundum intentionem Philosophi sic natum est iuxta cor, quia
15 a corde derivantur sensus et motus ad omnes partes corporis. Secundum tamen quod dicunt medici et Avicenna, simpliciter organum sensus communis situatum est iuxta cerebrum. Dicit enim Avicenna, in primo *Canonis*: “a summitate capitis procedunt nervi duo ad oculos duos, duo ad aures, unus ad linguam, et ex illis derivantur nervi ad singulas partes animalis. Secundum aliquam partem sui patiatur †ignorantiam† sensus, sed
20 in omni parte sit sensuum, ita quod per sensum communem non intelligemus aliud nisi illud, a quo primo derivantur omnes sensus particulares.” Unde sensus communis existens in animali sic se habet ad sensus particulares sicut centrum in circulo se | habet ad partes circumferentiales circuli. Va 63rb
25 Et sicut omnes potentiae et omnes virtutes sensitivae animae reducuntur ad sensum communem, sic omne organum sensuum particularium reducitur ad organum sensus communis. Unde sicut dicit Avicenna, “ab organo

3–4 Cf. *de An.* 2.4, 415a16–22; *ibid.*, 2.6, 418a7–18. 9–10 Cf. *Sens.* 7, 449a16–20. 18–22 Haec verba non inveni, sed loquitur de nervis in Avicenna, *Canon medicinae* 1, 1.5.3.2. 196.27–197.5 Haec verba non inveni.

5 sentirentur] sentiantur Va sequatur] sequitur Va 12–13 sentiuntur] Va^{corr} ex sentiunt Va 15 derivantur] divinantur Va 18 nervi] *in mg.*, *termi a.c.* Va 19 derivantur] dirivantur *in mg.* Va^{corr} ex dominatur Va 20 ignorantiam] ignorāñ Va 24 centrum] Va^{corr} ex cerebrum Va

sensus communis derivantur duo”, scilicet, nervi optici “ad duos oculos, quae sunt concavi in quibus est corpus perspicuum subtile transparens, per quod transeunt species rerum”, scilicet visibilium, “ad principium visivum. Et sicut duo”, scilicet nervi, “derivantur ad duos oculos, similiter duo ad aures.” Et inde est quod sensus communis iudicat de sensi⟨bili⟩bus omnium sensuum particularium et alteratur ab omnibus sensi⟨bili⟩bus per alterationem organorum sensuum particularium. Unde omnia sensibilia sunt obiectum respectu sensus communis, sed mediate, et ideo dicit Philosophus, quod sensus communis habet iudicare de sensi⟨bili⟩bus omnium sensuum particularium. Ideo est eiusdem complexionis cum omnibus organis sensuum particularium, unde organum sensus communis in illa parte a qua procedunt[ur] duo nervi ad oculos est aquae naturae, et in illa parte a qua procedunt[ur] duo nervi ad organum auditus est naturae aereae, et in illa a qua procedunt[ur] nervi ad organum olfactus est naturae igneae.

Ad argumenta

⟨Ad 1⟩ Ad primum igitur dicendum quod aliquis potest simul sentire contraria, hoc est, illa quae contrarietatem habent in suo esse materiali. Et cum dicit “motus qui sunt a contrariis sunt contrarii”, dico quod motus reales qui sunt a contrariis et secundum esse materiale sunt contrarii, tamen qui sunt a contrariis secundum esse spirituale non oportet quod sint contrarii. Sic autem fiunt motus in sensum a sensi⟨bili⟩bus secundum esse spirituale. Unde vult Philosophus quod duae formae, quae in esse contrarietatem habent, non possunt simul recipi in eadem parte materiae, quia sic sunt contrarii. In sensu tamen, quia non habent materiale esse et reale, secundum quod esse habent contrarietatem, sed esse spirituale vel [in] esse ⟨inten⟩tionale, et in medio, possunt simul recipi a sensu et in medio.

9–10 Cf. *Insomn.* 2, 460b16–18; *de An.* 3.2, 425b12–17; *Auctoritates*, 183 (107). 22–24 *Sens.* 7, 448a1–3

3 transeunt] *coni.*; transparent Va 5 iudicat] indicat Va 7 particularium] particularium Va 10 eiusdem] *iter. a.c.* Va 19 contrarii] dico quod motus reales *add. & del.* Va 24 materiale esse] Va^{CORR} ex naturale Va 25 sed] sic *a.c.* Va 26 intentionale] cōale Va

⟨Ad 2⟩ Ad secundum dicendum quod isti motus sunt aequales. Et cum dicitur “ergo destruunt se”, non valet. Verumtamen si venirent in sensum sub esse materiali, destruunt se ibi. Unde in sensu sunt sub esse spirituali, et ideo se non destruunt in sensu.

5   ⟨Ad 3⟩ Ad tertium dicendum quod illud quod non potest virtus superior in quantum superior, nec inferior. Et cum dicitur “intellectus est virtus superior”, verum est quoad hoc quod materialia potest comprehendere im-
 10 intellectus non possit, sensus tamen bene potest. Vel sic: omne quod non potest virtus superior quantum ad rationem | perfectionis simplex, non potest inferior. Unde quia ista operatio, quae est comprehendere plura si-
 mul, non ⟨est⟩ aliqua perfectio simpliciter, ideo in illam operationem bene potest sensus etsi non intellectus.

Va 63va

15   Amen.

Ioannes de Ganduno,
Quaestiones super librum De sensu et sensato

Quaestio 33

O 36va, S 68vb,
 Va 120rb, Ve 261va

Circa ultimum capitulum huius libri primo quaeritur utrum unus sensus possit simul apprehendere sensibilia diversorum sensuum genere.

Quod non

Va 120va <1> Videtur quod non, quia una | potentia est unius contrarietatis, ut patet
 Ve 261vb in secundo *De anima*. | Sed sensibilia diversorum generum, ut album et dulce, non sunt unius contrarietatis, ut notum est. 5

<2> Item, aut motus ab illis sensibilibus facti essent aequales aut inaequales. Si aequales, tunc omnino unus depellit alium, vel saltem prohibet ipsum, quia semper magis sentitur aliquod simplex existens quam commixtum. Si inaequales, tunc fortior depellet et impediet debiliorem. Et huius signum ponit Aristoteles, quia si aliquis vehementer per virtutem interiore *intendit* in aliquid, tunc contingit quod delata sub oculis non videt. 10

<3> Item, magis videtur quod unus sensus possit comprehendere sensibilia eiusdem generis, ut visus album et nigrum, quia magis conveniunt quae sub uno propinquo genere continentur quam quae non. Sed unus sensus non potest simul cognoscere sensibilia eiusdem | generis, ut album et nigrum, quia tunc unum et idem moveretur sub motibus contrariis, nam 15

4 *de An.* 2.11, 422b23–24. 10–12 *Sens.* 7, 447a15–16.

1 circa ... quaeritur] quaeritur consequenter circa ultimum capitulum istius libri Ve
 2 apprehendere] comprehendere Va sensuum genere] sensuum generum O S; generum Ve^{corr} ex sensuum generum Ve 4 sensibilia] similitudo Va generum] videtur quod non *add. & del.* Ve et] *om.* Va 5 notum] manifestum OS 6 sensibilibus] sensibus S Ve 7 aequales] inaequales Va depellit] *iter.* Ve 8 simplex] semper *a.c.* O existens] ens Va 8–9 commixtum] mixtum Ve 9 depellet] depellit O S Ve 10 vehementer] et *add.* Va 11 intendit] *om.* O S Ve; *cous* ^{1 vox} *ut vid.* Va aliquid] aliquid Va 13 videtur] videretur O S 15 continentur] continent Va

sensus nihil cognoscit nisi per motum factum in ipso a sensibili. Contrariorum autem contrarii sunt effectus. Cum igitur ista sensibilia | sint contraria, motus facti ab ipsis sunt | contrarii, et sic sensus unus moveretur simul motibus contrariis, quod est impossibile. S 69ra AA 41b

- 5 <4> Item, confirmatur quia contraria non possunt simul esse in re extra, et hoc certum est. Cum ergo ea, quae sunt in anima, sint proportionalia eis, quae sunt in rebus—ut patet in primo et secundo *Perihermenias* et tertio *De anima*—sequitur quod non possunt simul esse in anima.

In oppositum

Oppositum vult Aristoteles hic et in secundo *De anima*.

Determinatio

- 10 Dico primo quod una virtus potest simul cognoscere sensibilia diversorum generum, ut album et dulce et similia, quia virtus cognoscens diversitatem et convenientiam inter aliqua cognoscit utrumque, et hoc est manifestum. Si enim alterum horum ignoraret, non posset ponere differentiam | inter ipsum et alterum. Sed una virtus iudicat differentiam inter duo diversorum generum, ut inter hoc album et hoc dulce. Non enim potest dici quod hoc 15 pertineat ad diversas virtutes, quarum una cognoscit unum et alia aliud, quia constat quod differentia inter hoc album et hoc dulce est quid unum

1–2 *Sens.* 7, 448a2; *Auctoritates*, 198 (32): “Contrariorum contrarii sunt motus.” 7 *Int.* 1.1, 16a3–8. 8 *de An.* 3.7, 431a1–2; cf. *de An.* 3.4, 429a13–18. 9 *Sens.* 7, 449a5–20; *de An.* 3.2, 426b8–427a15.

1 factum in ipso] *om.* Va 3 moveretur] movetur Ve 5 item] similiter Va quia] quod Ve 6 sint proportionalia] sunt proportionabilia O S; proportionalia Ve 7 *Perihermenias*] *om.* Va 8 sequitur] sequeretur O Va 9 hic et in] *om.* Va 10 simul] primo Va 11 similia] consimilia Va 12 manifestum] manifesta O S Ve 13 alterum] alter aliud *corr. ex altera ut vid.* Ve horum ignoraret] illorum ignoratur O Ve; horum ignoratur S posset] potest Ve ponere differentiam] *inv.* Ve 14 ipsum et alterum] ipsum alterum S; ipsam Va virtus] vir cuius *ut vid.* S 15 ut] et Ve et] inter *add.* S Ve 16 pertineat] pertinet Ve quarum] propter S alia] et *add. & del.* S 200.17–201.1 quia ... sensibile] *om.* Va 17 differentia] AA; differunt O S Ve; *om.* Va et] inter *add.* Ve

sensibile, et ideo ab unica virtute debet comprehendi. Item, simile esset si per unam virtutem cognosceretur album et per aliam dulce, sicut si unus homo cognosceret album et alius dulce. Et certum est: si ego perciperem album et tu dulce, ego non possem iudicare differentiam inter album et dulce.

5

Secundo dico propter eandem rationem, quod una virtus potest cognoscere sensibilia, ut album et nigrum, quia unius virtutis est percipere differentiam contrariorum sensibilibum. Et ideo oportet quod cognoscat utrumque et simul, quia non potest cognosci differentia alicuius ab alio alio, nisi illud aliud cognoscatur.

10

Et est intelligendum quod illa virtus, quae habet comprehendere differentiam vel convenientiam inter sensibilia diversorum generum, vocatur sensus communis. Quod potest intelligi dupliciter. Uno modo communitate praedicationis, et illud non est sanum—quod enim est unum communitate praedicationis tantum, non est quid unum realiter et in actu. Universalia enim non existunt extra animam nisi tantum in potentia, ut patet tertio *De anima*. Et Commentator vult idem in duodecimo *Metaphysicae*. Alio modo potest intelligi communis communitate immutationis, scilicet, quia ab omnibus sensibus sensibilibum particularium mutatur et est terminus mutationum omnium sensuum particularium. Et isto modo est bene verum, quia licet secundum se sit una virtus, tamen organum suum copulatur cum organis omnium particularium sensuum et per ea transeunt ad

15

20

O 37ra

17 *de An.* 2.5, 417b19–29; *Auctoritates*, 179 (60): “Universalia sunt in anima sed particularia sunt extra animam.” Averroes, *In Metaph.* 12.21, fol. 307rb.

1 unica] una Va   comprehendi] sensibile *add.* Va; [1 vox] *post* comprehendi Ve
item] *om.* Va   2 aliam] alium Ve; hoc *add.* O   3 perciperem] cognoscerem O   4–
5 ego ... dulce] *om.* Va   4 possem] possum Ve   6 propter] quod per Va   8 quod]
ut O   9 simul] similia S   differentia alicuius] *inv.* Va   10 alio] *om.* Ve   12 vel] et
O   13 quod] quia O; quia quod S Ve   intelligi] vitali *ut vid.* S   14 praedicationis]
tamen non est quid *add. & del.* O   illud] illa S   15 quid] *om.* Ve   realiter]
essentialiter Va   16 existunt] possunt unum O S; ponunt unum Ve   19 ab] in Va
sensibus sensibilibum particularium] sensibus *et* sensibilibum particularium *inv.* O S Ve
mutatur] imitatur O; immutatur Ve   20 isto] ideo S Ve   22 organis] organicis Ve
particularium sensuum] sensuum particularium sensibilibum Va   per ea] propterea
Va; postea Ve

ipsum motus omnium | sensibilibus. Et hoc pulcre dicit Commentator in S 69rb
 secundo *De anima*, quod “melius | est opinari quod virtus primi sentientis Ve 262rb
 est una forma et multa instrumentis copulatis cum ea per quae transeunt
 motus sensibilibus quousque copulentur cum ea, quam dicere ipsam esse
 5 unam subiecto et multa secundum formas | quae describuntur in ea.” Va 120vb

Ulterius est notandum quod Aristoteles, in secundo *De anima*, volens
 ostendere quomodo illa virtus sit una et quomodo multae—quia illud fuit
 difficile intelligere et est magis leve ad declarandum per exemplum—ideo
 induxit sermonem in via exempli, ut dicit ibi Commentator. Et dicit Ari-
 10 stoteles, quod sicut punctus, qui est centrum circuli, est unus secundum
 se et est diversificatus secundum quod est terminus alterius et alterius
 lineae ad ipsum a circumferentia protractae, ita quod ille punctus secun-
 dum quod est terminus unius lineae differt a se ipso secundum quod est
 terminus alterius lineae, sic sensus communis est una virtus secundum se,
 15 sed differt secundum quod immutatur ab alio sensu particulari.

Ad rationes

⟨Ad 1⟩ Ad primam rationem potest dici secundum quod communiter di-
 citur, quod illa proprie intelligenda est de sensibus particularibus, non de
 sensu communi. Vel dicas melius quod unus sensus est unius contrarie-
 tatis primae, licet possit esse plurium ex consequenti. Modo sensus com-

2–5 Averroes, *In de An.* 2, cap. 149, 357.44–50: “Et quasi opinatur quod virtus primi sen-
 tientis melius est ut dicatur esse una forma et multa instrumentis copulatis cum ea, per
 que transeunt ad ipsam motus sensibilibus quousque copulentur cum ea, quam dicere ip-
 sam esse unam subiecto et multa secundum formas que describuntur in ea.” 7–9 Aver-
 roes, *In de An.*, 2.149, 355–56. 10–15 Haec verba magis paraphrasim Averrois (ibid.)
 constituunt; cf. *de An.* 3.2, 427a9–14.

3 multa] multis O Va ea] quam dicere ipsum esse unam *add. & del.* O 5 mul-
 ta] multam Va Ve describuntur] describuntur O Va; describitur S 7 quomodo¹]
 quam *ut vid.* Ve sit] est O S Va 7–8 fuit difficile] *inv.* O; fuit dissi(mile) *a.c.* Ve
 11 alterius¹] *om.* S et alterius] *om.* Va 12 a circumferentia] circumferentiam Ve
 protractae] pertractae O S Va 13 unius] illius O; unius *s.l.* Ve^{corr} ex illius Ve 15 dif-
 fert] differunt S alio] illo Va 16 potest] posset O 17 sensibus] sensibilibus
 O 18 communi] universaliter O S Ve unus] unius Ve 202.19–203.1 primae ...
 contrarietatis] *om.* S

munis unius est contrarietatis, quia sensibilia diversorum generum possunt cadere quodammodo sub una contrarietate, scilicet, convenientia vel differentia.

〈Ad 2〉 Ad aliud potest dici quod motus a diversis sensibilibus possunt esse aequales secundum quod possibile est esse aequalitatem in rebus diversorum generum. Et tu dicis “ergo impediunt se invicem”: potest dici quod verum est — si essent motus reales et contrarii, sed spirituales et disparati non oportet. Vel posset dici quod diversa sensibilia diversorum generum apprehenduntur una actione et secundum quod conveniunt in una proprietate, scilicet, convenientia vel differentia. |

〈Ad 3 et 4〉 Ad aliud dicitur quod contraria secundum esse reale non possunt esse simul, sed secundum esse intentionale | possunt. Vel melius forte quod quamvis album et nigrum sint contraria, tamen intentio albi et intentio nigri non sunt contraria. Et tu dicis “contraria faciunt effectus contrarios”: verum est — si agant in materiam aptam natam suscipere ipsa secundum esse idem secundum quod sunt in agente, sed si non sit materia susceptibilis secundum idem esse, non oportet. Et sic est in proposito, nam album et nigrum non sunt nata suscipi in medio et organo secundum esse reale, sicut habent esse in obiecto. Vel dicas quod verum est in causis univocis, non in causis equivocis.

Quaestio 34

Quaeritur consequenter utrum unus sensus percipiat contraria vel sensibilia diversorum generum sub unica | actione.

1 est] *om.* O Ve 1–2 possunt] possent O 2 convenientia] convenientiam S 2–3 vel differentia] ut d *a.c.* S 4 potest] posset OS Ve 6 tu] cum Va 8 non oportet] *om.* OS Va 9 apprehenduntur] comprehenduntur Va 11 contraria] *om.* Va 12 intentionale] spirituale Va 13 forte] *om.* Va 14 effectus] *iter.* Va 15 aptam] apertam OS 17 et] quod *scr. & del.* Ve 18 nata suscipi] nata suscepi S; apta suscipi Va 19 habent] habet Va 20 equivocis] sequitur *add. & del.* Ve; etc. *add.* S 21 quaeritur consequenter] *om.* OS Va unus sensus] *inv.* Va percipiat] percipit O 22 unica] una O

Quod non

⟨1⟩ Videtur quod non, quia intellectus non percipit diversa et contraria una actione, quia qui unum non intelligit, nihil intelligit (quarto *Metaphysicae*), et ad quod se convertit, totaliter se convertit. Tunc arguitur: magis videtur de intellectu quam de sensu, cum sit efficacior in cognoscendo;
5 sed intellectus non potest; ergo nec sensus.

⟨2⟩ Item, virtus quae immutatur a contrariis diversis immutationibus comprehendit ipsa diversis actionibus—sic[ut] enim comprehendit prout immutatur; sed immutatur diversis immutationibus, quia unum immutat sicut habitus et reliquum sicut privatio; quare etc.

10 ⟨3⟩ Item, sicut est de diversis sensibus respectu unius sensibilis, sic de uno sensu respectu diversorum sensibilium; sed diversi sensus non possunt comprehendere unum sensibile actione una; ergo unus sensus diversa sensibilia non potest una actione cognoscere. Maior est evidens per convenientem similitudinem et minor patet per se ipsam.

In oppositum

15 Oppositum: sicut intellectus se habet ad intelligibilia, sic sensus ad sensibilia (tertio *De anima*); sed intellectus bene cognoscit diversa unica actione, quia unica actione comprehendit compositionem | ex materia et forma, Va 121ra
et constat quod comprehendendo | compositionem ex materia et forma, Ve 262vb
comprehendit materiam et formam, et haec sunt diversa; quare etc.

2–3 *Metaph.* 4.4, 1006b9–10; *Auctoritates*, 123 (99): “Qui non unum intelligit, nihil intelligit.” 16 *de An.* 3.4, 429a17–18; *Auctoritates*, 185 (137): “Sicut se habet sensus ad sensibilia, sic se habet intellectus ad intelligibilia.”

1 et] *om.* Va 3 quod] intellectus *add.* Va convertit¹] convertat S 4 videtur] videntur S 6 immutationibus] immutabilibus Ve 7–8 sic ... immutationibus] *om.* Va 8 immutationibus] immutabilibus Ve 10 sensibus] sensibi(li)bus O 12 una] *om.* Ve 12–13 ergo ... cognoscere] *om.* O 13 non potest una actione] unam actionem non potest S; non potest *et* una actione *inv.* Ve 15 se habet] *om.* Va ad²] *om.* Ve 17 actione] ratione Va 18 compositionem] compositum Va 19 et haec sunt] *iter.* S

Determinatio

O 37va De hoc dixerunt aliqui, quod virtus comprehendens contraria percipit ea diversis actionibus, quia eo modo sentiuntur quomodo agunt; sed agunt diversas actiones; ergo sentiuntur | per diversas actiones. Aliis non placet illud, quia sicut intellectus se habet ad intelligibilia, sic sensus ad sensibilia. Et hac propositione utitur Aristoteles, in tertio *De anima*, tanquam vera et manifesta. Sed intellectus simul intelligit diversa unica actione, ut patet componendo et dividendo. Item, Commentator, in capitulo de sensu communi, dicit: “virtus sensus communis, secundum quod est una, iudicat res diversas iudicio uno.” Item, arguunt: quia sequeretur quod unum subiectum simul haberet diversa accidentia eiusdem speciei solo numero differentia. Nam dicunt quod omnes operationes eiusdem potentiae sunt unius speciei, et sic, si simul ageret diversas actiones, sequeretur quod dictum est. Hoc autem est impossibile, quia Aristoteles, septimo *Metaphysicae*, dicit quod quaecumque accidentia sunt in uno subiecto et differunt, sunt diversa secundum speciem. 5 10 15

S 69vb Sed miror de ista ultima ratione in duobus. Primo, quia operationes distinguuntur penes obiecta, ut patet secundo *De anima*, et ideo, cum obiecta unius virtutis possunt esse diversarum specierum, videtur quod et actus. Item, quod dicunt impossibile esse quod diversa accidentia absoluta, numero differentia et convenientia specie, sint in uno subiecto simul: hoc non est omnino planum, quia constat quod intentiones duarum albe- 20

5 Ibid. 8–9 Averroes, *In de An.* 2.147, 353–54: “ista virtus [...] in quantum est eadem iudicat ea iudicio uno.” 13–14 Cf. *Metaph.* 7.4, 1029b20–21. 17 *de An.* 2.4, 415a16–22; *ibid.*, 2.6, 418a7–18.

1 comprehendens] comprehensionis O Ve; comprehensionis S ea] ex Va; om. Ve
2 sentiuntur] sentiunt S quomodo] quo Va 3 ergo ... actiones²] om. Ve 4 illud] istud Va; om. Ve 5 propositione utitur] inv. Ve 7 Commentator] dicit add. Ve
8 communi] et sensato Ve dicit] om. Ve 9 uno] meo Ve 9–10 iudicio ... diversa] iter. S 10 accidentia] activa Va 11 differentia] differentes a.c. O 12 speciei] specie S 13 est²] om. S 14 dicit quod] om. Va quaecumque] quacumque S
accidentia] activa Va 15 speciem] specie S 17 obiecta] unius virtutis add. & del. Va cum] om. Va 19 actus] accidens O S Ve accidentia] activa Va 20 simul] om. O S Ve 21 planum] probatum Va

dinum solo numero differentium sint in uno subiecto simul, vel in eadem parte medii, et accidentia absoluta per suam essentiam, et non est manifestum omnino per se quod sint unum numero. Et de hoc forte erit quaestio posterius. Et potest dici ad praesens, quod virtus cognoscens simul duo
 5 contraria secundum <se> diversa—etiam sensibilia diversorum generum—cognoscit ea unica actione, quia sicut intellectus apprehendit, sic et sensus quantum ad propositum. | Vel dicas causam quare non.

Ve 263ra

Item, unius virtutis non est simul et semel nisi unus usus; sed comprehensio sensibilibus per virtutem sensitivam est usus ipsius virtutis sensitivae, et ideo simul non potest esse nisi una.
 10

Ad argumenta

<Ad 1> Ad primum argumentum dico quod intellectus simul et semel potest intelligere diversa unica actione sub ratione convenientiae vel differentiae. Sed simul intelligere diversa et | sub diversis rationibus omnino non videtur possibile. Et ad istam intentionem dixit Aristoteles, quarto
 15 *Metaphysicae*, quod “qui unum non intelligit, nihil intelligit”: verum est — quantum ad rationem formalem, | sub qua aliqua simul intelliguntur, oportet quod sint unum. Sed secundum se possunt esse diversa.

AA 42b

O 37vb

<Ad 2> Ad aliud potest dici quod cum unumquodque contrariorum immutat sensum secundum se et per potentiam propriam, tunc faciunt
 20 immutationes contrarias quodammodo vel diversas, et hoc non est simul sed successive. Sed si mutant simul, tunc non faciunt diversas immutationes omnino, sed unum sub ratione convenientiae vel differentiae. Vel potest dici quod quamvis una virtus simul immutetur diversis immutatio-

15 *Metaph.* 4.4, 1006b9–10; *Auctoritates*, 123 (99).

1 vel] scilicet O S; *om.* Ve 2 accidentia] sicut activa vel *ut vid.* Va suam] sui Va 5 secundum] et S etiam] eius Ve 6 cognoscit] cognoscet Va 8 usus] visus *a.c.* O 9 est] *om.* Va ipsius] *iter.* Va 10 una] virtus *add.* Ve 11 et semel] *om.* O S Ve 11–12 potest] poterit Va; non potest Ve 15 quod] *om.* Ve 16 intelliguntur] intelliguntur Ve 18 cum] *om.* O 20 diversas] immutationes omnino *add.* Va 21 si] *om.* O S; tamen Ve mutant] commutant O S Va diversas] *om.* O 22 sed] secundum Ve

nibus, quia valde difficile videtur illud negare, tamen non cognoscat simul diversis actionibus, quia quamvis immutationes sint diversae, tamen virtus remanet una in se. Et ideo non potest simul uti illis diversis motibus ad diversas sensationes eliciendas.

〈Ad 3〉 Ad aliud potest dici concedendo quod sicut unus sensus se habet ad sensibilia omnino diversa, sic diversa ad unum. Et ideo, sicut diversi sensus non possunt cognoscere unum sensibile, sic unus non potest diversa penitus cognoscere in nullo convenientia. Unde cum dicimus unam virtutem simul comprehendere diversa et contraria sensibilia, oportet quod illa convenient in una ratione, id est, in una proprietate, scilicet convenientia vel differentia. Et si nullo modo convenirent, una virtus nullo modo simul cognosceret ipsa.

Vel potest dici quod non est simile, quia diversi sensus respectu nullius sensibilis possunt habere operationem unam, quia ad unitatem operationis semper requiritur unitas virtutis operantis. Sed unus sensus bene potest habere unam actionem respectu diversorum sensibilium, saltem in uno convenientium. Et ratio huius est, quia semper virtus superior potentior est inferiori. Et constat quod sensus communis est superior et nobilior sensibus particularibus, et ideo poterit cognoscere obiecta ipsorum particularium sensuum, licet diversi particulares sensus non possunt per se cognoscere unum obiectum, saltem loquendo de propriis sensibilibus, quia communia bene possunt a diversis sensibus percipi. Sed adhuc hoc est per diversas actiones.

Vel posset dici quod maior est vera faciendo comparisonem inter sensus eiusdem ordinis, quia sicut diversi sensus particulares ut visus et auditus, non possunt percipere unum sensibile una actione, sic unus sen-

1 videtur] erit O illud] *om.* Va cognoscat] cognoscat Va 2 sint] sunt Ve
5 dici] *om.* Ve 5–6 sicut ... habet] sensus se habet Va; unus sensus *et se habet inv.* O
6 omnino] omnia S 9 comprehendere] apprehendere Va sensibilia] similia *a.c.*
Ve 10 scilicet] in una *add.* Va; sibi Ve 13 non est simile] non est *et simile inv.* S
16 saltem] saltim O 17 convenientium] communicantis O S Ve; communicantium
AA 17–18 potentior] *om.* Ve 18–19 est superior et nobilior] superior nobilior
est Va 19 poterit] poteris *ut vid.* O 20 possunt] possint Va 22 a] etiam Va
sensibus] sensibilibus O 24 posset] potest Ve 25 quia sicut] quod sint O Ve; quod
sicut S

sus particularis, | puta visus vel auditus, non potest una actione com- O 38ra
prehendere sensibilia diversa, saltem diversorum generum. Sed si loqua-
mur de diversis sensibilibus particularibus et de uno sensu non particulari
sed communi, qui est alterius ordinis et superioris, non erit conveniens
5 similitudo.

Sed aliquis posset dubitare de uno sensu particulari respectu diverso-
rum sensibilium priorum, ut est visus respectu albi et nigri, utrum com-
prehenderet ea simul unica actione. Et potest breviter dici quod sic, secun-
dum quod conveniunt aut differunt. Tamen illud iudicium de illa conve-
10 nientia vel differentia est initiative et minus complete in sensu particulari,
completive autem in sensu communi.

Et si quis sophisticaret: sicut se habent diversi sensus particulares ad
unum sensibile proprium, sic unus sensus ad diversa sensibilia propria;
diversi autem sensus proprii nunquam per se cognoscunt unum sensibi-
15 le proprium (ut patet secundo *De anima*); ergo unus sensus proprius non
potest percipere sensibilia diversa. Potest dici quod non est simile, quia
diversa sensibilia propria, ut album et nigrum, bene possunt | contineri Ve 263va
sub uno primo subiecto, ut album et nigrum sub colorato, et ideo ab una
virtute possunt cognosci, cuius est illud obiectum primum. Sed unum sen-
20 sibile proprium non potest per se contineri sub diversis primis obiectis
diversorum sensuum, ut patet de se per inductionem. Ideo etc.

15 *de An.* 2.6, 418a7–17.

1 particularis] particulares S 2 generum] unica actione *add.* OS Ve 2–3 loquamur]
loquimur Ve 4 non] *om.* O 7 visus respectu] *om.* Va 7–8 comprehenderet] com-
prehendere Ve 8 simul] *om.* Va 9 quod] *om.* Va aut] et Va 10 initiative] Va
AA; nunciative OS Ve 11 completive] complete Va autem] aut Ve 14 diversi]
diversa S 14–15 sensibile proprium] *inv.* OS; sensibile Va 17–18 bene ... nigrum]
om. Va 18 primo] proprio O; proprio *et* primo Ve 19–20 sensibile] obiectum O
21 per inductionem] inductive Ve

Ioannes Buridanus,
Expositio in librum De sensu et sensato

Capitulum 8

E 126rb, V 148rb *Est autem quaedam* (447a12). In isto octavo capitulo tractatur ista quaestio: utrum sensus possit plura sentire simul. Et primo movet quaestionem; secundo arguit ad eam; tertio improbat quandam solutionem falsam; quarto ponit solutionem veram. Secunda, ibi, *Si autem* (447a14); tertia, ibi, *Quod autem dicunt* (448a19); quarta, ibi, *De prius autem dicta* (448b17). 5

⟨1⟩ Est ergo quaestio utrum sensus potest sentire duo simul in eodem et indivisibili tempore. Et non credatur quod Aristoteles credat aliquod tempus esse indivisibile, ita quod non habeat partes. Sed tempus vocatur indivisibile ad se ipsum, quia non est divisum contra se ipsum. Et ideo tu et ego sumus in hac | domo in eodem tempore indivisibili sic intelligendo, 10 quod tempus in quo tu es in hac domo non est divisum contra tempus in quo ego sum in hac domo.

⟨2⟩ *Si autem semper* (447a14). Hic vult arguere quod non sit possibile aliquem simul plura sentire. Et ad hoc ponit quatuor rationes. Secunda, ibi, *Adhuc si magis* (447b6); tertia, ibi, *Videtur enim* (447b24); quarta, ibi, 15 *Amplius, si contrariorum* (448a1). Item, primo praemittit duas suppositiones, secundo format suam rationem; secunda, ibi, *Si itaque* (447a21). Prima dividitur in duo secundum duas suppositiones, quas praemittit; secunda, ibi, *Et quod unumquodque* (447a17).

⟨2.1.1.1⟩ Prima suppositio est quod in animatis circa sensus motus ma- 20 iores faciunt latere motus minores, verbi gratia, aliqui fortiter intendentes ad aliquam melodiam vel fortiter timentes aut cogitantes non percipiunt aliquando ea, quae ante oculos suos portantur, vel etiam ea quae eis dicuntur.

20–21 *Sens.* 7, 447a14–15; *Auctoritates*, 198 (28): “Motus maiores expellunt minores.”

1 quaedam] et quae E 7 credatur] credas V 8 vocatur] vocat V 12 ego] om. V 13 vult] voluit E 14 quatuor] quinque a.c. V 21–22 intendentes] impendentes E

5 <2.1.1.2> *Et quod unum*⟨*quodque*⟩. Hic ponit secundam suppositionem, scilicet quod simplex praesentatum sensui absque permixtione eius cum alio magis et veracius percipitur quam si sit alteri commixtum. Ideo melius audis et intelligis hominem solitarie loquentem quam si ipse cum alio vel aliis simul loqueretur.

10 <2.1.2> *Si itaque maior*. Hic arguit ad propositum, scilicet quod tu non potest plura sentire simul, quia vel illa sunt aequalia in movendo sensum vel unum est fortius altero. Si unum sit fortius altero, tunc illud quod est minus latebit per primam suppositionem. Si autem sint aequalia, tunc facient unum commixtum, et ita neutrum vere et perfecte percipietur, ut dicebat secunda suppositio. Et confirmatur, quia aut illa plura commiscuntur et sic faciunt unum et sub modo unius percipiuntur; ideo non percipiuntur plura per modum plurium, sed solum per modum unius. Si autem illa plura non sint commiscibilia—eo quod non sunt contraria sed diversorum generum, sicut vox et color—tunc si unum sit fortius, faciet alterum late-
15 re, ut dicebat prima suppositio. Et si sint aequalia, tunc utrumque aliquid impiediet de reliquo. Ideo neutrum sub propria forma percipietur.

20 <2.2> *Adhuc si magis*. Hic ponit secundum argumentum ad probandum quod non sit possibile aliqua plura sentire simul, quia si hoc esset possibile, illud maxime esset possibile de sensibilibus eiusdem sensus; sed de illis non est possibile; igitur de nullis est possibile. Maior videtur manifesta, quia quae diversis sensibus sensibilia sunt, ut sapor et color, magis distant ad invicem quam quae eadem sensu sentiuntur; ideo magis possunt se invicem impedire. Sed minor probatur, quia eadem potentia non videtur
25 habere ad semel nisi unum usum, licet una vice possit habere unum usum et alia vice alium. Ideo si illud sensus simul perciperet diversa obiecta, hoc non esset secundum plures actus sed secundum unum actum. Ideo

1 *Sens.* 7, 447a17. 6 *Sens.* 7, 447a21. 18 *Sens.* 7, 447b6.

3 veracius] verius E 4 audis] audes *a.c.* V 7 plura] *om.* E in] *om.* V 11 aut] *vel* autem E V 12–13 percipiuntur²] percipitur E 14 plura] *om.* V sint] sunt E 15 color] calor E 16 tunc] et tamen E 17 impiediet] impiediat V 18 magis] *om.* E 20 eiusdem sensus] eodem sensu V 23 ad] ab E 25–26 nisi ... alium] unum usum nisi una vice habeat vel possit habere unum usum {*a.c.* sensum} et in alio alium V

non percipiet illa nisi ut erunt unita et commixta. Ideo neutrum percipiet in propria forma.

⟨2.3⟩ *Videtur enim*. Hic est tertia ratio et est talis: quia si unus sensus posset plura sentire simul, videtur quod possit magis sentire duo similia, ut duo alba, quam duo dissimilia, ut album et nigrum; sed duo similia non possunt simul sentire; ergo nec duo dissimilia. Maior patet, quia similia minus videntur se invicem impedire quam dissimilia vel contraria. Et minor probatur, quia obiecta sunt activa in sensum; modo ex diversitate agentium—si illa sint eadem specie et similia—non provenit diversitas actuum, si subiectum recipiens sit idem in numero (verbi gratia, si esset decem ignes a quibus haec aqua fieret calida, tamen ipsa esset calida caliditate una secundum numerum); ergo si sint sensibilia plura consimilia, tamen in eodem sensu non facient nisi unum actum secundum numerum; sed uno et eodem actu secundum numerum non sentimus plura, et hoc distincte, scilicet, ut plura sunt; ergo etc.

V 148vb Propter litteram est notandum | quod album et nigrum sentiuntur eodem sensu, tamen alio et alio modo; ideo faciunt diversas sensationes. Unum enim sentitur quasi modo positivo et aliud quasi modo privativo. Album enim et dulce sentiuntur eodem modo, quia ambo modo positivo, E 126va sed sentiuntur diversis sensibus. Ideo etiam | faciunt diversas sensationes. Sed album et album sentiuntur eodem sensu et eodem modo, ideo non videtur ratio iuxta praedicta. Quare debeant facere diversos actus in sensu.

⟨2.4⟩ *Amplius si contrariorum*. Quia statim probavit de duobus albis, quod non simul eodem sensu sentiantur distincte, nunc in ista ratione quarta ipse probat de albo et nigro, scilicet, quod non simul sentiantur eodem sensu, quoniam album et nigrum sunt contraria et contrariorum

3 *Sens.* 7, 447b24. 24 *Sens.* 7, 448a1. 211.27–212.1 Cf. *Sens.* 7, 448a2; *Auctoritates*, 198 (32): “Contrariorum contrarii sunt motus.”

3 est¹ ... talis] ponit tertiam rationem et est tertia ratio E 4 simul] *om.* E quod possit magis] quod possit *et* magis *inv.* E sentire²] intelligere V 12 numerum] materiam V 13 numerum] materiam V 16 est notandum] sciendum E 17 alio¹] alio modo *a.c.* E 20 etiam] *s.l.* V 22 ratio] praedicta *add. & del.* E 24 contrariorum] *om.* E 25 eodem] uno E 27 eodem] uno E

actus sunt contrarii. Ideo sensationes albi et nigri sunt contrariae. Ergo non possunt simul stare in eodem sensu. Et similiter dicitur de mediis coloribus, quia licet illi non sint extremae contrarii, tamen quodammodo sunt contrarii et repugnantes in quantum unus medius magis participat
5 de albo et alius magis de nigro.

Postea etiam regreditur ad sensibilia diversorum sensuum, quia sive illa sint invicem proportionalia, ut album et dulce, vel impropportionalia, ut album et amarum, tamen magis distant et magis differunt quam illa quae sunt eiusdem sensus. Ideo, si quae sunt eiusdem sensus non possunt simul
10 stare vel sentiri, sequitur quod nec illa quae sunt diversorum sensuum.

⟨3⟩ *Quod autem dicunt* (448a19). Hic removet quandam solutionem falsam quaestionis propositae, et primo recitat illam solutionem, secundo improbat; secunda, ibi, *Aut hoc non verum* (448a24).

⟨3.1⟩ Dicebant enim aliqui quod non simul sentimus plura sed unum
15 prius tempore et alterum posterius. Tamen credimus ea simul sentire, quia tempus interrumpens est ita parvum, quod est nobis imperceptibile propter parvitatem. Ideo credimus simul ea sentire, et tamen non est ita.

⟨3.2⟩ *Aut hoc non verum*. Hic improbat dictam opinionem et secundo exponit veritatem suae sententiae, ibi, *Omnia quidem igitur* (448b12). Prima dividitur in duas secundum duas rationes; secunda, ibi, *Amplius non utique* (448a30).

⟨3.2.1.1⟩ Aristoteles ergo vult ostendere quod nullum tempus sit insensibile propter parvitatem, vel etiam nulla magnitudo. Et supponit unam divisionem datam quinto *Physicorum*, quod aliquid dicitur per accidens,
25 ut si dicamus dulce videri; aliquid dicitur per se et primo, quia ratione sui ipsius totius; et aliquid dicitur per se secundum partem, quia non ratione sui totius, sed ratione partis. Tunc ergo si capiamus tempus aliquod in quo per se et primo aliquid videtur, constat quod in illo toto tempore illud videtur et non solum in parte; ergo in qualibet parte illius temporis illud
30 videtur; ideo nulla est ita parva quin in ea res sentiatur.

18 *Sens.* 7, 448a24. 24 Cf. *Ph.* 5.1, 224a21–28.

7–8 dulce ... et¹] *om.* E 11 dicunt] *om.* E 12 solutionem] *om.* V 15 posterius] sed *add.* E 17 tamen] *om.* E 18 verum] *om.* E secundo] primo V 19 ibi] secunda V 20 non] enim E 26 ipsius] *om.* E

⟨3.2.1.2⟩ *Amplius non utique*. Hic ponit secundam rationem, scilicet, quia si esset tempus insensibile propter parvitatem vel etiam magnitudo insensibili, sequeretur quod nullum tempus et nulla magnitudo sentiretur. Consequens est manifeste falsum. Probatur consequentia, quia sit magnitudo AGB; et pars AG non sentiatur propter parvitatem; tunc in parte residua pars aequalis AG non sentiretur; et tamen totum AGB potest dividi in partes aequales vel minores quam sit pars AG, et sic illae omnes non sentiuntur; et tamen illae sunt magnitudo AGB; ideo AGB non sentiebatur. Et ita argueretur de qualibet magnitudine et de quolibet tempore.

⟨3.2.2⟩ *Omnia quidem igitur*. Hic declarat veritatem suae sententiae dicens quod magnitudinis, quae per se et primo sentitur, quaelibet pars (quantumcunque sit parva) sentitur, sed tamen non quaelibet sentitur distincte ab alia, ita scilicet quod sensus posset significare hanc extra aliam. Immo est devenire ad talem magnitudinem, quod sensus nullam partem eius posset significare extra aliam. Ideo illud apparet | sensui tanquam indivisibile. Tamen secundum veritatem non est indivisibile, sed habet partem extra partem.

⟨4⟩ *De prius autem*. Mota quaestione tractanda in hoc capitulo, hic vult quaestionem illam dissolvere. Et primo repetit dubitationem, secundo solvit eam, tertio infert unam conclusionem incidentalem, quarto recapitulat. Secunda, ibi, *Primum quidem igitur* (448b20); tertia, ibi, *Quoniam autem sensible* (449a20); quarta, ibi, *De sensitivis* (449b1).

⟨4.1⟩ Primo ergo repetit illam dubitationem: utrum possibile est aliqua sentire plura simul, id est, in uno et indivisibile tempore.

⟨4.2.1⟩ *Primum quidem igitur*. Hic solvit dictam dubitationem. Et primo dat unum modum solvendi; secundo aliam, ibi, *Si autem quia* (448b26). Prima solutio stat in hoc quod idem sensus sive idem organum uno modo

1 *Sens. 7, 448a30.* 10 *Sens. 7, 448b12.* 18 *Sens. 7, 448b17.* 25 *Sens. 7, 448b20.*

2 quia] *om. E* 3 sequeretur] sequitur E 5 AGB] ABGEV 6 sentiretur] sentietur E et] AE B] DV 7 sit] *iter. V* 9 argueretur] arguitur E qualibet] alia *add. V* 11 quae] *est add. V* 14 quod] quia V 15 ideo illud] ergo E 18 prius] primis V 20 unam] veram E 22 sensitivis] sensiteriis E 23 possibile] *ut vid., in mg. E* 24 id ... tempore] *om. E* 26 ibi] secunda V autem] aliquorum V

dicitur indivisibile, id est indivisum, scilicet, quia est continuum; alio modo dicitur divisibile, scilicet, quia habet partem extra partem. Modo potest concedi quod ab eodem sensu et eodem organo, ut per oculum, aliquis potest sentire plura simul propter diversas partes oculi. Si enim sint iuxta
 5 invicem albedo et nigredo, species albedinis et species nigredinis simul in oculo recipiuntur, non confuse sed distincte, quia in diversis partibus oculi. Sicut enim extra habent diversos situs, ita et species in oculo recipiuntur secundum diversos situs, et ob hoc simul distincte videntur. Aliter tu non posses legere in libro tuo, nisi distingueres litteras ab invicem et a
 10 pergamento.

⟨4.2.2⟩ *Si autem quia*. Hic dat aliam modum solvendi, qui stat in hoc quod sensibilia diversorum generum, ut album et dulce, contingit simul sentire, non solum per diversos sensus exteriores sed etiam per eundem sensum, scilicet sensum communem, licet mediantibus pluribus exterioribus. Primo ergo declarat istam solutionem, secundo ostendit modum
 15 per quem sensus communis est unus vel diversus in sentiendo sensibilia | diversorum generum; secunda, ibi, *Igitur secundum quod* (449a10). Ad declarandum suam solutionem ipse ponit quatuor rationes: secunda, ibi, *Amplius* (448b29); tertia, ibi, *Si autem* (449a2); quarta, ibi, *Si itaque* (449a5).

E 126vb

20 ⟨4.2.2.1⟩ Prima ratio est quod sicut duo oculi habent congregationem intra in eodem organo, ita oportet diversos sensus exteriores congregari intus ad idem organum, et ita per eundem sensum in illo organo existentem sentimus sensibilia diversorum sensuum. Quod autem oculi congregentur simul intus in eodem organo probatur per hoc, quod eadem res ab
 25 utroque oculo visa non iudicatur esse duae sed unica, quamvis duae sint species in duobus oculis. Modo non iudicaretur sic unica nisi illae duae species interius unirentur in eodem organo. Unde et quando per elevationem unius oculi ab eius situ naturali prohibetur congregatio illarum specierum in organo communi, una res apparet duae.

11 *Sens.* 7, 448b26.

3 eodem organo] per idem organum E 6 recipiuntur] contingitur E 14 sensum²] om. E 17 ibi] si autem *add.* V 18 declarandum] declarandam V 24 intus] interius E 25 utroque] eodem V sint] sunt V 29 communi] c(ommun)i *vel fort.* t(un)c E

Amplius et sensus. Hic ponit secundam rationem talem: sicut omnes scientiae in eodem congregantur, ita rationabile est quod omnes sensationes ad eundem sensum perveniantur. Aliter enim non posset poni differentia inter diversa intelligibilia per intellectum nec inter diversa sensibilia per sensum, sicut dictum est in secundo *De anima*. 5

Si autem hoc. Hic ponit tertiam rationem talem: licet eadem genere magis possint uno sensu proprio cognosci quam diversa genere, tamen sicut unus proprius est diversarum specierum, ita unus communis potest esse diversorum generum.

V 149rb *Si itaque.* Hic ponit quartam rationem, quia nisi diversi sensus particulares ad unum sensum communem venirentur, qui simul perciperet sensibilia diversorum generum, tunc non possemus ponere differentiam inter sensibilia diversorum generum, quod tamen est falsum. Et hoc ratio est posita in secundo *De anima*, quae etiam tangebatur prius. Verum est tamen quod ille unus sensus communis sentit illa sensibilia diversorum generum mediantibus diversis sensibus propriis. 10 15

⟨4.2.2.2⟩ *Igitur secundum quod.* Hic declarat quomodo ille sensus communis sit unus vel diversus. Est enim unus secundum numerum sentiens diversa sensibilia diversorum generum. Nec mirum, quia in re extra in eodem subiecto secundum numerum congregantur simul sensibilia diversorum generum, ut in lacte color, odor et sapor. Ergo nullum est inconveniens, quod in eodem organo sive in eodem sensu secundum numerum congregentur simul species istorum. Sed iste sensus communis est diversus secundum rationem. Hoc est dictum quod alia est ratio quare sentit colorem et alia quare sentit sonum. Sentit enim colorem secundum quod ad ipsum terminatur sensus visus, et sentit sonum secundum quod ad ipsum terminatur et ordinatur organum auditus, et sic de aliis. 20 25

1 *Sens.* 7, 448b29–30. 5 *de An.* 3.2, 426b17–23. 6 *Sens.* 7, 449a2. 10 *Sens.* 7, 449a5. 14 *de An.* 3.2, 426b17–23. 17 *Sens.* 7, 449a10.

1 et sensus] autem E 2 eodem] in respectu *add.* E rationabile] rationale E 10 nisi] nec V 11 venirentur] ad unirentur E 13 hoc] *om.* E ratio] *or a.c.* E 14 est posita] *inv.* E 19 diversa] *om.* E 27 et ordinatur] *om.* E et sic de aliis] *om.* V

<4.3> *Quoniam autem sensibile*. Hic determinat quandam incidentalem
 conclusionem, scilicet quod omne sensibile est divisibile, et nullum indi-
 visibile potest sentiri. Quod probatur, quia si indivisibile possit sentiri,
 sequitur quod ipsum simul sentiretur et non sentiretur. Consequens est
 5 falsum, quia implicat contradictionem. Consequentia probatur, quia quod-
 libet sensibile sic est sensibile, quod est spatium dare in quo sentiretur, et
 est ultra dare spatium in quo non sentiretur. Tunc illud indivisibile ponatur
 in puncto medio illorum spatiorum, et sic erit in utroque spatio, quia
 erit in termino utriusque spatii. Ergo sentietur et non sentietur: sentietur
 10 enim in quantum erit in spatio in quo sensus sentit, et non sentietur in
 quantum erit in spatio in quo sensus non sentit.

<4.4> *De sensitivis*. Hic recapitulat dicens quod de sensitivis, id est, de
 organis sensitivis et de sensibilibus iam sic determinatum est. Ideo post
 restat considerare de memoria et reminiscencia, et de somno et de vigilia.
 15 Explicit liber *De sensu et sensato*.

1 *Sens.* 7, 449a20. 12 *Sens.* 7, 449b1.

5 consequentia] †...a†, *sed fort.* consequentia *scr.* E 7–8 ponatur] ponitur E 12 sensi-
 tivis] sensiteriis E sensitivis²] or *a.c.* V; ad sensiteriis *corr. ex sensu* E 13 sen-
 sibilibus] sensibus E 14 considerare] determinare E 15 explicit ... sensato] *om.*
 V

Ioannes Buridanus,
Quaestiones super librum De sensu et sensato

E 148va, M₁ 238ra,
 M₂ 128vb, S 173b,
 V 108rb
 S 174a

Quaestio 21

Vicesimo primo quaeritur utrum aliquis potest sentire plura simul distincte | et perfecte.

Quod non

E 148vb Et ad arguendum quod non praemittuntur | duae suppositiones. Prima
 M₁ 238rb est quod | maior motus in anima depellit vel obfuscatur minorem, sive in
 eodem sensu—propter quod astra non videmus de die propter fortem lu- 5
 cem solis, et in tumultu multorum simul loquentium non possumus de
 aliquo distinguere quid loquatur—et similiter in diversis sensibus: si quis
 enim multum attentus est ad melodiam vel ad aliqua verba non percipit
 V 108va aliquando | distincte quae ante oculos transeunt.

Alia suppositio est quod de unoquoque simplici existente melius iudi- 10
 caremus quam si esset alteri commixtum. Unde quando lumen solis transit
 de mane per fumos a terra elevatos, non iudicamus bene de eius luce seu
 de eius claritate, sed apparet nobis rubeus.

<1.1> Ex huiusmodi igitur suppositionibus arguitur primo quod eodem
 sensu non possumus plura sentire simul perfecte, quia vel illa essent sen- 15

1 vicesimo primo quaeritur] quaeritur consequenter circa ultimum capitulum S; quaeritur ultimo V; om. M₁ M₂ 1–2 simul distincte] inv. a.c. E; distincte M₁ M₂ S 2 et perfecte] om. V 3 non] om. M₁ 4 anima] sive in eo sensu add. M₁ depellit vel] deperdit vel M₁; depulit et V 4–5 sive in eodem sensu] om. M₁ 5 propter] hoc est add. V 6 simul] om. M₁ non] omnino E 7 quid loquatur] quis loquetur S similiter] sumatur M₂ 8 ad melodiam] in melodia M₂ ad aliqua verba] aliqua huiusmodi M₁ 9 aliquando] quandoque M₁ M₂ oculos] suos add. V 10 de unoquoque simplici] unae quoque simplex ut vid. M₁; unoquoque simpliciter M₂ existente melius] esse unius ut vid. V 10–11 iudicaremus] iudicamus V 11 esset] essent M₁ 12 a] de M₁ M₂ elevatos] elevatas E eius] om. M₁ M₂ 13 de eius] de illius M₁; om. S V 14 ex huiusmodi igitur] ex hiis S quod] quod de S; quia V 15 simul perfecte] scilicet perfecte E M₁ M₂; inv. S quia vel] inv. M₁ M₂; vel V

sibilia eiusdem speciei et eiusdem rationis ut album et album, vel essent contraria ut album et nigrum. Modo si essent contraria, tunc essent miscibilia et eorum species miscibiles simul in eodem subiecto, sicut per istum totum aerem simul multiplicantur species albi et species nigri, et etiam
 5 species soni acuti et soni gravis. Ex quo sequitur per secundam suppositionem, quod neutrum potest perfecte sentiri. Si vero sint eiusdem speciei, tunc in passo, scilicet in sensu, faciunt unicum effectum—verbi gratia, si a duobus vel tribus ignibus aqua fiat calida, tamen erit una | et eadem caliditas qua totalis aqua erit calida. Ergo similiter, si hoc album et illud album
 10 agunt, fiet ab eis una sensatio. Sed una sensatione non distinguimus hoc ab illo. Ergo illa non sentiemus distincte nec per consequens perfecte.

⟨1.2⟩ Et iterum dicebatur quod maius obfuscat minus, propter quod astra non videntur de die, licet utrumque sit lucidum, scilicet tam sol quam astrum. Et sic, ubi unum est maius et alterum minus, illud quod est minus
 15 non perfecte sentitur. Et si sint aequalia, verisimile est quod utrumque remittit de reliquo et sic neutrum aequè perfecte sentitur. |

S 174b

M₂ 129ra, M₁ 238va

⟨1.3⟩ Et ita etiam arguitur de diversis sensibus, quia apparet quod se invicem impediunt, quia multum attenti ad visum non ita bene distinguimus audibilia et e converso.

20 ⟨1.4⟩ Arguitur etiam de sensu communi, quia si ipse potest et utrumque perfecte sicut potest unum, pari ratione posset tria et centum et mille;

1–2 essent contraria¹] etiam contrarium M₁ M₂ 3 sicut] quia M₁ M₂ 4 totum] om. V simul] om. M₁ M₂ 5 species] om. V acuti] in mg. S soni gravis] species gravi soni M₂ sequitur] om. M₁ M₂ 5–6 secundam suppositionem] inv. M₁ M₂ V; patet add. M₁ 6 sentiri] sentire E S vero sint] non sit M₁ 7 passo] passu M₂ gratia] gratiarum a.c. M₁ 8 ignibus] haec add. S V fiat] fuerit V tamen] tantum M₁; tunc M₂ erit] sit corr. ex cum ut vid. M₁; erant S eadem] qualitas scilicet add. M₁ 9 qua] quam M₂ hoc] illud V 10 agunt] agant M₁ fiet] fiat M₂ 10–11 sed ... illo] scilicet una sensatione vi(s)us habet ab isto M₁ 11 sentiemus] sentimus M₁; sensimus S 12 dicebatur] dicebant E maius] magis E obfuscat] obfuscabat E S V propter] hoc add. M₁ M₂ 14 sic] patet add. M₂ ubi] ibi V est¹] iter. M₁ maius] magis E alterum] aliud S 15 verisimile] verificabile M₁ 16 remittit] remittat M₁ 17 quia apparet quod] quod apparet quia S 18 distinguimus] dicunt M₁; ad add. M₂; discernimus S; discernunt V 20 arguitur] similiter E si] om. M₁ 21 sicut potest unum] sicut posset unum M₁ M₂ S; sic V pari ratione posset] ipse add. post ratione M₁; ipse add. post posset M₂; pari ratione et posset inv. V mille] milia M₂

E 149ra quod apparet falsum. Et patet consequentia, quia isto modo arguit Aristoteles, quarto *Physicorum* de penetratione dimensionum, scilicet quod si duo corpora possent esse simul in eodem loco et penetrare se, pari ratione tria possent et centum et mille; et sic posset totus mundus esse in uno grano milii. 5

In oppositum

V 108vb <2.1> Oppositum arguitur, quia intellectus potest simul intelligere | plura— aliter enim non posset componere et dividere—et non sequitur propter hoc quod aliquod eorum minus perfecte intelligat, quia dicit Aristoteles, tertio *De anima*, quod si intellectus intellexerit maximum intelligibile, non S 175a propter hoc intelligit minus infima, immo melius. | Et simile videtur esse de sensu, quia rationes quae arguebant de sensu, ita videntur arguere de intellectu. Et quia non solum intellectus componit, sed et dividit et iudicat convenientiam vel differentiam inter diversa intelligibilia, immo etiam sensus facit inter diversa sensibilia. 10

<2.2> Item, albedo et dulcedo compatiuntur se perfecte in re extra; ergo rationale est quod species eorum compatiuntur se simul in sensu perfecte; et ita simul ambae perfecte sentiuntur. 15

1–2 *Phys.* 4.6, 213b4–11. 8–9 *de An.* 3.4, 429b3–4.

2 penetratione dimensionum] divisionibus M₁; dimensione penetratione S si] *om.* M₁ 3 possent] possunt M₁ M₂ S V et penetrare se] secundum penetrationem S V 4 possent] possunt S M₂; *om.* M₁ centum et mille] decem et centum M₁ M₂ 6 arguitur] *om.* M₁ intellectus] motus *a.c.* S potest simul intelligere] simul intelligit V; intelligit simul S plura] quia *add.* V 7 enim] *om.* M₁ M₂ V 8 eorum] corpus M₁ perfecte intelligat] intelligit perfecte S 8–9 tertio] secundo M₁ M₂ 9 intellexerit] intelligeret *et* intellexerit M₁ 10 minus] melius *a.c.* S; *om.* V infima] infimum M₁ M₂ simile] similiter S esse] *om.* M₁ S 11 videntur] viderentur S 12 intellectu] sensu intellectus M₁ non solum intellectus] non solum *et* intellectus *inv.* S componit sed et dividit] componit et dividit M₁ M₂; et dividit S; intelligit dividit et componit V 13 intelligibilia] sensibilia E M₁ M₂ 15 dulcedo] nigredo se M₁; nigredo M₂ 15–16 se ... simul] *om.* S ergo rationale] ideo rationale M₁; ideo rationale M₂ 16 compatiuntur] compatiuntur M₁ M₂ V se simul] se E; simul V 17 simul] *om.* M₁ M₂ S V ambae perfecte] ambo perfecte S V

⟨2.3⟩ Item, magnitudo non impedit visionem coloris nec color visionem magnitudinis; immo utrumque alterum iuvat, quia nec magnitudo posset sentiri sine luce vel colore, nec color aut lux sine magnitudine; ergo haec ambo possunt simul perfecte videri, immo perfectius quam aliquid eorum seorsum.

Determinatio

Ista quaestio est aliquantulum difficilis, quia non solet multum tractari et quia Aristoteles de ea non determinat nisi illud quod est quasi per se manifestum, scilicet quod plura sentimus | simul tam pluribus sensibus quam uno sensu, sive exteriori sive communi; experimur enim quod plura sentimus simul et diversis sensibus et eodem sensu, tam contraria quam similia. Sed dubitatio est utrum simul quodlibet eorum aequae perfecte sentimus sicut possemus sentire unum eorum.

M₁ 238vb

De quaestione proposita pono duas conclusiones. Prima est quod non contingit sentire unum solum ita quod non sentiantur plura, quia omne quod sentitur habet partes, et ipsum est illae partes, quia suppono quod totum est suae partes. Ergo et illae partes sentiuntur, quae tamen sunt plures. Ergo quandocumque aliquid sentitur, plura sentiuntur.

Conclusio secunda est quod plura aequae perfecte | sentiuntur sicut aliquid unum sentitur. Probat eodem modo sicut prius, quia illud unum

S 175b

1 visionem¹] ipsius *add.* M₁; verificationi S 1–2 visionem magnitudinis] *inv.* S 2 utrumque] utrum *a.c.* S iuvat] *om.* V 3 luce vel colore] colore M₁ M₂; *inv.* S 4 ambo possunt simul perfecte] perfecte possunt S immo] et M₁ 4–5 aliquid eorum seorsum] aliquod eorum seorsum M₁ S V; aliquod seorsum M₂ 7 quod est] *iter.* M₁ quasi] *om.* S V 7–8 manifestum] quia manifestum est S 8 simul ... sensibus] simul pluribus sensibus E; pluribus sensibus simul M₁ M₂ 8–9 quam ... communi] *om.* M₁ M₂ 9 sive¹ ... communi] sive exteriori *et* sive communi *inv.* V experimur enim quod] experimur enim quis quod E; experimur enim quilibet M₁; experitur enim homo quilibet M₂; quilibet *add. & del.* S; experitur enim quilibet quod V 10 simul ... similia] diversis sensibus sive sensibilia sive contraria M₁; diversis sensibus sive similia sive contraria M₂ 11 simul] *om.* M₁ M₂ 13 pono] ponam M₁ duas] aliquas *ut vid.* V; *om.* S prima] conclusio *add.* S V 14 sentiantur] sentientur M₂ plura] alia *add. s.l. & del.*, plura *in mg.* S 16 est] sit M₁ M₂ suae] se *a.c.* S 17 ergo] in E quandocumque] quantumcumque et quandocumque M₁; quantumcumque M₂ aliquid] quid M₂ 18–19 aliquod] et quoddam M₁ M₂; aliquid V 19 prius] prima M₁ M₂ unum²] bonum M₂

est plura; ideo quodcumque praedicatum verificatur de isto termino ‘unum’, personaliter sumpto <ut> in proposito, verificatur etiam de isto termino ‘plura’. Igitur, si unum perfecte sentitur, plura etiam perfecte sentiuntur. Et istae duae conclusiones ponuntur, quia partes coniunctim sunt unum totum, licet neutra divisim sit suum totum. 5

V 109ra Sed tunc quaeritur de divisim; et ponuntur conclusiones. Sit ergo ter-
tia conclusio, quod non est possibile | quodlibet illorum plurium, quae
simul sentiuntur, sentiri ita perfecte sicut aliquid unum sentitur. Probo,
E 149rb quia secundum dicta prius, eius, quod sentitur secundum se | totum, quae-
libet pars sentitur—et tamen sunt aliquae partes, quae propter parvitatem 10
non possunt sentiri distincte modo quo supra determinatum fuit. Et con-
cessum totum quod est unum sentitur distincte, verbi gratia litteram B
scriptam in illo pariete video distincte, et per visum iudico eam distinc-
tam a circumiacentibus. Sed aliqua est eius pars quam sic non sentio dis-
tincte: non possum enim per visum distinguere eam a circumiacentibus. 15
Modo illud quod distincte cognosco (ceteris paribus), melius et perfectius
cognosco quam illud quod non possum distincte cognoscere.

M₁ 239ra Quarta conclusio est quod possibile est sentiendo | simul totum et par-
tem eius perfectius sentire illam partem quam illud totum. Et hoc apparet

1 quodcumque] quodcumque M₁ M₂ praedicatum] illud *add.* M₁ verificatur] videtur S 2 sumpto ut in] sumptum et E; sumpto et in M₁ M₂; sumpto S ut] *suppl.* L 2–3 proposito ... plura¹] *om.* S 3 plura etiam] et plura M₂ 4 quia] quod *a.c.* S coniunctim sunt] coniunctae sunt M₁ M₂; *inv.* S unum] solum M₂; suum S 5 neutra divisim] neutra divisa E M₁ M₂; neutrum divisim S sit suum unum totum] *om.* S suum] unum V 6 sit ergo] et sit M₁; sit M₂; et etiam V 7 possibile] impossibile M₂ illorum plurium] istorum M₁ M₂; *inv.* S 8 aliquid] aliquid M₂ unum] perfecte *add.* M₁ M₂ sentitur] sentiri M₂ probo] probatio S 9 prius] primum *a.c.* M₁ eius] *om.* M₁; omne M₂ quod] non *add.* M₁ 9–10 quaelibet pars] *om.* S 10 sunt] sint E M₁ 11 sentiri] *in mg.* M₁ distincte] *om.* M₁ M₂ quo] quod E M₂ determinatum fuit] declaratum est M₁ 11–12 concessum] *om.* S V 13 scriptam] scriptum V 14–15 sed ... circumiacentibus] *om.* V 15 non ... eam] non possum enim eum per visum distinguere E; nec possum per visum eam distinguere S non] nec M₁ a] suis *add.* M₁ M₂ 16 paribus] partibus *a.c.* M₁ 18 est¹] *om.* M₁ M₂ quod possibile est] possibile E; possibile est M₁ M₂ V 18–19 et ... eius] *om.* M₂ 19 sentire] per *add.* M₁ illud totum] totum eius V

per experientiam. Possibile enim est quod totum quod sentitur est valde magnum et latum. Ideo non possunt extremitates eius manifeste se repraesentare visui, unde debiliter videntur, et tamen | una pars media bene et manifeste repraesentat se visui. Ideo illam perfectius videmus et distinctius quam magnum totale. S 176a

Quinta conclusio est quod non est possibile sentire plura simul et quodlibet eorum ita perfecte sicut posset sentiri unum eorum. Probatur sic: quia possibile est aliquid unum esse optime proportionatum sensui, et secundum intensionem vel remissionem | et secundum magnitudinem vel parvitatem et secundum situm sive secundum distantiam vel propinquitatem. Et tunc si sentiens bene advertat ad illud, illud perfectissime sentietur, scilicet quantumcunque perfecte ille sensus potest ipsum sentire. Sic autem non est possibile quod aliquorum plurium simul sensorum quodlibet se habeat in optima proportione ad sensum; ideo non est possibile quod illorum quodlibet ita perfecte sentiatur. Et item, ad perfectionem sensationis requiritur diligens attentio; ideo si valde attendimus ad voces vel melodias, non bene sentimus quae ante visum occurrunt, quantumcun-

1-2 totum ... latum] totum quod sentitur valde magnum est et latum M₁ M₂; totum quod sentitur valde magnum et latum sit S; illud quod est valde magnum et valde latum sit et V 2 non] om. M₁ 3 et tamen] om. M₁ 4 et manifeste] manifesta eius et manifestatur quia M₁; manifeste M₂ repraesentat se] repraesentatur M₁; quae repraesentat M₂; inv. S 5 distinctius] distinguimus S quam] illud add. S; illud in mg. V 6 est¹] om. M₁ S V sentire] om. M₁ 7 posset] possunt M₁ sentiri] sentire S 7-8 eorum² ... unum] om. S 8 aliquid] om. M₂ proportionatum sensui] approximatum sensui et proportionatum a.c. E; approximatum sensui et proportionatum M₁ M₂ 10 parvitatem] parvitudinem M₁ et secundum situm] om. V sive secundum] vel M₁ S 10-11 propinquitatem] propinquationem M₂; proprietatem a.c. V 11 advertat] attendat M₁ M₂ S V illud²] om. S; quod V 12 sentietur] sentiretur S quantumcunque] quemadmodum S potest] posset M₁ ipsum] om. V 13 aliquorum] aliquid istorum M₂ simul] om. V sensorum] sensorum E; sensitivorum M₁; sentitorum M₂; sentitur S 14 habeat] habet M₂ S V optima proportione] optimam proportionem M₁ ideo] om. M₁ 15 item] iterum M₁ S V perfectionem] perfectio S 17 sentimus] sentiemus E M₂; sentiamus M₁; sentiremus S quae] quia M₁ occurrunt] ut vid. M₁; occurrent M₂; obstant S 222.17-223.1 quantumcunque] quandoque M₁; quantumque S

que sunt visui bene proportionalia. Sed non est possibile ita perfecte attendere simul ad utrumque aliquorum plurium sicut ad unum, sive eodem sensu sive diversis, sicut communiter experimur; igitur etc.

Sed contra istam conclusionem est una obiectio, quia opposita iuxta se posita magis apparent, ita quod magis apparet album si sit iuxta nigrum et econverso, ut dicitur tertio *Metheororum* et in *Perspectiva*; ergo videtur
 V 109rb | quod tam album quam nigrum perfectius sentimus simul iuxta se posita quam album solum vel nigrum solum.

M₁ 239rb Solutio: potest dici quod si hoc apparet magis | album et illud magis nigrum, | non sequitur quod aliquod illorum perfectius sentiatur, quia forte
 S 176b hoc apparet plus album quam sit et illud plus nigrum quam sit, et hoc esset decipi et non perfecte sentire. Vel forte diceretur quod sic perfectius sentiuntur sensatione communi et distinctiva ipsorum quam aliquod illorum
 E 149va posset sentiri sensatione sibi propria. Et hoc | pertinet ad conclusionem sequentem.

Sit ergo ultima conclusio quod perfectius sentimus plura sensatione communi ipsorum quam aliquod unum sensatione propria ipsius. Probat quia sensatione perfectiori perfectius sentimus; sed sensatio plurium composita, scilicet iudicans differentiam vel convenientiam inter hoc

6 *Meteor.* 3.3, 373a25–26; *ibid.*, 3.4, 375a5–29. Alhacen, *De aspectibus* 1.7, 67.164–71 (6.113).

1 sunt visui bene proportionalia] sicut bene visui proportionalia M₁; sint bene visui proportionabilia M₂; sint visui proportionalia S V possibile] simul add. M₁ M₂ 2 simul] om. M₁ M₂; ita perfecte add. V utrumque] utrum S aliquorum] illorum V 5 apparent ... magis²] om. S ita quod] ideo V 6 econverso] nigrum magis si sit iuxta album V; magis apparet nigrum si sit iuxta album S ut dicitur] ut dictum E; om. S tertio] quarto M₁ et² in *Perspectiva*] et non per se facta V 7 tam album quam] tamquam M₁ simul] om. S 8 album ... solum²] alterum illorum M₁; alterum ipsorum M₂ vel nigrum solum] om. E 9 si] om. S magis¹] maius S; in *mg.* V album] om. M₁ magis²] maius S 11 et¹ ... sit²] om. S hoc²] om. M₂ esset] apparet V 12 non] hoc a.c. E sentire] sentiri M₁ vel forte diceretur] vel fortius sentiretur a.c. V perfectius] fortius a.c. V 13 et] om. V 14 sentiri] sentire M₁ S sensatione] sensationem M₁ 15 sequentem] praecedentem V 17 communi] quam M₁ unum] illorum M₁; communi M₂; ipsorum V propria ipsius] sua propria M₁ M₂ 19 composita] compositiva S iudicans] iudica(n)t(e)s vel i(n)dica(n)t(e)s ut vid. M₂

et illud, est perfectior et finalior quam sensatio simplex huius vel illius; ideo tali sensatione sic composita perfectius sentimus, licet plura, quam sentiremus aliquod unum sensatione simplici illius.

Ad rationes in oppositum

5 <Ad 2.1> Et contra ista fuerunt paucae rationes illorum quae a principio adductae fuerunt. Una enim dicebat quod “si intellectus intellexerit maximum intelligibile, non minus intelligit infima.” Dico quod verum est, sed unum post alterum. Sed non potest ad utrumque eorum simul ita perfecte attendere sicut potest ad unum illorum.

10 <Ad 2.2> Alia ratio erat quod albedo et dulcedo possunt simul perfecte esse in eodem subiecto extra; ergo similiter species possunt simul esse perfecte in sensibus. Concedatur, tamen anima non potest ita perfecte attendere ad utramque simul sicut posset ad unam.

15 <Ad 2.3> Alia ratio fuit quod “magnitudo non impedit visionem coloris nec color visionem magnitudinis”, cum neutrum posset sentiri sine reliquo. Concedo totum, sed tamen apparet quod attendens multum ad mensuram, scilicet quanta sit superficies alba, non bene | poterit attendere simul ad gradum intentionis albedinis, licet percipiat albedinem. Et ita S 177a

1 est] et V perfectior] perfecta M₁; perfectio M₂ et finalior] finaliter M₁; finalior M₂; et simplicior S quam] cum *add.* M₁ 2 licet] *om.* M₁ quam] nos *add.* S V 3 aliquod] *om.* M₁ illius] ipsius *corr. ex* illius M₁; ipsius M₂; ipsius *ut vid.* V 4 contra ista] contra istam M₁ S; contra illa M₂; contra illa *ut vid.* V a] *s.l.* E 5 adductae] dictae V 6 infima] infimum M₁; infinitum M₂ sed] licet M₁ M₂; si V 7 alterum] aliud M₂ ad] *om.* M₁ eorum] ipsorum M₁ M₂; illorum S 8 potest ad] posset M₁; posset ad M₂; possit ad S 9 erat] fuit S V; dat M₂ possunt] *iter.* M₁ 9–10 simul perfecte esse] esse simul M₁; simul esse M₂ 10 similiter species] *inv.* M₁; sic species M₂; *om.* V possunt] *om.* M₁ 11 concedatur] concedo istam M₁; concedo illam M₂ 11–12 potest ita perfecte attendere] ita bene potest M₁ M₂; possunt ita perfecte attendere S 12 utramque] utrumque M₁; utroque *a.c.*, *ut vid.* V posset] potest V unam] unum E M₁ 13 ratio] *om.* E M₂ S fuit] fuerit M₁ 14 color visionem magnitudinis] color magnitudinis E; color visio non magnitudinis M₁; e converso S V posset] possit M₂ sentiri] sentire S 15 concedo totum] quod totum concedo V apparet quod] *om.* V 16 bene poterit] *inv.* S 17 percipiat] participat M₂; participatur V

etiam attendens multum ad gradum intentionis albedinis non bene simul
 M₁ 239va attendat quanta sit illa superficies. |
 Et haec dicta sufficiunt *De sensu et sensato*.

1 multum] *om.* S bene] *om.* M₂ 2 attendat] attendet S V; attendit M₁ M₂
 quanta] quasi *a.c.* S 3 et¹ ... sensato] et haec dicta sufficiunt *De sensato et sensu E*;
 et sic patet quaestio M₂; et est finis quaestionis istius et consequens totius libri S; et sic
 est finis quaestionis et per consequens totius libris *De sensu et sensato V*